

Vergaderjaar 2023–2024

**36 410 J Vaststelling van de begrotingsstaat van het Deltafonds
voor het jaar 2024**

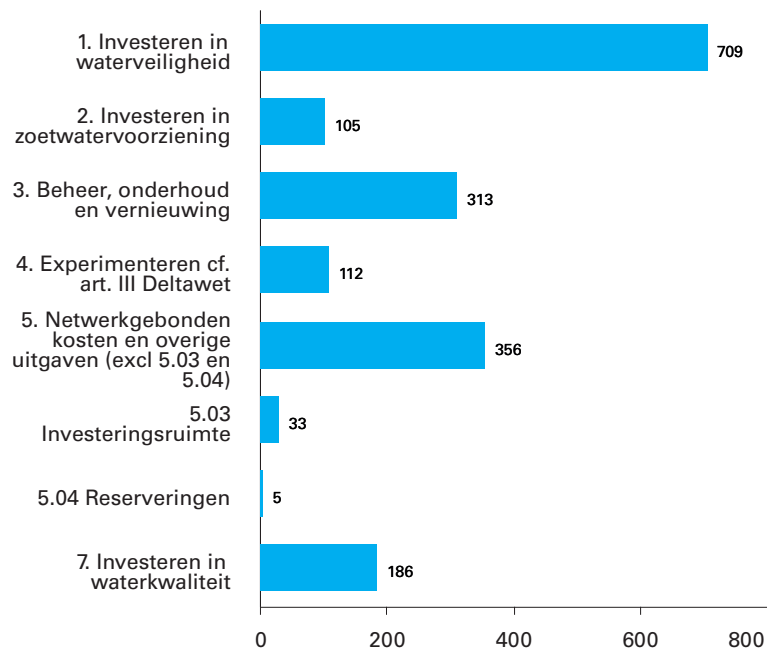
Nr. 2 MEMORIE VAN TOELICHTING

INHOUDSOPGAVE

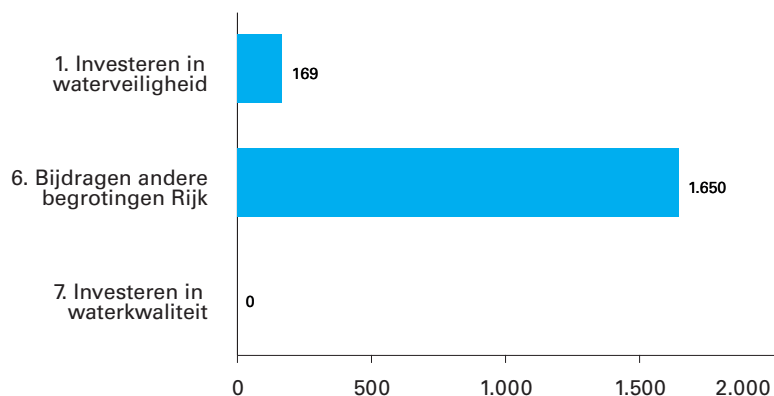
Geraamde uitgaven en ontvangsten	3
A. Artikelsgewijze toelichting bij het begrotingswetsvoorstel	5
B. Artikelsgewijze toelichting bij de begrotingsartikelen	6
1. Leeswijzer	6
2. Deltafondsagenda	8
3. Productartikelen	13
3.1 Artikel 1 Investeren in waterveiligheid	13
3.2 Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening	24
3.3 Artikel 3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing	29
3.4 Artikel 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet	38
3.5 Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	40
3.6 Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk	44
3.7 Artikel 7 Investeren in waterkwaliteit	45
4. Bijlagen	52
Bijlage 1: Voeding van het Deltafonds en begrotingsstaat per artikelonderdeel	52
Bijlage 2: Verdiepingshoofdstuk	53
Bijlage 3: Overzicht Hoogwaterbeschermingsprogramma	76
Bijlage 4: Instandhouding	79
Bijlage 5: Lijst van afkortingen	96

GERAAMDE UITGAVEN EN ONTVANGSTEN

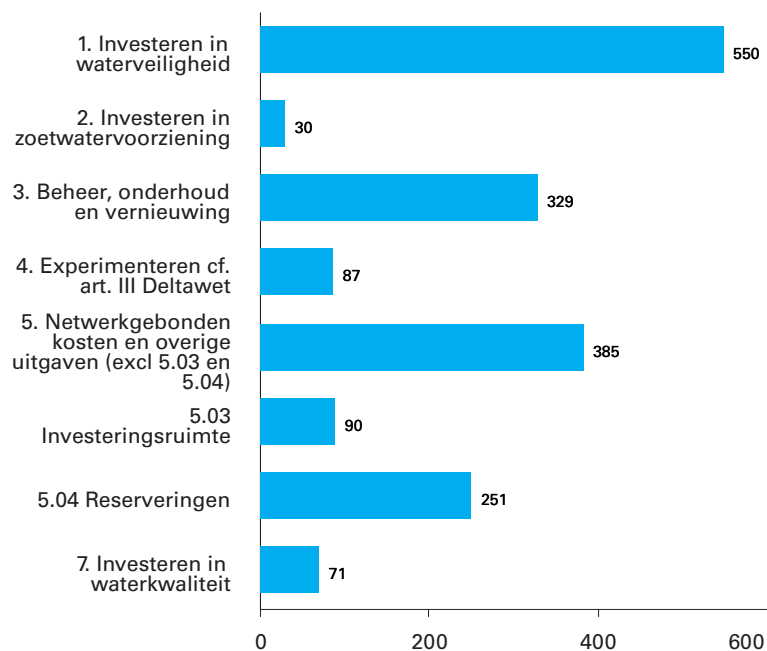
Figuur 1 Geraamde uitgaven verdeeld over beleidsartikelen en niet-beleidsartikelen (bedragen x € 1 mln.). Totaal €1.819.495.000.

Figuur 2 Geraamde ontvangsten verdeeld over beleidsartikelen en niet-beleidsartikelen (bedragen x € 1 mln.). Totaal € 1.819.495.000.

Figuur 3 Onderstaand zijn de gemiddelde jaarlijkse uitgaven per productartikel in de periode 2023–2037 gepresenteerd (bedragen x € 1 miljoen). Totaal gemiddeld € 1.794 miljoen.

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGROTINGSWETSVOORSTEL

Wetsartikel 1

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 2.3, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld.

Het wetsvoorstel strekt ertoe om de onderhavige begrotingsstaat voor het aangegeven jaar vast te stellen.

Alle voor dit jaar vastgestelde begrotingswetten tezamen vormen de Rijksbegroting voor dat jaar. Een toelichting bij de Rijksbegroting als geheel is opgenomen in de Miljoenennota.

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de uitgaven, verplichtingen en de ontvangsten vastgesteld. De in de begrotingsstaat opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zogenoemde begrotingstoelichting).

De Minister van Infrastructuur en Waterstaat

M.G.J. Harbers

B. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ DE BEGROTINGSARTIKELLEN

1. Leeswijzer

Structuur

De opzet en de structuur van de begroting voor het Deltafonds zijn gebaseerd op de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften van het Ministerie van Financiën. De begrotingstoelichting kent een opbouw waarbij afhankelijk van de informatievraag- en behoefte verder kan worden ingezoomd.

- Allereerst is de begroting(wet)staat voor het Deltafonds voor het jaar 2024 opgenomen. Deze dient ter autorisatie van de budgetten die op artikelniveau in de verplichtingen-, uitgaven- en ontvangstenramingen worden voorgesteld.
- In de Deltafondsaagenda is vervolgens inzichtelijk gemaakt welke projecten in 2024 worden opgeleverd en bij welke projecten de uitvoering in 2024 begint.
- Het laatste onderdeel van de agenda, «Begroting op hoofdlijnen», verstrekt inzicht in de belangrijkste budgettaire voorstellen die leiden tot wijziging van de begroting. Hiermee kan snel een indruk worden verkregen van de inhoud van dit wetsvoorstel.
- In de artikelgewijze toelichting bij dit wetsvoorstel zijn de Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) tabellen met de realisatieprojecten alsmede de verkenningen en planuitwerkingprogramma's opgenomen waarin de begrotingsmutaties op projectniveau zichtbaar zijn gemaakt. Deze MIRT tabellen zijn in ieder geval voorzien van toelichtingen indien sprake is: - van een wijziging (anders dan door de verwerking van prijsbijstelling) in het taakstellend projectbudget groter dan 10% of meer dan € 10 miljoen; - van een wijziging groter dan 1 jaar in de oplevering van het project. De stand «vorig» betreft de stand in de eerste suppletoire begroting 2023. Meer gedetailleerde informatie over de projecten die zich thans in de fase van verkenning, planuitwerking en realisatie bevinden, kunt u vinden in de individuele projectbladen van het MIRT Overzicht 2024. Voor de projecten in de MIRT tabellen is waar mogelijk een digitale verwijzing opgenomen naar het projectblad van dat project in het MIRT Overzicht.
- In de verdiepingsbijlage is door middel van een meerjarige mutatietafel op artikelonderdeelniveau de aansluiting gemaakt tussen de vorige stand van de begroting en de nu voorgestelde stand. Dit voor de volledige looptijd van het fonds.
- De overige bijlagen geven voor enkele specifieke onderwerpen inhoudelijk meer toelichting of betreffen overzichtsconstructies.

Mede naar aanleiding van overleg met de Tweede Kamer zijn in aanvulling op de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften de onderstaande punten in deze begroting verwerkt:

- Naar aanleiding van de motie van de leden Van Helvert en Van Veldhoven (Kamerstukken II 2015–2016 [34 475 XII, nr. 12](#)) worden bij alle begrotingsartikelen op het Mobiliteitsfonds en Deltafonds groter dan € 1 miljard de begrotingsmutaties boven de € 5 miljoen toegelicht. Dit heeft als praktische uitwerking dat bij de artikelen tussen de € 200 miljoen en € 1 miljard de ondergrens voor technische mutaties ook neerwaarts is bijgesteld. Voor beleidsmatige mutaties was er bij de artikelen van deze omvang reeds sprake van een ondergrens van € 5 miljoen. De norm voor het toelichten van de begrotingsmutaties op het niveau van artikelonderdeel is hiermee als volgt:

Omvang begrotingsartikel (stand ontwerp-begroting) in € miljoen	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € miljoen)	Technische mutaties (ondergrens in € miljoen)
< 50	1	2
=> 50 en < 200	2	4
=> 200 < 1000	5	5
=> 1000	5	5

2. Deltafondsagenda

Werken aan waterveiligheid, zoetwatervoorziening en waterkwaliteit vraagt continu inspanningen en investeringen. Deze worden verantwoord in het Deltafonds. Het aantal mensen en de waarde van het te beschermen goed veranderen onder invloed van economische en demografische ontwikkelingen. Ook water en bodem veranderen in de loop van de tijd; de zeespiegel stijgt en de bodem daalt. Door de klimaatverandering wordt het warmer en zullen rivierafvoeren en regenval grotere extremen vertonen.

Het Deltaprogramma is het nationale programma waarin Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen samenwerken om Nederland veilig en aantrekkelijk te houden en goed te blijven voorzien van zoetwater. Zo kan onze economie blijven profiteren van de gunstige ligging in de delta.

Het Deltaprogramma heeft als doel ons land nu en in de toekomst te beschermen tegen hoogwater en de zoetwatervoorziening op orde te houden.

Mijlpalen en resultaten 2024

Hieronder wordt ingegaan op de mijlpalen in het lopende programma. Hiermee wordt inzichtelijk gemaakt welke projecten in 2024 worden opgeleverd en bij welke projecten de uitvoering in 2024 start.

Exploitatie, onderhoud en vernieuwing

In 2024 gaat IenW onder meer de volgende activiteiten in het kader van exploitatie, onderhoud en vernieuwing uitvoeren.

Tabel 1 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing

Hoofdwatersystemen - Zandsuppleties basiskustlijn		
- Stuwten Maas (planfase en groot onderhoud)		De 7 stuwten in de Maas worden vernieuwd of gerenoveerd
- Sifons en Duikers ZN (planfase)		Vervanging duikers en sifons
- Gemaal IJmuiden (planfase)		Het gemaal IJmuiden wordt vernieuwd of gerenoveerd
- Objecten IJsselmeergebied (planfase)		Er wordt onderzocht welke onderdelen van 8 objecten (sluiscomplexen, bruggen, een naviduct) worden vernieuwd en/of gerenoveerd
- Gemaal Heumen (planfase)		Het gemaal Heumen wordt vernieuwd en/of gerenoveerd
- Bediening Maasobjecten (MB2) (planfase)		De bediening op afstand van de Maasobjecten wordt vernieuwd en/of gerenoveerd

Voor een nadere toelichting op de stand van zaken van beheer, onderhoud en vernieuwing wordt verwezen naar bijlage 4 Instandhouding van deze begroting.

Aanleg

In 2024 wordt voortvarend gewerkt aan het verbeteren van de waterveiligheid, onder andere door het uitvoeren van het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma, het Hoogwaterbeschermingsprogramma en de Maaswerken. Hieronder volgen de mijlpalen die IenW in 2024 bij deze programma's wil behalen:

Tabel 2

Programma	Mijlpaal	Project
HWBP	Start realisatie	Wijk bij Duurstede Amerongen (WAM) Den Oever - Den Helder Krachtige IJsseldijken Krimpenerwaard (KIJK) Ravenstein - Lith Standhazense Dijk Zwolle - Olst Koehool - Lauwersmeer Willem Alexanderhaven C Industrieterrein Grutbroek Neder Betuwe Zuidermeerdijk MSNF Kunstwerken Noordoostpolder
	Oplevering	Salmsteke Verbetering IJsseldijken Gouda Stadsfront Voorlanden Alexanderhaven AB Industrieterrein Grutbroek

Voor een nadere toelichting over de stand van zaken voor de lopende programma's wordt verwezen naar de toelichting op de productartikelen, de voortgangsrapportages aan de Tweede Kamer, het Deltaprogramma 2024 en het MIRT Overzicht 2024. Het Deltaprogramma is te vinden op de website www.deltaprogramma.nl.

Begroting op hoofdlijnen

Verlenging looptijd investeringsfondsen tot en met 2037

Bij de begroting 2024 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2037. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2036 stand begroting 2023 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken. Met de verlenging tot en met 2037 komt in totaal – inclusief structurele ontvangsten – een ruimte van circa € 1,5 miljard beschikbaar op het Deltafonds. Deze ruimte wordt bij voorrang ingezet voor het dekken van de doorlopende verplichtingen, zoals de uitgaven die zijn benodigd voor de instandhouding van het huidige areaal. Hiervoor is in 2037 circa € 1,2 miljard benodigd. De ruimte die in 2037 resteert na aftrek van de doorlopende verplichtingen bedraagt circa € 0,3 miljard en wordt toegevoegd aan de investeringsruimte.

Tabel 3 Belangrijkste beleidsmatige uitgavenmutaties t.o.v. vorig jaar (bedragen x € 1.000)

	art.	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029-2036	2037
Stand ontwerpbegroting 2023		1.908.448	1.858.230	1.765.333	1.504.095	1.579.829	1.491.843	10.984.561	1.549.010
Mutaties 1e suppletoire begroting 2023		101.032	- 171.193	74.798	455.277	204.013	209.606	1.929.470	250.992
Stand 1e suppletoire begroting 2023		2.009.480	1.687.037	1.840.131	1.959.372	1.783.842	1.701.449	12.914.031	1.800.002
Belangrijkste mutaties									
<i>Kaderrelevante mutaties Deltafonds</i>									
1. Extrapolatie 2037	Div								
2. Loon- en prijsbijstelling 2023	Div	86.474	84.807	80.834	67.695	70.546	66.236	529.888	66.236
3. Desalderingen		12.955	8.012	7.078	6.922	7.807	5.563	66.766	7.443
4. Kaderaanpassing	Div	- 154.000	37.000	- 24.000	- 8.000	- 59.000	45.000	163.000	0
5. Overboekingen andere begrotingen	Div	- 2.266	166	816	816	250	0	0	0
6. Overboeking Hoofdstuk XII	Div	- 865	2.473	3.000	3.047	4.481	3.344	26.417	3.993
<i>Mutaties binnen kaders Deltafonds</i>									
7. CA Instandhouding	3.02	2.996	- 6.893	- 8.882	70.507	188.137	196.446	392.065	
	5.04	- 2.996	6.893	8.882	- 70.507	- 188.137	- 196.446	- 392.065	
8. Reservering SCM	5.01	- 3.497	6.860	6.860	20.797	21.754	19.446	120.224	13.313
	5.03	3.497	- 6.860	- 6.860	- 20.797	- 21.754	- 19.446	- 120.224	- 13.313
Stand ontwerpbegroting 2024		1.951.778	1.819.495	1.907.859	2.029.852	1.807.926	1.821.592	13.700.102	1.877.674

Toelichting

1. Bij de begroting 2024 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2037. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2036 stand begroting 2023 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.
2. Loon- en prijsbijstelling 2023: Jaarlijks wordt besloten of de overheidsuitgaven van de Rijksbegroting gecorrigeerd worden voor loon- en prijsontwikkelingen. Dit betreft de toegekende loonbijstelling en prijsbijstelling tranche 2023 die vanuit Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar het Deltafonds.
3. Desalderingen: Deze mutatie betreft een aanpassing van de ontvangsten. De aanpassing betreft met name een actualisatie van de bijdragen derden die gerelateerd zijn aan het hoogwaterbescherming
4. Kaderaanpassing: als gevolg van de actualisering van de projectramingen is een kaderaanpassing doorgevoerd op het DF. Met deze kaderaanpassing worden de uitgavenkaders op het DF weer in balans gebracht met de programmering. Het gaat om een kaderaanpassing die over de jaren budgetneutraal is. Vanuit de periode 2023-2028 wordt € 163 miljoen naar latere jaren doorgeschoven. Daarmee komt de over/onderprogrammering uit op een overprogrammering van € 475 miljoen in de periode 2023-2028 waarvan € 75 miljoen in 2023.
5. Overboekingen van en naar andere begrotingen: de omvangrijkste betreft een overboeking betreft een overboeking naar het Ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit ten behoeve van de voortzetting van de bestuursovereenkomst Nitraat tot landing in het Nationaal Programma Landelijk Gebied.
6. Overboeking Hoofdstuk XII: de omvangrijkste betreft het aandeel van het Deltafonds in de middelen uit het Coalitieakkoord voor de thema's cybersecurity, economische veiligheid (EV) en vitaal voor de begrotingsjaren 2023 en verder. Het sluit aan bij de doelen uit de Nederlandse Cybersecurity Strategie (NLCS) en de lenW

- Cybersecuritystrategie (IWCS) in wording. Deels zijn het middelen om uitvoering te geven aan Europese richtlijnen die nieuwe eisen stellen aan de weerbaarheid van vitale organisaties.
7. In de eerste suppletoire begroting 2022 zijn de in het Coalitieakkoord extra beschikbaar gestelde middelen voor exploitatie, onderhoud en vernieuwing van de Rijksinfrastructuur aan het Deltafonds toegevoegd aan artikel 5.04 Reserveringen. Met deze mutatie worden voor de korte termijn (periode tot en met 2025) de middelen ingezet om de programmering (artikel 3.02) op te hogen. Voor nadere toelichting zie bijlage 4 instandhouding.
 8. De capaciteit RWS is structureel gedekt op een niveau van 9.341 fte en t/m 2030 op een niveau van 9.572 fte. Hiermee kan de maakbare opgave op instandhouding opgevangen worden binnen RWS.

Overprogrammering

Het kabinet Rutte IV heeft een nieuw investeringsplafond geïntroduceerd voor investeringsmiddelen. O.a. het Deltafonds en het Mobiliteitsfonds vallen onder dit plafond. Beheersing van het totaalbedrag en het behalen van concrete resultaten staat hierin centraal. De kasuitputting per jaar is minder relevant. Onder het investeringsplafond kan eenvoudig budget naar achteren in de tijd worden geschoven als er vertragingen optreden in de programmering/uitvoering, om budget en programmering weer in balans te brengen. Doordat vertragingen eenvoudig verwerkt kunnen worden, wordt de kans op niet-bestede middelen in enig jaar kleiner. Komend jaar wordt verder uitgewerkt hoe het investeringsplafond optimaal benut kan worden.

De programmering van projecten wordt doorlopend geactualiseerd op basis van de laatst beschikbare informatie. De kasramingen van de projecten in de begroting worden hier op de reguliere begrotingsmomenten op aangepast.

Onderuitputting ontstaat als in enig jaar alsnog (kas)vertraging in de programmering optreedt. Het instrument overprogrammering wordt ingezet om te voorkomen dat dergelijke vertragingen direct tot onderuitputting leiden en de beschikbare budgetten voor het investeringsprogramma zo veel mogelijk tot besteding komen in de jaren waarin deze beschikbaar zijn gesteld. Hiermee wordt geanticipeerd op een voorspelbare mate van vertraging, die zich altijd voordoet. Overprogrammering houdt in dat de programmering in de eerste jaren hoger is dan het beschikbaar budget. Over de planperiode zijn beiden in evenwicht. Ook zal de komende tijd – zoals het IBO Publieke investeringen aanbeveelt – worden onderzocht hoe het gebruik van de instrumenten overprogrammering en het nieuwe investeringsplafond in de praktijk nog meer bij dragen aan realistische plannen, effectief doelbereik en transparante en heldere communicatie aan het parlement.

Overprogrammering kan alleen worden ingezet voor beheersing van reguliere ramingsonzekerheden. Onzekerheden van exogene aard, bijv. juridische ontwikkelingen of krapte op de arbeidsmarkt, kunnen hiermee niet (volledig) opgevangen worden. De hoogte van de overprogrammering wisselt van jaar op jaar binnen een bepaalde marge en hangt af van bijv. het risicobeeld van de onderliggende programmering. Over de maximale hoogte hebben lenW en Financiën afspraken.

Over de begrotingsperiode tot en met 2028 is per saldo sprake van een overprogrammering van € 475 miljoen op het Deltafonds. De totale overprogrammering op beide fondsen is circa € 4,0 miljard.

Tabel 4 Totale overprogrammering fondsen (bedragen x € 1 miljoen)

Fonds	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2023-2028	2029-2037
Deltafonds	75	44	89	154	81	32	475	– 475
Mobiliteitsfonds	411	500	654	676	634	632	3.509	– 3.509
Totale overprogrammering	486	544	743	830	715	664	3.984	– 3.984

Flexnorm

In de begroting 2018 is de flexnorm geïntroduceerd, waarmee het inzicht in de meerjarige hardheid van de bestuurlijke afspraken is aangescherpt. De flexnorm is een percentage dat aangeeft welk aandeel van de aanlegbudgetten (inclusief investeringsruimte) naar mening van het kabinet flexibel is om bij nieuwe planvorming te betrekken. Het betreft de ruimte binnen de begroting waar nog geen definitieve oplossing is bepaald en gekozen kan worden voor een alternatieve aanwending of oplossing. Overigens geldt ook dat waar wél bestuurlijke afspraken zijn gemaakt, maar er nog geen juridische verplichtingen zijn aangegaan, de budgetten nog altijd onverminderd door de Tweede Kamer te amenderen zijn.

In onderstaande tabel is weergegeven welke budgetten in de begroting 2024 conform hierboven geschetste flexnorm flexibel zijn om bij nieuwe planvorming te betrekken.

Tabel 5 Flexnorm

Artikel		Budgetten t/m 2037
onderdeel	Omschrijving	x € 1 miljoen
1.03	Studiekosten	232
2.03	Studiekosten	18
5.03	Investeringsruimte	1.349
5.04	Reserveringen	3.767
7.03	Studiekosten	51
Totaal		5.417
Als percentage van de budgetten (inclusief investeringsruimte)		22%

Overzicht Coalitieakkoordmiddelen Rutte IV

In het Coalitieakkoord kabinet Rutte IV zijn middelen gereserveerd voor verschillende doelen van het Deltafonds. Bij 1e suppletoire begroting 2022 en 2023 is er in totaal € 3,3 miljard toegevoegd aan het Deltafonds. Met dit wetsvoorstel worden geen CA-middelen toegevoegd aan het Deltafonds.

3. Productartikelen

3.1 Artikel 1 Investeren in waterveiligheid

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

Het Rijk investeert in waterveiligheid om te voldoen aan de wettelijke normen van de primaire waterkeringen in beheer bij de waterschappen en het Rijk en om een bijdrage te leveren aan het beheer van de Rijkswateren. Het artikel waterveiligheid is gerelateerd aan beleidsartikel 11 (Integraal Waterbeleid) op de Begroting hoofdstuk XII.

B. Budgettaire gevolgen van uitvoering

Tabel 6 Budgettaire gevolgen van de uitvoering art. 1 Investeren in waterveiligheid (bedragen x € 1.000)							
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Verplichtingen	865.701	1.557.088	1.060.356	1.079.288	732.488	461.688	563.067
Uitgaven	536.517	586.463	709.270	803.504	891.292	619.281	688.533
1.01 Grote projecten waterveiligheid	109.167	80.429	92.452	54.731	80.193	24.439	95.678
1.01.01 Programma HWBP-2 Waterschapsprojecten	85.955	65.003	89.494	52.417	67.807	22.226	83.337
1.01.02 Programma HWBP-2 Rijksprojecten	913	1.688	1.167	954		0	12.100
1.01.03 Ruimte voor de rivier	445	8.931	334	838	120	1.097	
1.01.04 Maaswerken	21.854	4.807	1.457	522	12.266	1.116	241
1.02 Ontwikkeling waterveiligheid	416.639	472.194	585.591	717.859	784.176	572.238	576.287
1.02.01 Planning waterveiligheid	38.125	30.960	40.793	61.474	110.611	32.048	8.098
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	3.131	2.032	1.376	1.474	1.355	486	486
1.02.02 Aanleg waterveiligheid	378.514	441.234	544.798	656.385	673.565	540.190	568.189
1.03 Studiekosten	10.711	33.840	31.227	30.914	26.923	22.604	16.568
1.03.01 Studie en onderzoekskosten	10.711	33.840	31.227	30.914	26.923	22.604	16.568
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS		8.899					
Ontvangsten	208.140	182.235	169.003	153.505	150.121	169.305	173.351
1.09 Ontvangsten investeren in waterveiligheid	208.140	182.235	169.003	153.505	150.121	169.305	173.351
1.09.01 Ontvangsten waterschappen HWBP-2	104	0					
1.09.02 Overige ontvangsten HWBP-2			0				
1.09.03 Ontvangsten waterschappen HWBP	181.972	179.692	169.003	153.505	150.111	169.305	173.351
1.09.04 Overige ontvangsten HWBP	13.430	0			10		
1.09.05 Overige aanleg ontvangsten	12.634	2.543	0				

Geschatte budgetflexibiliteit

Tabel 7 Geschatte budgetflexibiliteit	
	2024
Juridisch verplicht	90%
Bestuurlijk gebonden	10%
Beleidsmatig gereserveerd	
Nog niet ingevuld/vrij te besteden	

Tabel 8 Artikel 1 Investeren in waterveiligheid (bedragen x € 1.000)

			2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
1	Investeren in waterveiligheid	Uitgaven	586.463	709.270	803.504	891.292	619.281	688.533	575.902	552.315
1.01	Grote projecten waterveiligheid		80.429	92.452	54.731	80.193	24.439	95.678	13.441	
1.02	Ontwikkeling waterveiligheid		472.194	585.591	717.859	784.176	572.238	576.287	547.896	538.200
1.03	Studiekosten		33.840	31.227	30.914	26.923	22.604	16.568	14.565	14.115
1	Investeren in waterveiligheid	Ontvangsten	182.235	169.003	153.505	150.121	169.305	173.351	177.762	181.072
1.09	Ontvangsten investeren in waterveiligheid		182.235	169.003	153.505	150.121	169.305	173.351	177.762	181.072

			2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2023-2037
1	Investeren in waterveiligheid	Uitgaven	473.131	430.206	589.177	214.226	383.330	335.071	401.846	8.253.547
1.01	Grote projecten waterveiligheid									441.363
1.02	Ontwikkeling waterveiligheid		462.216	419.291	578.246	203.551	372.655	324.396	391.171	7.545.967
1.03	Studiekosten		10.915	10.915	10.931	10.675	10.675	10.675	10.675	266.217
1	Investeren in waterveiligheid	Ontvangsten	201.849	203.650	186.949	212.919	185.275	189.979	183.129	2.720.104
1.09	Ontvangsten investeren in waterveiligheid		201.849	203.650	186.949	212.919	185.275	189.979	183.129	2.720.104

C. Toelichting

1.01 Grote projecten waterveiligheid

Motivering

Deze projecten, waaraan de Tweede Kamer de status van Groot Project heeft toegekend, dragen bij aan de waterveiligheid in Nederland. Voor meer achtergrondinformatie over programmering in 2024 (en verder) wordt verwezen naar het MIRT Overzicht 2024, de betreffende voortgangsrapportages en het Deltaprogramma 2024.

Producten

Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2)

Onder dit programma vallen de verbetermaatregelen die zijn voortgekomen uit de periodieke toetsing volgens de Waterwet. Uit de resultaten van de eerste (2001) en tweede (2006) toetsing op veiligheid van de primaire waterkeringen bleek dat een deel van deze keringen niet voldeed aan de wettelijke norm (Kamerstukken II, 2007–2008, 27 625 en [18 106, nr. 103](#)).

Vanuit het HWBP-2 worden subsidies verstrekt aan de waterschappen voor de uitvoering van de vereiste verbetermaatregelen en worden de maatregelen aan de rijkskeringen betaald. Het HWBP-2 is onderdeel van het Deltaprogramma met behoud van eigen besturing, organisatie en financiering. Met het afsluiten van het Bestuursakkoord Water (2011) dragen de waterschappen bij aan de financiering van het HWBP-2 en het HWBP. In bijlage 3 is een nadere toelichting op de financieringsafspraken ten aanzien van de Hoogwaterbeschermingsprogramma's (HWBP-2 en HWBP) opgenomen.

Conform de Regeling Grote Projecten ontvangt de Tweede Kamer ieder half jaar een Voortgangsrapportage: vóór 1 april 2024 Voortgangsrapportage 24 en vóór 1 oktober 2024 Voortgangsrapportage 25.

Meetbare gegevens

Het HWBP-2 bestaat uit 87 versterkingsprojecten, inclusief de Zwakke Schakels. Per 31 december 2023 voldoen 86 projecten aan de vigerende veiligheidsnorm. Er is nog één project in uitvoering. Dit is het project Markermeerdijken.

Tabel 9 Projectoverzicht Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma; realisatie (bedragen x € 1 miljoen)

	Projectbudget			Kasbudget						Oplevering		
	huidig	vorig	t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	later	huidig	vorig
Projecten Nationaal											2027	2027
HWBP-2 Rijksprojecten	170	170	167	1	1	1						
HWBP-2 Waterschapsprojecten	2.640	2.623	2.260	65	89	52	68	22	84			
Overige projectkosten (programmabureau)	49	49	36	1	1				12			
af rondingen									- 1			
Programma	2.859	2.842	2.463	67	91	53	68	22	95	0		
Budget (DF 1.01.01/02)				67	91	53	68	22	95	0		

Ruimte voor de Rivier

Op 22 januari 2019 heeft de Tweede Kamer de Groot Project Status van Ruimte voor de Rivier beëindigd. Het laatste project dat bijdraagt aan de doelstelling van de Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier is het project Reevesluis, als onderdeel van het project IJsseldelta, fase 2. Over dit project wordt gerapporteerd via het MIRT-overzicht.

Tabel 10 Projectoverzicht Ruimte voor de rivier; realisatie (bedragen x € 1 miljoen)

	huidig	vorig	t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	later	huidig	vorig
											2019	2019
Project RvdR												
Projecten Nationaal												
Ruimte voor de Rivier	2.246	2.245	2.235	9		1	0	1				
Programma Realisatie	2.246	2.245	2.235	9	0	1	0	1	0	0		
Budget (DF 1.01.03)				9	0	1	0	1	0	0		

Maaswerken

Maaswerken is voortgekomen uit het Deltaplan Grote Rivieren dat na de twee hoogwaters in de Rijn en de Maas in december 1993 en januari 1995 tot stand kwam. Belangrijkste doelstelling is het verbeteren van de bescherming van inwoners van Limburg en Noord-Brabant tegen hoogwater van de Maas.

Op 22 januari 2019 heeft de Tweede Kamer de Groot Project Status van Zandmaas en Grensmaas beëindigd. De rapportage over de voortgang en afronding van het programma vindt plaats als onderdeel van het MIRT-overzicht (overstromingskans kleiner dan 1/250e per jaar). Het prioritaire deel van dit werk is in 2020 afgerond.

Tabel 11 Indicatoren Maaswerken

Indicator	Grensmaas	Zandmaas
Hoogwaterbeschermingsprogramma	100% gerealiseerd in 2017	100% gerealiseerd in 2016
Natuurontwikkeling	95% van de 1.208 ha gerealiseerd	100% van de 427 ha gerealiseerd.
Grind	ten minste 35 miljoen ton	

Grensmaas en Zandmaas, natuurontwikkeling

De deelprogramma's Grensmaas en Zandmaas (fase I) dragen primair bij aan de hoogwaterveiligheidsdoelstelling. Daarnaast wordt met deze projecten natuur gerealiseerd die ten goede komt aan het Natuurnetwerk Nederland (NNN).

De natuuropgave binnen de Zandmaas is gerealiseerd. De feitelijke oplevering en overdracht is afhankelijk van de voortgang van de delfstof winning. Decharge is in voorbereiding.

De totale oppervlakte natuurontwikkeling in de Grensmaas is 1.208 ha. Het Ministerie van LNV neemt hiervan thans 728 ha voor haar rekening (Kamer stukken II, 2014–2015, [18 106, nr. 230](#)). De natuuropgave binnen de Grensmaas is nagenoeg gerealiseerd. Grensmaas heeft tot eind 2027 de inspanningsverplichting om zoveel mogelijk onvergraven natuur aan te kopen.

De doelstelling van 35 miljoen ton grind is inmiddels behaald.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

Grensmaas: Zoals gemeld aan de Tweede Kamer (Kamerstukken II,

2018-2019, [18 106, nr. 247](#)) is toestemming verleend om drie jaar langer grind te winnen. Hiermee wordt de mijlpaal verlengd met drie jaar tot 2027.

Tabel 12 Projectoverzicht Maaswerken; realisatie (bedragen x € 1 miljoen)

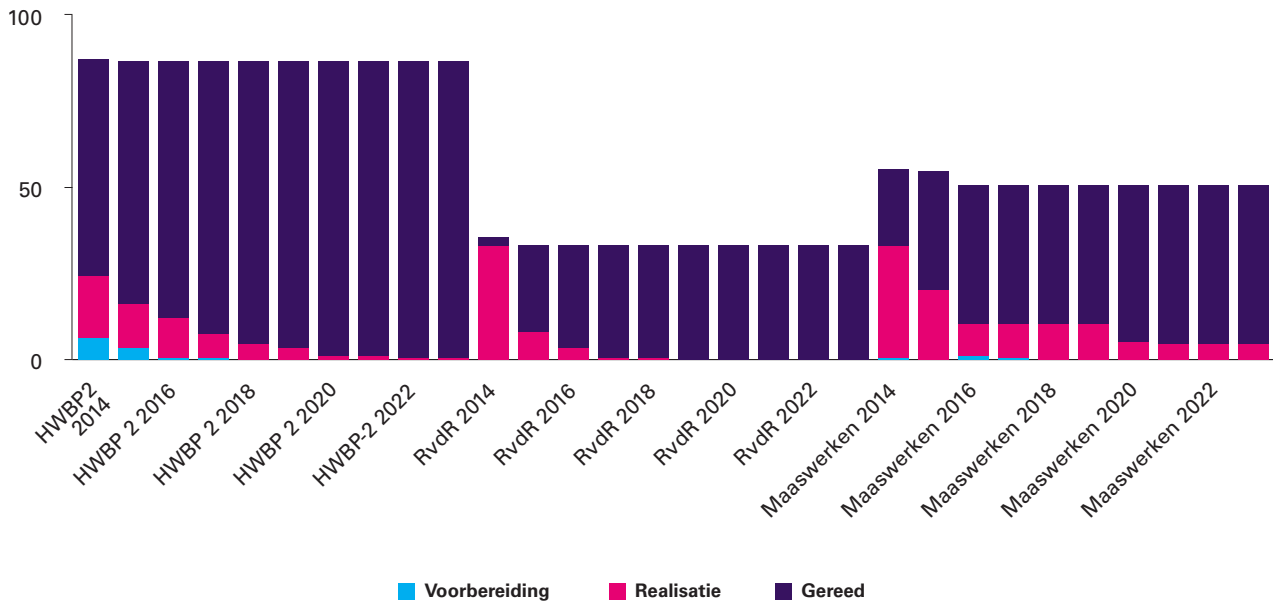
	Projectbudget					Kasbudget				Oplevering		
	huidig	vorig	t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028 later	huidig	vorig	
Project Maaswerken												
Projecten Zuid-Nederland												
Grensmaas	116	115	93	3	1	1	12	1		6	2017/2027	2017/2027
Zandmaas	392	392	381	2	1	0				8	2020	2020
afronding					– 1							
Programma Realisatie	508	507	474	5	1	1	12	1	0	14		
Budget (DF 1.01.04)				5	1	1	12	1	0	14		

Maatregelen ter verbetering van de waterveiligheid

De kengetallen hieronder geven informatie over de stand van zaken van maatregelen ter verbetering van de waterveiligheid onder het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2), en de programma's Ruimte voor de Rivier (RvdR) en Maaswerken. Het geeft een meerjarig inzicht in

de voortgang van de maatregelen van de betreffende programma's. De beleidsinspanningen van de Minister van IenW die onder Hoofdstuk XII (artikel 11) vallen richten zich op de regie op deze programma's.

Figuur 4 Maatregelen waterveiligheid

1.02 Overige aanlegprojecten

Motivering

Naast de grote projecten op het gebied van waterveiligheid zijn hieronder de overige aanlegprojecten beschreven.

1.02.01 Verkenningen- en planuitwerkingsprogramma

Het verkenningen- en planuitwerkingsprogramma dient om een probleem of een initiatief met maatschappelijke meerwaarde op het gebied van waterbeheer te verkennen en daarna, indien nodig, uit alternatieven de beste oplossing voor het probleem te zoeken en voor te bereiden voor de uitvoering. Op dit artikelonderdeel worden diverse projecten en programma's verantwoord die zich in de MIRT-verkenningen- en planuitwerkingsfase bevinden.

Tabel 13 Projectoverzicht Planning waterveiligheid (bedragen x € 1 miljoen)

Projectomschrijving	Budget		Planning	
	Huidig	vorig	PB of TB	Oplevering
Projecten Nationaal				
Reservering Areaalgroei	24	23		
Integraal Rivieren Management (IRM)	159	153		2025
Projecten Noordwest-Nederland				
EPK planning waterkwaliteit	12	11		
Projecten Zuid-Nederland				
Meerkosten rivierverruiming Rijn en Maas	223	212		
Projecten Oost-Nederland				
IJsseldelta 2e fase afronding	102	102		2024
Totaal programma planuitwerking en verkenning	520	501		
Budget DF 1.02.01	520	501		

Producten

IJsseldelta 2e fase

Eind 2020 zijn de resterende twee projectbeslissingen vastgesteld van de regionale percelen N307/Roggebotsluis en Recreatieterreinen. De uitvoering van deze percelen is inmiddels gestart. Voor het vaststellen van N307/Roggebotsluis zijn destijds de kosten toegenomen bij de nadere uitwerking van het ontwerp en de raming. Dit werd met name veroorzaakt door het grotere beweegbare deel van de brug en de langere benodigde bruglengte vanwege de bredere doorvaartbreedte. Deze kosten zijn verwerkt in de begroting 2021. De aanpassing van het budget in de begroting 2023 betreft met name de vrijval van het resterend budget van de Drontermeerdijk (€ 5,7 miljoen) en toevoeging van de prijsbijstelling 2022. Het project nieuwe oeververbinding N307 is in maart 2023 geopend. Met de geplande verwijdering van de IJsseldijk in 2024 wordt de doelstelling t.a.v de waterstandsdeling gerealiseerd.

Integraal Rivieren Management (IRM)

Ten behoeve van IRM opgaven is € 130,8 miljoen onttrokken uit de beleids-reservering IRM in de jaren 2023–2033 en overgeboekt naar het uitvoerings-artikel waarop IRM wordt verantwoord. Deze middelen worden – conform MIRT-afspraken – gereserveerd ten behoeve van het Rijksaandeel voor 75% van de financiering van de verkenning, planuitwerking en realisatie van de volgende IRM projecten: – € 60 miljoen - Zuidelijk Maasdal (bij Maastricht), – € 28,8 miljoen - Venlo-Vierwaarden – € 10 miljoen - twee Suppletiepilots in de Waal en de Grensmaas. Daarnaast is een reservering van € 32 miljoen aangehouden waarmee zicht is op 100% dekking van het Rijksaandeel in deze projecten.

Rivierverruiming Rijn en Maas

Overboeking van € 35 miljoen voor de Rijksopgaven van de rivierverruiming Maas, te weten de verkenning, planuitwerking en realisatie van de projecten Well, Oeffelt en Baarlo-Hout-Blerick, vanuit de beleidsreservering IRM. Hiermee wordt onder meer een tweede fase voor het project Well, dat op de lange termijn was geprogrammeerd integraal onderdeel van het huidige project. Dit als actie uit de Beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater.

1.02.02 Realisatieprogramma

Dit programma levert een bijdrage aan het voldoen aan de wettelijke normen van de primaire waterkeringen in beheer bij het Rijk en bij de waterschappen én levert een bijdrage aan het beheer van de Rijkswateren.

Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)

Het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) is een alliantie tussen de waterschappen en lenW. Het programma is opgericht voor het aanpakken van de waterveiligheidsopgave die voortvloeit uit de Derde Landelijke Rapportage Toetsing primaire waterkeringen (LRT3) in 2011 en de daaropvolgende beoordelingsrondes. Het programma heeft als doel in 2050 alle primaire waterkeringen in Nederland op orde te hebben. Circa 90% van de primaire waterkeringen is in beheer bij de waterschappen. Het overige

deel is vrijwel volledig in beheer bij het Rijk. Door de samenwerking binnen de alliantie wordt de beschikbare kennis en deskundigheid van de verschillende waterbeheerders optimaal benut.

Het HWBP kent een voortrollend karakter, waarbij jaarlijks een actualisatie van het zesjarige programma plaatsvindt en er een nieuw jaar aan de programmering wordt toegevoegd. Met deze werkwijze ontstaat een adaptief programma dat flexibel in kan spelen op nieuwe ontwikkelingen.

De huidige HWBP opgave komt voort uit de LRT3 (2011) en de verlengde derde toetsing (LRT3+, 2013). Op basis van de nieuwe landelijke beoordelingsronde overstromingsrisico (LBO-1), die op 1 januari 2017 van start is gegaan en in 2022 is afgerond, worden ook in het programma 2024-2029 nieuwe projecten toegevoegd.

De prioritering van de jaarlijks uit te brengen programmering is gebaseerd op urgentie. De programmering 2024-2029 wordt gelijktijdig met deze begroting aan de Kamer aangeboden als onderdeel van het Deltaprogramma 2024 (paragraaf 3.3). In het Deltaprogramma 2024 is tevens een uitgebreide beschrijving van de voortgang van het HWBP opgenomen.

Het HWBP is onderdeel van het Deltaprogramma met behoud van eigen besturing, organisatie en financiering.

Afsluitdijk (renovatie bestaande spuimiddelen)

Op 12 juli 2022 is middels een vaststellingsovereenkomst besloten om de bestaande spuimiddelen bij Den Oever en Kornwerderzand uit de scope van het DBFM-contract Afsluitdijk te halen. De renovatie van de bestaande spuimiddelen moet opnieuw worden aanbesteed, start aanbesteding is voorzien voor Q1 2025, waarna de mijlpaal realisatie hiervan kan worden vastgesteld.

De oplevering van de renovatie van monument «De Vlieter» is voorzien voor 2024.

Rivierverruiming, niet zijnde Ruimte voor de Rivier

Langs de Maas, de Rijn, de Waal en de Lek zijn projecten uitgevoerd ten behoeve van natuurontwikkeling in de uiterwaarden en om een grotere waterafvoer te kunnen opvangen, de zogeheten NURG (Nadere Uitwerking Rivieren Gebied) projecten. Het NURG-programma is uitgevoerd door de Ministeries van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Infrastructuur en Waterstaat. Inmiddels is het overgrote deel van de opgave gerealiseerd en hebben de beide ministeries bij de Herijking van de Ecologische Hoofdstructuur afspraken gemaakt over de verdeling van de restopgave. Hierin is afgesproken dat elk ministerie haar nog lopende projecten afmaakt. De projecten Uiterwaardvergraving Afferdense en Deestse Waarden en Herinrichting Heesseltsche Uiterwaarden 2021 is het NURG programma voor het grootste deel afgerond. Er is nog een kleine restopgave die de verwerving en inrichting van enkele gebieden betreft. Voor de uitvoering hiervan heeft het ministerie van LNV een opdracht verstrekt aan Staatsbosbeheer tot en met 2030.

Overige onderzoeken en kleine projecten

Onderdeel van overige onderzoeken en kleine projecten is onder andere het Project Roggenplaat. Rijkswaterstaat heeft in opdracht van de Ministeries van IenW en LNV een zandsuppletie uitgevoerd om de negatieve effecten van de zandhonger in de Oosterschelde tegen te gaan. Het project is in de winter van 2019-2020 succesvol uitgevoerd met een omvang van 213 ha en 1,4 miljoen m3. Inmiddels is de monitoring gestart waarmee de suppletie zal worden geëvalueerd in 2025.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

De toename van het projectbudget op de HWBP rijks-, waterschaps- en overige projecten is veroorzaakt door de prijsbijstelling 2023 en het verlengen van de begrotingsperiode tot 2037.

Het project Afsluitdijk Bestaande Spuisluis is vanuit artikel 4.02 GIV/PPS overgeboekt naar artikel 1.02.02 Aanleg waterveiligheid omdat het project-onderdeel Bestaande Spuisluis niet onder het DBFM-contract Afsluitdijk valt en daardoor verantwoord moet worden op artikel 1.02.02.

Tabel 14 Projectoverzicht Aanlegprogramma (bedragen x € 1 miljoen)

	Projectbudget			Kasbudget						Oplevering	
	huidig	vorig	t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028 later	huidig	vorig
Projecten Nationaal											
Programma HWBP											
HWBP Rijksprojecten	736	698	33	33	34	57	56	66	81	376	
HWBP Overige projectkosten (programmabureau)	180	167	53	13	10	10	9	8	8	68	
HWBP Waterschapsprojecten	7.552	6.898	1.525	413	514	654	683	511	474	2.778	
Wettelijk BeoordelingsInstrumentarium 2023											
Zandhonger Oosterschelde	40	40	25	5	5	5					
Landelijk Verbeterprogr. Regionale Rijksk.	11	11	9	1							
Kennisprogramma zeespiegelstijging	10	10	1	4	4						
Meanderende Maas	10	9	4	2	2	1	1				
	8	8		6	1	1					
Projecten Noord-Nederland											
Afsluitdijk	7	7		5	2						
Afsluitdijk Bestaande Spuisluis	149						75	37	37		
Projecten Oost-Nederland											
Kribverlaging Pannerdensch Kanaal	32	31	10	20	2					2023	2023
IJsseldelta 2e fase (Reevesluis)	96	96	92	0	4					2021	
Monitoring Langsdammen Waal	5	5	3				2				
Projecten Zuidwest-Nederland											
Overige onderzoeken en kleine projecten	88	89	88								
Dijkversterking en herstel steenbekleding	830	830	826	4						2023	2023
Projecten Zuid-Nederland											
Beekdalen afrondingen	34	33		8	10	16					
				2	1	1	2	- 1			
Programma Realisatie	9.788	8.932	2.669	516	589	745	828	621	600	3.222	
Budget (DF 1.02.02)				441	545	656	674	540	568	3.697	
Overprogrammering (-)				- 75	- 44	- 89	- 154	- 81	- 32	475	

1.03 Studiekosten

Motivering

Dit betreft de studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken) en de overige studiekosten op het gebied van waterveiligheid.

Producten Studie- en onderzoekskosten Deltaprogramma

Hieronder vallen studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken). Het Deltaprogramma (DP) is een programma van maatregelen, voorzieningen, onderzoeken en ambities gericht op de korte, middellange en lange termijn waterveiligheid en zoetwatervoorziening van Nederland. Voor een nadere toelichting over deze onderzoeken wordt verwezen naar het Deltaprogramma 2023. Op dit onderdeel worden vooral de onderzoeken voor waterveiligheid verantwoord.

Uitvoering gebiedsagenda

Het Rijk werkt samen met de regionale partners in het kader van de Agenda IJsselmeergebied 2050 aan de acties die zijn vastgelegd in de Uitvoerings-, kennis- en innovatieagenda IJsselmeergebied 2021-2026.

Thema water/ landbouw/ voedsel

In het kader van het missie-gedreven topsectoren- en innovatiebeleid (MTIB) heeft lenW binnen het thema landbouw/water/voedsel missies opgesteld op het terrein van waterveiligheid, klimaatadaptatie, waterkwaliteit en beheer van de grote wateren. Deze missies zijn in april 2019 door het kabinet vastgesteld. lenW stelt middelen beschikbaar om voor deze missies kennis en innovatie te realiseren in publiek-privaat gefinancierde samenwerkingsverbanden. Dit doet lenW samen met LNV en de topsectoren.

Strategisch onderzoek

In samenwerking met NWO (Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek) en overheden wordt strategisch onderzoek ontwikkeld voor actuele maatschappelijke ontwikkelingen, zoals droogte en klimaatadaptatie in de stad.

Water4All

Het doel van Water4All -Water Security for the Planet- is om oplossingen te vinden voor de waterproblematiek rond te veel, te weinig en te vuil water. De activiteiten zijn gericht op onderzoeken en demonstratieprojecten rond kennis en innovatie. Het onderzoeksprogramma heeft een looptijd van 6 jaar.

Klimaatadaptatie

Een belangrijke manier om Nederland voor te bereiden op de gevolgen van klimaatverandering is om te werken aan de transitie naar een klimaatbestendige inrichting. Dit wordt gestimuleerd vanuit het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie via een stappenplan waarin alle overheden gezamenlijk de kwetsbare onderdelen van de ruimtelijke inrichting aanpakken. Dit wordt verder ondersteund via een breed scala aan activiteiten en producten. Met het PBL wordt gewerkt aan een

monitoringsystematiek die het nationale klimaatadaptatiebeleid tot 2026 moet ondersteunen. IenW faciliteert met het Kennisportaal Klimaatadaptatie, de Klimaateffectatlas en het netwerk Samen Klimaatbestendig de noodzakelijke transitie op het gebied van klimaatadaptatie. Ook wordt gewerkt aan de doorwerking van de nieuwe 2023 KNMI scenario's in de Klimaateffectatlas en het standaardiseren van klimaat stresstesten. Het werk voor het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie wordt uitgevoerd in samenhang met de uitvoering van de Nationale Klimaatadaptatiestrategie.

Beleidsstafel Wateroverlast en Hoogwater

In 2022 is binnen de beleidsstafel wateroverlast en hoogwater een analyse uitgevoerd van de opgetreden extreme neerslag in de zomer van 2021 in Limburg met als doel om, nu en in de toekomst, beter voorbereid te zijn voor de gevolgen van een periode van extreme neerslag. Voor 2024 zijn middelen beschikbaar om de adviezen voor IenW uit te voeren en de overall voortgang van de uitvoering van de adviezen van de beleidsstafel te kunnen monitoren.

Regionale keringen

De regionale keringen in beheer van het Rijk zijn door Rijkswaterstaat getoetst. In 2021 is de Tweede Kamer over de uitkomsten geïnformeerd. (Tweede Kamer, vergaderjaar 2020–2021, [27 625, nr. 540](#)). Na de toetsing van deze regionale keringen op 2 juni 2021 is de aanvullende toetsing in 2022 afgerond. In 2023 is het uitvoeringsprogramma voorbereid.

Beoordelings- en Ontwerpinstrumentarium (BOI)

In het programma Beoordelings- en Ontwerpinstrumentarium (BOI) 2023 wordt gewerkt aan de doorontwikkeling van het instrumentarium voor beoordelen en ontwerpen. Het programma BOI2023 bouwt voort op het WBI2017, het Ontwerp Instrumentarium (OI) 2014 en de bestaande Technische Leidraden en voegt hier nieuw ontwikkelde kennis en functionaliteit aan toe, zodat het instrumentarium aansluit op de actuele kennis en de ervaringen die in de eerste beoordelingsronde (2017-2023) zijn opgedaan. Instrumenten die in het programma worden ontwikkeld kunnen direct worden gebruikt voor het ontwerpen van waterkeringen. In 2022 is de eerste beoordelingsronde afgerond en is het instrumentarium doorontwikkeld naar een nieuwe ministeriële regeling en bijbehorende basisinstrumentarium. Met het BOI2023 kunnen de beheerders vanaf 2023 de volgende beoordelingsronde uitvoeren. Vanaf 2023 zal het instrumentarium periodiek worden doorontwikkeld op basis van belangrijke nieuwe inzichten en vervolgens worden aangeboden aan de waterkeringbeheerders.

Kennisprogramma Waterveiligheid

Het Rijk heeft een wettelijke taak (artikel 2.6 Waterwet) om zorg te dragen voor de totstandkoming en het verstrekken van technische leidraden voor het ontwerp, het beheer en het onderhoud van de primaire waterkeringen in Nederland. Hiertoe worden langjarige activiteiten (onderzoek) uitgevoerd om een solide kennisbasis te ontwikkelen. De kennis over waterveiligheid wordt hiermee op het vereiste niveau gehouden, zodat sprake is van actueel, effectief en uitvoerbaar waterveiligheidsbeleid. Dit is de lange termijn ambitie voor waterveiligheid, vormgegeven door de uitvoering van het Kennisprogramma Waterveiligheid.

Kennisprogramma Zeespiegelstijging

Het Kennisprogramma Zeespiegelstijging focust zich op de onzekerheden en de mogelijke effecten voor korte en lange termijn van een (versnelde) zeespiegelstijging. Dit kennisprogramma is gestart in september 2019 en loopt t/m 2026. In 2023 zijn de eerste resultaten ten aanzien van de houdbaarheid van de huidige aanpak van de waterveiligheid en de zoetwatervoorziening; en de eerste verkenningen van verschillende potentiële handelingsperspectieven voor de verre toekomst bij elkaar gebracht in de tussenbalans. In 2024 worden onder andere de effecten op andere functies onderzocht van zowel de huidige aanpak als alternatieven en bij elkaar gebracht. Door dit systematisch te doen ontstaat een beter beeld van de relatieve aantrekkelijkheid van verschillende opties. Daarnaast wordt aanvang gemaakt met het verder uitwerken van adaptieve beleidspaden voor de lange termijn. Deze brengen voor verschillende scenario's van zeespiegelstijging in beeld welke (potentiële) beslissingen wanneer in de tijd genomen moeten worden.

Cyberweerbaarheid in de watersector

Om het thema cyberweerbaarheid in de watersector effectief aan te pakken is er in 2020 een uitvoeringsprogramma gestart, genaamd «Versterking cyberweerbaarheid in de Watersector». De aanvullende Bestuursakkoord Water (BAW) afspraken (BAW+) over cybersecurity zijn hierin ondergebracht. Partijen in de watersector werken onder regie van het Ministerie van IenW in dit programma samen aan projecten ingedeeld in een vijftal thema's, die met name gericht zijn op operationele technologie (OT). Er worden instrumenten ontwikkeld om ketenrisico's te onderkennen, samen te werken op het gebied van monitoring en detectie, trainen en oefenen, de juiste maatregelen te implementeren en expertise te borgen. Het programma is in 2023 geëvalueerd en wordt voortgezet. In 2023 worden hernieuwde bestuurlijke afspraken gemaakt over de samenwerking. De activiteiten in het programma geven onder andere invulling aan de Nederlandse Cybersecurity Strategie (NLCS).

Cybersecurity vitaal/economische veiligheid ->

Sommige processen zijn zo essentieel voor de Nederlandse samenleving dat uitval of verstoring tot ernstige maatschappelijke ontwrichting leidt en een bedreiging vormt voor de nationale veiligheid. Dit worden vitale processen genoemd. In het 'Addendum Bestuursakkoord Water' is afgesproken een herbeoordeling uit te voeren van de processen «waterkeren en waterbeheren». In 2022 is, conform de door de NCTV voorgeschreven methodiek voor bescherming van vitale processen en infrastructuur, een weerbaarheidsanalyse uitgevoerd. Deze heeft in 2023 geleid tot een beslissing over het aanmerken van de waterschappen als vitale aanbieders voor dit proces. Ook wordt de implementatie van nieuwe/herziene Europese wetgeving op het gebied van vitaal en cybersecurity (CER en NIB2) voorbereid.

1.09 Ontvangsten

Ontvangsten waterschapsprojecten

Conform de Spoedwet ([Stb. 2011, 302](#)) dragen de waterschappen vanaf 2011 € 81 miljoen per jaar bij aan het HWBP. Deze bijdrage van de waterschappen is conform het regeerakkoord Rutte I en het Bestuursakkoord Water aangevuld tot € 131 miljoen in 2014 en tot € 181 miljoen structureel vanaf 2015 (inclusief projectgebonden aandeel, prijspeil 2010).

Deze bijdrage wordt geïndexeerd op basis van de IBOI, zoals gehanteerd door het ministerie van Financiën. Vanaf 2023 en verder komt dit bedrag jaarlijks uit op ongeveer € 225 miljoen (inclusief projectgebonden aandeel).

De middelen van de waterschappen worden eerst ingezet voor de waterschapsprojecten van het HWBP-2 en vervolgens voor de waterschapsprojecten van het HWBP. Het in 2013 door de Tweede en Eerste Kamer aangenomen wetsvoorstel Wijziging van de Waterwet (doelmatigheid en bekostiging hoogwaterbescherming) (Kamerstukken II, 2012–2013, [33 465, nr. 3](#)) is per 1 januari 2014 in werking getreden. De wet regelt dat het Rijk en de waterschappen jaarlijks elk de helft van de bijdrage aan het HWBP betalen.

In bijlage 3 is een overzicht opgenomen waarin nader is ingegaan op de financiering van het HWBP-2 en het HWBP.

3.2 Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

Op het gebied van zoetwatervoorziening is het beleid gericht op een duurzame zoetwatervoorziening die economisch doelmatig is. De uitvoering is gericht op waar mogelijk voorkomen van tekorten in normale jaren en gesteld te staan om beter mee om te gaan met zoetwatertekorten in extreem droge jaren. Dit is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van overheden en gebruikers. Het Ministerie van IenW werkt samen met deze partijen in het Deltaprogramma Zoetwater. De maatregelen die in uitvoering worden genomen staan in het Deltaplan Zoetwater.

In periodes van ernstig watertekort (in droge zomers) wordt water verdeeld op basis van een verdringingsreeks.

Op dit artikel worden de producten op het gebied van zoetwatervoorziening verantwoord. De waterkwaliteit maatregelen in het hoofdwatersysteem die niet verbonden zijn aan waterveiligheid en zoetwatervoorziening worden op artikel 7 van het deltafonds verantwoord.

Dit artikel is gerelateerd aan beleidsartikel 11 (Integraal waterbeleid) op de begroting van hoofdstuk XII.

Ambities voor zoetwater

Nederland krijgt vaker te maken met droogte en periodes van laagwater in de rivieren. Om de bijdrage van zoetwater aan onze leefomgeving te behouden en onze economie weerbaarder te maken tegen verminderde zoetwaterbeschikbaarheid, is het zaak dat er geanticipeerd wordt op toekomstige trends en ontwikkelingen. In de nationale omgevingsvisie (NOVI) en in het Nationaal Waterprogramma 2022-2027 is daarom een voorkeursvolgorde opgenomen voor (regionaal) waterbeheer om de beschikbaarheid van water zeker te stellen en wateroverlast te voorkomen:

- Uitgangspunt is dat bij de ruimtelijke inrichting en landgebruik meer rekening moet worden gehouden met waterbeschikbaarheid en wateroverlast;
- alle watergebruikers, waaronder landbouw, industrie en consumenten, zullen zuiniger moeten omgaan met water;

- de waterbeheerders (waaronder waterschappen, provincies, gemeenten, Rijkswaterstaat, agrariërs en natuurterreinbeheerders) zullen water beter moeten vasthouden, bergen en opslaan;
- De waterbeheerders zullen water slimmer moeten verdelen;
- Bij een natuurlijk fenomeen is nooit alle schade te voorkomen, dus als de inzet toch nog onvoldoende is, dan moeten we als samenleving de (rest)schade accepteren en ons daarop voorbereiden.

Het Deltaprogramma Zoetwater heeft als overkoepelend doel dat Nederland in 2050 weerbaar is tegen watertekorten. Deze ambitie is uitgewerkt in vijf nationale subdoelen:

- Het in stand houden en bevorderen van een gezond en evenwichtig watersysteem.
- Het beschermen van de cruciale gebruiksfuncties drinkwater (volksgezondheid), energie, kwetsbare natuur, waterkeringen en het tegengaan van klink en zetting.
- Het effectief en zuinig gebruiken van het beschikbare water.
- Het bevorderen van de concurrentiepositie van Nederland wat betreft aan water gerelateerde economie.
- Het ontwikkelen van waterkennis, -kunde en -innovatie ten behoeve van de zoetwaterdoelen.

De strategie om deze subdoelen te bereiken volgt de voorkeursvolgorde van de NOVI.

Van ambities naar uitvoering

Om de zoetwaterdoelen te realiseren worden maatregelen getroffen voor het robuuster maken van het watersysteem (nationaal en regionaal) en om de gevolgen van langdurige droogte en lage rivierafvoeren ten gevolgen van klimaatverandering zoveel mogelijk te beperken.

In het nieuwe Deltaplan Zoetwater 2022-2027 hebben het Rijk en de zoetwaterregio's een maatregelenpakket van € 800 miljoen uitgewerkt. Hiervan is circa € 250 miljoen afkomstig uit het Deltafonds en circa € 550 miljoen vanuit de zoetwaterregio's. In 2024 zal er ca. € 11 miljoen in de Hoge Zandgronden worden besteed om o.a. water beter vast te houden en beken te herstellen. Er worden voorbereidingen getroffen voor de realisatie van de Doorvoer Krimpenerwaard t.b.v. zoetwatervoorziening van West Nederland. Tevens worden er ondergrondse zoetwateropslagen gemaakt in Zeeland en Noord Nederland. Verder werkt RWS aan de Strategie Klimaatbestendige Zoetwater Hoofdwatersysteem en Slim Watermanagement en onderzoekt verzilting bij de Afsluitdijk.

Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar het Deltaprogramma 2024, het Deltaplan Zoetwater 2022-2027 en het Nationaal Water Programma 2022–2027.

B. Budgettaire gevolgen van uitvoering

Tabel 15 Budgettaire gevolgen van de uitvoering art. 2 Investeren in zoetwatervoorziening (bedragen x € 1.000)

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Verplichtingen	128.731	172.057	116.987	20.989	17.582	50.283	1.093
Uitgaven	71.465	145.568	105.207	53.483	45.561	62.318	38.046
2.02 Ontwikkeling zoetwatervoorziening	69.590	140.312	101.487	45.079	43.361	60.118	37.046
2.02.01 Planning zoetwatervoorziening	0	0	0	0	0	0	0
2.02.02 Aanleg zoetwatervoorziening	69.590	140.312	101.487	45.079	43.361	60.118	37.046
2.03 Studiekosten	1.875	5.256	3.720	8.404	2.200	2.200	1.000
2.03.01 Studie en onderzoekskosten Deltaprogramma	1.875	5.256	3.720	8.404	2.200	2.200	1.000
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS		692					
2.09 Ontvangsten investeren in waterkwantiteit en zoetwatervoorzieningen	0						

Geschatte budgetflexibiliteit

Tabel 16 Geschatte budgetflexibiliteit

	2024
Juridisch verplicht	96%
Bestuurlijk gebonden	4%
Beleidsmatig gereserveerd	
Nog niet ingevuld/vrij te besteden	

Tabel 17 Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening (bedragen x € 1.000)

	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
2 Investeren in zoetwatervoorziening	145.568	105.207	53.483	45.561	62.318	38.046	2.069	
2.02 Ontwikkeling zoetwatervoorziening	140.312	101.487	45.079	43.361	60.118	37.046	2.069	
2.03 Studiekosten	5.256	3.720	8.404	2.200	2.200	1.000		
2 Investeren in zoetwatervoorziening								
Ontvangsten investeren in waterkwantiteit en zoetwatervoorzieningen								
2.09 en zoetwatervoorzieningen								
	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2023-2037
2 Investeren in zoetwatervoorziening								452.252
2.02 Ontwikkeling zoetwatervoorziening								429.472
2.03 Studiekosten								22.780
2 Investeren in zoetwatervoorziening								
Ontvangsten investeren in waterkwantiteit en zoetwatervoorzieningen								
2.09 en zoetwatervoorzieningen								

C. Toelichting

2.01 Aanleg waterkwantiteit

Er worden op dit artikelonderdeel nu geen projecten verantwoord.

2.02 Overige waterinvesteringen Zoetwatervoorziening

Motivering

Het betreft projecten die de zoetwatervoorziening bevorderen en de kwaliteit waarborgen. Dit zijn maatregelen en voorzieningen van nationaal belang ter voorkoming, en waar nodig beperking van, waterschaarste en ter

bescherming of verbetering van de chemische of ecologische kwaliteit van watersystemen, voor zover deze onderdeel uitmaken van opgaven op het gebied van zoetwatervoorziening.

Producten

Realisatieprogramma Zoetwatervoorziening

Deltaplan Zoetwater 2015-2021 (fase 1)

De meeste maatregelen uit de eerste fase van het Deltaplan Zoetwater (2015-2021), met een omvang van € 400 miljoen, waarvan € 150 miljoen uit het Deltafonds, zijn eind 2021 afgerond. Enkele grote complexe maatregelen voor het Hoofdwatersysteem en het regionaal watersysteem hadden nog een doorloop tot 2023.

Het project Noordervaart van Rijkswaterstaat heeft te maken gehad met vertraging en meerkosten, vanwege onverwacht veel cultureel erfgoed in de ondergrond en ontwikkelingen in de markt. Na zorgvuldige afweging op basis van de hiervoor ontwikkelde criteria heeft het Bestuurlijk Platform Zoetwater besloten deze in het programma in te passen. De aanbesteding loopt nog en wordt in 2026 gerealiseerd.

Waterbeschikbaarheid voor het hoofdwatersysteem krijgt invulling via de Strategie Klimaatbestendige Zoetwatervoorziening Hoofdwatersysteem. In dat kader vindt afstemming plaats met andere waterbeheerders en met gebruikers. Daarnaast voert Rijkswaterstaat het programmamanagement voor Slim Watermanagement uit.

Deltaplan Zoetwater fase 2 (2022-2027)

De zoetwaterregio's en het Rijk hebben intensief samengewerkt om tot een goed onderbouwd maatregelenpakket te komen voor het Deltaplan Zoetwater fase 2 (2022-2027).

Het Deltaplan 2022-2027 omvat meer dan 150 maatregelen die zijn uitgewerkt in de zoetwaterregio's en voor het hoofdwatersysteem, passend bij de nationale en regionale opgaven.

Het maatregelenpakket voor de 2e fase heeft een omvang van circa € 800 miljoen, waarvan circa € 250 miljoen vanuit het Deltafonds en circa € 550 miljoen vanuit de zoetwaterregio's komt.

De investeringen worden gedaan door het Rijk (Deltafonds), waterschappen, provincies, gemeenten, drinkwaterbedrijven en de watergebruikers. Maatregelen in het hoofdwatersysteem worden volledig bekostigd uit het Deltafonds. Regionale maatregelen worden voor 75% door de regio bekostigd; maximaal 25% van de kosten wordt uit het Deltafonds vergoed. Bovenregionale maatregelen en innovatieve maatregelen kunnen in aanmerking komen voor een maximale bijdrage van 50% uit het Deltafonds.

Tijdelijke Impulsregeling Ruimtelijke Adaptatie

De in het bestuursakkoord afgesproken tijdelijke impulsregeling voor klimaatadaptatie is op 1 januari 2021 open gegaan en de laatste aanvragen hiervoor dienen uiterlijk 31 december 2023 te worden ingediend. Het

gereserveerde bedrag hiervoor bedraagt € 200 miljoen en de afwikkeling van de ingediende aanvragen zal gedeeltelijk nog in 2024 plaatsvinden. De klimaatadaptatie maatregelen moeten zijn uitgevoerd vóór 1 januari 2028.

Tabel 18 Projectoverzicht aanlegprogramma (bedragen x € 1 miljoen)

	Projectbudget					Kasbudget				Oplevering	
	huidig	vorig	t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028 later	huidig	vorig
Projecten											
Zoetwatervoorziening											
Projecten Nationaal											
Deltaplan Zoetwater	85	82	32	23	10	8	9	2			
Impuls ruimtelijke adaptie	209	202	67	82	60						
Zoetwatermaatregelen	245	235	21	33	30	36	33	57	36		
Projecten Zuidwest-Nederland											
Ecologische maatregelen Markermeer	10	10	8	1						2021/2022	2021/2022
Besluit											
Beheer Haringvlietsluizen	84	84	76	1	1	1	2	1	1	2	2018/2029
Afrondingen							- 1				2018/2029
Programma Realisatie	633	613	204	140	101	45	43	60	37	2	
Budget (DF 2.02.02)				140	101	45	43	60	37	2	

Verkenningen- en Planuitwerkingsprogramma

Het verkenningen- en planuitwerkingsprogramma dient om een probleem of een initiatief met een maatschappelijke meerwaarde te verkennen en om daarna, indien nodig, uit alternatieven de beste oplossing voor het probleem te zoeken en voor te bereiden voor de uitvoering. Dit artikelonderdeel geeft inzicht in de stand van zaken van diverse projecten en programma's op het gebied van zoetwatervoorziening die zich in de fasen van voorbereiding tot realisatie bevinden.

Er worden op dit artikelonderdeel nu geen projecten verantwoord.

2.03 Studiekosten

Motivering

Dit betreft de studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken) en de overige studiekosten op het gebied van zoetwatervoorziening.

Producten

Op dit onderdeel van de begroting staan de studie- en onderzoekskosten ten behoeve van het Deltaprogramma onderzoeken die betrekking hebben op zoetwatervoorziening.

Ten behoeve van Deltaprogramma Zoet Water (DPZW) wordt onder andere onderzoek gedaan naar de verbinding van de waterketen met watersystemen, diverse regionale watersysteemverkenningen, de kennis-agenda zoetwater waar onder onderzoek naar het potentieel voor het water vasthouden in beekdalen en veengebieden en oplossingen in verziltende gebieden.

3.3 Artikel 3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

B. Budgettaire gevolgen van uitvoering

Tabel 19 Budgettaire gevolgen van de uitvoering art. 3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing (bedragen x € 1.000)							
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Verplichtingen	268.281	349.285	322.573	361.219	311.395	301.117	406.087
Uitgaven	261.437	344.873	312.524	368.393	319.308	308.566	406.087
3.01 Exploitatie	8.028	7.304	7.594	8.019	13.765	16.597	16.350
3.01.01 Exploitatie Watermanagement	8.028	7.304	7.594	8.019	13.765	16.597	16.350
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	8.028	7.304	7.594	8.019	13.765	16.597	16.350
3.02 Onderhoud en vernieuwing	253.409	337.569	304.930	360.374	305.543	291.969	389.737
3.02.01 Onderhoud Waterveiligheid	144.350	223.403	265.565	315.791	235.275	227.004	228.218
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	144.350	223.403	265.565	315.791	235.275	227.004	228.218
3.02.02 Onderhoud Zoetwatervoorziening	99.251	87.693	21.701	23.761	23.395	10.204	10.657
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	99.251	87.693	21.701	23.761	23.395	10.204	10.657
3.02.03 Vernieuwing	9.808	26.473	17.664	20.822	46.873	54.761	150.862
Ontvangsten	4.714	0					

Geschatte budgetflexibiliteit

Tabel 20 Geschatte budgetflexibiliteit	
	2024
Juridisch verplicht	100%
Bestuurlijk gebonden	
Beleidsmatig gereserveerd	
Nog niet ingevuld/vrij te besteden	

Tabel 21 Artikel 3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing (bedragen x € 1.000)									
		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
3 Beheer, onderhoud en vernieuwing	Uitgaven	344.873	312.524	368.393	319.308	308.566	406.087	432.033	427.128
3.01 Exploitatie		7.304	7.594	8.019	13.765	16.597	16.350	16.155	16.479
3.02 Onderhoud en vernieuwing		337.569	304.930	360.374	305.543	291.969	389.737	415.878	410.649
		2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2023-2037
3 Beheer, onderhoud en vernieuwing	Uitgaven	271.808	260.548	265.098	296.420	296.420	312.850	312.850	4.934.906
3.01 Exploitatie		8.273	8.273	8.273	8.273	8.273	8.273	8.273	160.174
3.02 Onderhoud en vernieuwing		263.535	252.275	256.825	288.147	288.147	304.577	304.577	4.774.732

C. Toelichting

3.01 Exploitatie

Met exploitatie streeft lenW naar:

- Het goed voorbereid zijn op crisissituaties door te zorgen voor een robuuste informatievoorziening;
- Het reguleren van de hoeveelheid water in het hoofdwatersysteem onder normale omstandigheden en bij zowel (extreem) hoogwater als laagwater;
- Een duurzaam watersysteem, met zowel een goede chemische als ecologische kwaliteit, dat voorziet in de beschikbaarheid van voldoende water van goede kwaliteit voor de gebruiker.

Met betrekking tot exploitatie worden de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Monitoring waterkwantiteit (waterstanden, afvoer), waterkwaliteit en informatievoorziening;
- Crisisbeheersing en -preventie;
- Regulering gebruik door vergunningverlening en handhaving;
- Het nakomen van bestuurlijke afspraken waterverdeling en gebruik (onder andere in waterakkoorden);
- Regulering waterverdeling (operationele modellen actualiseren en toepassen, bediening (stormvloed)keringen, stuwen, gemalen en spuien).

De activiteiten die door RWS centraal worden uitgevoerd, worden gefinancierd uit de budgetten voor netwerkgebonden kosten. Deze staan op artikel 5.

De doelstellingen voor het waterkwantiteitsbeheer van de Rijkswateren zijn:

- Het op orde brengen en houden van de samenhang tussen het regionaal en het hoofdwatersysteem, zodat zowel wateroverlast als watertekort wordt bestreden;
- Het kunnen beschikken over voldoende water in de Rijkswateren, zodat kan worden voldaan aan de behoeften die voortvloeien uit de gebruiks functies.

Daarnaast is zorg gedragen voor een adequate informatievoorziening over de reguliere waterkwantiteit en waterkwaliteit. Dit houdt de vergaring en beschikbaarstelling in van interne en externe informatie over het water systeem. Het gaat daarbij om de dagelijkse informatie voor de verschillende gebruikers (waaronder scheepvaart, drinkwaterbedrijven, zwemwaterkwaliteit/provincies en recreatie) en om berichtgeving bij uitzonderlijke situaties over hoog- en laagwater, naderende stormvloeden, verontreinigingen en ijsvorming. Daarnaast is er ook de reguliere waterkwaliteit monitoring (chemie, biologie), en beoordeling en informatieverstrekking over de toestand van het watersysteem.

3.01.01 Exploitatie Watermanagement

Meetbare gegevens

Tabel 22 Omvang Areaal

	Areaa- leenheid	Omvang			Budget 2023 (x € 1.000,--)
		2022	2023	2024	
Watermanagement	km2 water	90.219	90.216	90.216	7.594

Toelichting

In 2024 is geen wijziging van het wateroppervlak voorzien.

Tabel 23 Indicatoren Watermanagement

Indicator	Realisatie 2022	Streef- waarde 2022	Streef- waarde 2023	Streef- waarde 2024
Betrouwbaarheid informatievoorziening	100%	95%	95%	95%
Waterhuishouding op orde	75%	100%	100%	100%

Toelichting indicator Betrouwbaarheid Informatievoorziening

Met deze indicator wordt aangegeven in hoeverre Rijkswaterstaat tijdig en juist informatie heeft verstrekt ten behoeve van maatschappelijk vitale processen (bijv. drinkwatervoorziening). Het betreft hier informatie over ijsgang, hoogwater, stormvloed en verontreinigingen.

Toelichting indicator Waterhuishouding op orde

Met deze indicator wordt aangegeven in hoeverre de waterhuishouding op orde is door de functievervulling van vier hoofdwatersysteemfuncties te meten:

- Peilhandhaving Kanalen en Meren; geeft aan in hoeverre de peilen, zoals afgesproken in Waterakkoorden en Peilbesluiten, binnen de afgesproken marges zijn gebleven.
- Hoogwaterbeheersing Kanalen en meren; geeft aan in hoeverre de infrastructuur van peilgereguleerde watersystemen (grote rivieren niet meegerekend) beschikbaar was voor hoogwaterafvoer in de tijdvensters met groot waterbezwaar.
- Wateraanvoer bij droogte; geeft aan in hoeverre de infrastructuur voor de wateraanvoer (o.a. stuwen, spuien, sifons en gemalen) beschikbaar was in de tijdvensters met droogte.
- Verziltingsbestrijding; geeft aan in hoeverre zoutindringing kon worden beperkt en of chlorideconcentraties onder de afgesproken maxima zijn gebleven. Afspraken over wateraanvoer en -verdeling en over chloridegehalten zijn vastgelegd in Waterakkoorden.

In 2022 zijn de streefwaarden van de volgende onderliggende indicatoren gehaald: 'Peilhandhaving Kanalen en meren', 'Wateraanvoer bij droogte' en 'Verziltingsbestrijding'. De streefwaarde van de indicator 'Hoogwaterbeheersing Kanalen' is niet gehaald. De voornaamste verklaring hiervoor: Het is enkele keren voorgekomen dat het aflatwerk bij Eefde bij een significante neerslagverwachting niet beschikbaar was door de opstelling van de tijdelijke pompinstallatie. Het heeft niet tot overlast geleid.

3.02 Onderhoud en vernieuwing

Motivering

Onderhoud en vernieuwing omvat waterveiligheid (bescherming tegen overstromen door hoogwater) en de zoetwatervoorziening. Het is gericht op het zodanig in conditie houden van het hoofdwatersysteem dat de primaire functie voor zowel waterveiligheid als voor de zoetwatervoorziening wordt vervuld.

Producten

De activiteiten die door RWS centraal worden uitgevoerd, worden gefinancierd uit de budgetten voor netwerkgebonden kosten. Deze staan op artikel 5.

Meetbare gegevens

Onderhoud

Tabel 24 Indicator Onderhoud Waterveiligheid

Indicator	Realisatie 2022	Streef-waarde 2022	Streef-waarde 2023	Streef-waarde 2024
Handhaving kustlijn	91%	90%	90%	90%
Beschikbaarheid stormvloedkeringen	83%	100%	100%	100%

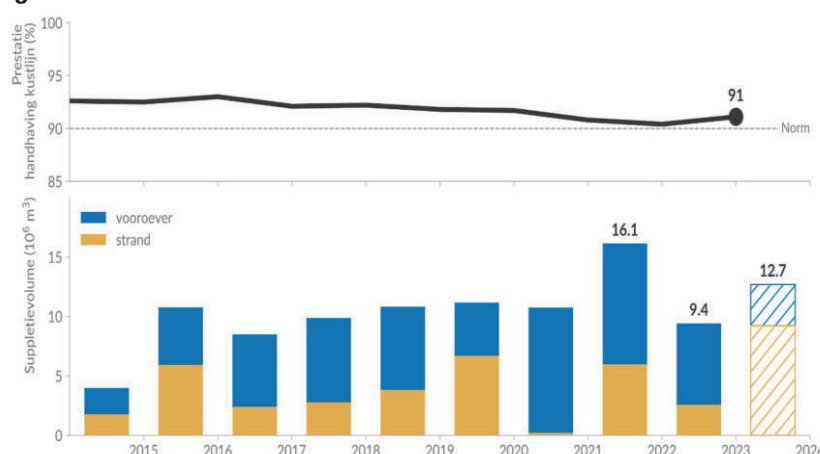
Toelichting bij indicator handhaving kustlijn

Met deze indicator wordt aangegeven in hoeverre de kustlijn is gehandhaafd, met de basiskustlijn als referentie. Het streven is dat minimaal 90% de kustlijn zeewaarts ligt van de basiskustlijn. Kleine verschuivingen zijn normaal en toegestaan en worden door middel van het programma voor kustsuppletie gecorrigeerd. Het suppletieprogramma wordt eenmalig voor 4 jaar vastgesteld en vervolgens jaarlijks geactualiseerd. In 2019 is het suppletieprogramma '20-'23 vastgesteld.

Figuur 5 toont hoe afgelopen jaren gepresteerd is op dit onderdeel, hoeveel zand er gesuppleerd is en hoeveel zand er naar verwachting in 2023 gesuppleerd zal worden. In 2022 is er 9,4 mln. m³ gesuppleerd. De prognose voor 2023 is dat in totaal 12,7 mln. m³ wordt gesuppleerd.

Zandsuppletievolumes en prestatie t.a.v. handhaving kustlijn

Figuur 5

Toelichting bij indicator beschikbaarheid stormvloedkeringen

Met deze indicator wordt aangegeven in hoeverre de 6 stormvloedkeringen voldoen aan de normen zoals die zijn vastgelegd in de Waterwet. De streef-waarde van 100% is in 2022 niet gehaald omdat één van de zes keringen, namelijk de Ramspolkering, niet voldoet.

Vanwege het niet voldoen aan de organisatorische randvoorwaarden voor goed probabilistisch beheer en onderhoud kon niet aantoonbaar gemaakt worden of de Ramspolkering voldoet aan de afgesproken faalkanseis. Inmiddels zijn verbetermaatregelen genomen zoals het op peil brengen van de capaciteit en het kennis- en kwaliteitsniveau van de beheerorganisatie. De verwachting is dat de kering met ingang van het stormseizoen '23-'24 weer voldoet.

In de onderstaande tabel is per kering het prestatieniveau weergegeven.

Tabel 25 Prestatieniveau stormvloedkeringen op peildatum oktober 2022

Stormvloedkeringen	Type norm	Norm waterwet	Prestatieniveau
Maeslantkering	kans op niet-sluiten bij sluiting	1:100	1:108
Hartelkering	kans op niet-sluiten bij sluiting	1:10	1:10
Hollandsche IJsselkering	kans op niet-sluiten bij sluiting	1:200	1:767
Ramspolkering*	kans op niet-sluiten bij sluiting	1:100*	zie toelichting
Oosterscheldekering**	faalkans per jaar	1:10.000	1:10.000
Haringvlietsluizen**	faalkans per jaar	1:1.000	1:1.000

* De Ramspolkering moet ook buiten het stormseizoen beschikbaar zijn. Daarom is de eis uit de Waterwet (1:100) verdeeld over het stormseizoen (1:173) en het overige seizoen (1:27).

** Hier wordt gewerkt met prestatiepeilen. Een prestatiepeil is het berekende waterpeil dat bij een vooraf afgesproken overschrijdingsfrequentie hoort. Als de prestatiepeilen lager zijn dan de vooraf afgesproken beoordelingspeilen voldoet de stormvloedkering.

Tabel 26 Areaal Zoetwatervoorziening

	Eenheid	Omvang 2024	Budget 2024 (x € 1,000,--)
Binnenwateren en daarin gelegen kunstwerken (spui- en uitwateringskolken, stuwen en gemalen) *	km2	3.027	
Aantal kunstwerken	stuks	115	21.701
Totaal			

* Het areaal binnenwateren omvat alle door RWS beheerde wateren (onder meer rivieren, kanalen en IJsselmeer), exclusief de Noordzee, water in Caribisch Nederland, de Waddenzee en de Westerschelde.

Toelichting areaal watervoorziening

In 2024 is geen wijziging van het wateroppervlak of aantal kunstwerken voorzien.

3.02.01 Onderhoud waterveiligheid

Binnen waterveiligheid wordt onderscheid gemaakt tussen:

1. Kustlijnhandhaving (conform de herziene basiskustlijn 2017).
2. Beheer en onderhoud Rijkswaterkeringen en stormvloedkeringen (conform de Waterwet).
3. Beheer en onderhoud uiterwaarden.

RWS heeft de wettelijke zorg voor de primaire waterkeringen en de stormvloedkeringen, die in beheer zijn bij het Rijk, en voor de handhaving van de basiskustlijn. De handhaving van de basiskustlijn gaat afslag van strand en duinen tegen (veiligheid) en houdt Nederland (het strand) op zijn plaats. Het zijn voornamelijk de waterschappen die de primaire waterkeringen (dijken en duinen) beheren, ook die langs de Nederlandse kustlijn. Het areaal betreft alleen het areaal dat in beheer is bij RWS.

ad 1. Kustlijnhandhaving

Het handhaven van de kustlijn wordt gerealiseerd door het suppleren van zand op het strand of in de vooroever (onder water). Het Nederlandse kustsysteem kent een continu tekort aan zand mede als gevolg van de zeespiegelstijging. Vanaf 2001 wordt ook extra zand in het kustfundament gesuppleerd om de zandverliezen deels te compenseren. Daarnaast zijn lokale maatregelen zoals onderhoud van dammen en strandhoofden van belang, om structurele kusterosie te bestrijden.

ad 2. Beheer en Onderhoud Rijkswaterkeringen en stormvloedkeringen

Rijkswaterkeringen

RWS beheert en onderhoudt 201 kilometer primaire waterkeringen. Er wordt vast onderhoud uitgevoerd, bijvoorbeeld het maaien van dijken. Daarnaast wordt variabel onderhoud gepleegd. Dat betekent dat de waterkeringen periodiek worden geïnspecteerd en dat zo nodig tekortkomingen worden verholpen.

Primaire waterkeringen zijn waterkeringen die onder de Waterwet vallen omdat ze bescherming bieden tegen het buitenwater. Het gaat met name om enkele zeedijken op de Waddeneilanden, de Afsluitdijk, de Houtribdijk, de dijk van Marken en dammen in Zeeland en Zuid-Holland. In 2011 is de derde landelijke toetsing van primaire waterkeringen afgerond. Momenteel loopt de Eerste Landelijke Beoordeling op basis van de in 2017 aangepaste waterveiligheidsnormen. Keringen die bij de vorige of lopende inspectie zijn afgekeurd worden meegenomen in het kader van het HWBP. Naast deze primaire waterkeringen beheert en onderhoudt RWS ook 623 kilometer niet-primaire waterkeringen (dijken en duinen) meestal aangeduid als regionale keringen. Deze hoeven geen bescherming te bieden tegen het buitenwater. De normen voor deze regionale keringen in beheer bij het Rijk zijn in 2015 door de Minister vastgesteld na afstemming met de provincies. Rijkswater staat heeft de toetsing van de regionale keringen afgerond en op 2 juni 2021 aan de Tweede Kamer aangeboden.

Stormvloedkeringen

Om ons land tegen de zee te beveiligen is een aantal stormvloedkeringen aangelegd, die bij hoogwater gesloten kunnen worden. Deze stormvloedkeringen zijn ook primaire waterkeringen die vallen onder de Waterwet. Het Rijk heeft sinds 2018 zes stormvloedkeringen in beheer: de Oosterscheldekering, de Maeslantkering, de Hartelkering, de Hollandsche IJsselkering, de stormvloedkering Ramspol en de Haringvlietluizen.

ad 3. Beheer en Onderhoud uiterwaarden

Het Rijk beheert 5.182 hectare aan uiterwaarden. Het beheer en onderhoud is erop gericht de wettelijk te beschermen vegetatie te behouden en verbeteren en hoogwater effectief te kunnen afvoeren.

3.02.02 Onderhoud zoetwatervoorziening

Onder dit programma vallen alle activiteiten die noodzakelijk zijn om het hoofdwatersysteem zodanig te onderhouden dat de beoogde functies voor waterverdeling volgens de vigerende regelgeving en waterakkoorden kunnen worden vervuld. De Waterwet vereist dat de rijksoverheid om de zes jaar een Nationaal Waterplan voor het nationale waterbeleid en een Beheer- en ontwikkelplan voor het beheer van de rijkswateren (BPRW) opstelt.

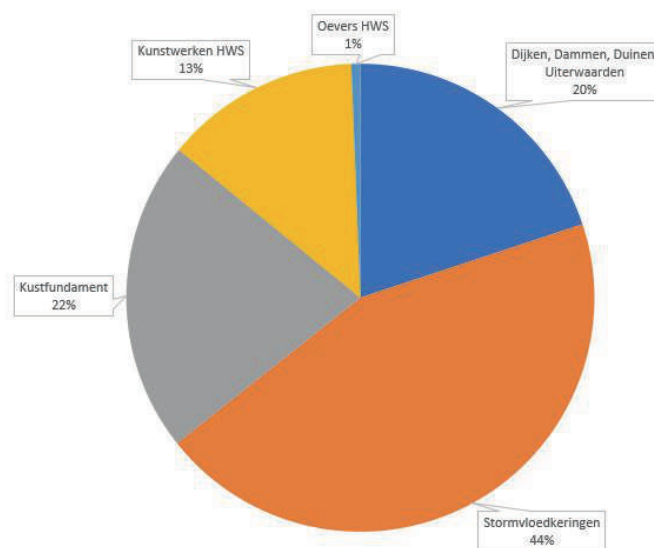
Dit betreft onder meer het beheer en onderhoud voor: Waterverdeling en peilbeheer; Stuwende en spuiende kunstwerken; Natuurvriendelijke oevers, implementatie KRW, implementatie Waterwet en Natura 2000. Deze twee planvormen worden echter onder de nieuwe Omgevingswet samen gevoegd tot één programma. Hier is op geanticipeerd door het beleidsplan en het beheerplan in samenhang te beschrijven in één Nationaal Water Programma (NWP) 2022 – 2027. Hiermee wordt voldaan aan de huidige Waterwet en aan de vereisten van de (nog in werking te treden) Omgevingswet.

In het kader van het Deltaprogramma Zoetwater doorlopen overheden en watergebruikende sectoren (zoals industrie, drinkwater, natuur, scheepvaart, logistiek, recreatie en landbouw) het proces waterbeschikbaarheid. Het doorlopen van dit proces biedt inzicht in de beschikbaarheid van zoetwater (van voldoende kwaliteit) in normale en droge situaties in een gebied. In dialoog komen overheden en watergebruikende sectoren tot gedragen maatregelen die in normale én in droge situaties maatschappelijk en economisch verantwoord zijn. Waar relevant zullen resultaten hiervan hun doorwerking krijgen in volgende begrotingen.

Meetbare gegevens

In onderstaande figuur is een verdeling gegeven van de beheer- en onderhoudskosten voor kunstwerken, dijken, dammen, duinen, stormvloedkeringen, kustfundament en oevers. Deze percentages zijn gebaseerd op een meerjarig gemiddelde.

Figuur 6

Tabel 27 Areaal waterveiligheid

Omvang Areaal	Eenheid	Realisatie omvang 2022	Prognose omvang 2023	Prognose omvang 2024	Budget 2024 (x € 1,000,--)
Kustlijn	km	293	293	293	63.604
Stormvloedkeringen	stuks	6	6	6	139.418
Dammen, dijken en duinen, uiterwaarden w.o.:					62.543
– Dijken, dammen en duinen, primaire waterkeringen	km	201	201	201	
– Niet-primaire waterkeringen/duinen	km	604	605	605	
– Uiterwaarden in beheer Rijk	ha	5.182	5.189	5.189	
Totaal					265.565

Toelichting areaal waterveiligheid

In 2024 verandert het oppervlak uiterwaarden iets door realisatie van Grensmaas-projecten: Maasband en Urmond (dit valt weg in de afronding).

3.02.03 Vernieuwing

Motivering

Het zodanig in conditie houden van het hoofdwatersysteem dat de primaire functie voor zowel waterveiligheid als zoetwatervoorziening vervuld kan worden.

Producten

De waterveiligheid en beschikbaarheid moet in stand worden gehouden tegen de achtergrond van een beperkte technische levensduur van kunstwerken. Het einde van de levensduur kan ontstaan door de ouderdom van het kunstwerk of door intensiever gebruik dan bij het ontwerp is voorzien. Door de intensieve aanleg in de eerste helft en met name ook vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw valt te verwachten dat deze opgave geleidelijk zal toenemen.

Vernieuwingen en renovaties van kunstwerken worden ondergebracht binnen het programma Vernieuwing. De scope van het programma omvat alle kunstwerken waar zich binnen de duur van het programma een levensduurproblematiek voordoet met mogelijke ernstige gevolgen voor de veiligheid en beschikbaarheid. De projecten in het programma verlengen de levensduur van de kunstwerken of vernieuwen de kunstwerken zodat de veiligheid en de beschikbaarheid van de bestaande infrastructuur in stand wordt gehouden.

Meetbare gegevens

Het budget dat op dit artikelonderdeel in de huidige begrotingsperiode is opgenomen, is bestemd voor de volgende werkzaamheden:

Tabel 28 Projecten vernieuwing

Water	Project
Maas	De 7 stuwen in de Maas worden vernieuwd of gerenoveerd
Noordzeekanaal	Het gemaal IJmuiden wordt vernieuwd of gerenoveerd
IJsselmeer	Er wordt onderzocht welke onderdelen van 8 objecten (sluiscomplexen, bruggen, een naviduct) worden vernieuwd en/of gerenoveerd
Maaswaalkanaal	Het gemaal Heumen wordt vernieuwd en/of gerenoveerd.
Maas	De bediening op afstand van de Maasobjecten wordt vernieuwd en/of gerenoveerd.
Brabantse Kanalen	vernieuwd duikers en sifons.

Al deze projecten zijn nog in de planfase. De opleverdata van deze projecten zijn dus nog niet bekend. De oplevermijlpaal wordt pas bepaald bij het uitvoeringsbesluit.

3.4 Artikel 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

B. Budgettaire gevolgen van uitvoering

Tabel 29 Budgettaire gevolgen van de uitvoering art. 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet (bedragen x € 1.000)							
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Verplichtingen	162.223	153.117	25.314	2.635	55.965	1.119	1.133
Uitgaven	72.605	355.144	111.811	98.816	113.721	60.860	60.101
4.02 GIV/PPS	72.605	355.144	111.811	98.816	113.721	60.860	60.101
4.02.01 GIV/PPS	72.605	355.144	111.811	98.816	113.721	60.860	60.101
Ontvangsten							

Geschatte budgetflexibiliteit

Tabel 30 Geschatte budgetflexibiliteit	
	2024
Juridisch verplicht	100%
Bestuurlijk gebonden	
Bestuurlijk gebonden	
Beleidsmatig gereserveerd	
Nog niet ingevuld/vrij te besteden	

Tabel 31 Artikel 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet (bedragen x € 1.000)										
			2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
4	Experimenteren cf. art. III Deltawet	Uitgaven	355.144	111.811	98.816	113.721	60.860	60.101	59.160	58.332
4.02	GIV/PPS		355.144	111.811	98.816	113.721	60.860	60.101	59.160	58.332
			2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2023-2037
4	Experimenteren cf. art. III Deltawet	Uitgaven	57.519	57.357	56.958	57.245	56.552	55.871	53.027	1.312.474
4.02	GIV/PPS		57.519	57.357	56.958	57.245	56.552	55.871	53.027	1.312.474

C. Toelichting

4.01 Experimenteerprojecten

Motivering

Het experimenteerartikel staat ten dienste van een integrale uitvoering van het Deltaprogramma en biedt de mogelijkheid tot integrale bekostiging.

4.02 Geïntegreerde contractvormen

Motivering

Bij infrastructuurprojecten waarbij sprake is van publiek-private samenwerking (PPS) bestaat de betaling uit een geïntegreerd bedrag voor aanleg, onderhoud én financiering gedurende een langdurige periode. De meest toegepaste vorm is DBFM (Design, Build, Finance and Maintain) waarbij de overheid pas na oplevering betaalt voor een dienst (beschikbaarheid) in plaats van bij mijlpalen voor een product tijdens de bouwfase.

Deze contractvorm garandeert een efficiënte en effectieve beschikbaarheid van de noodzakelijke capaciteit om, rekening houdend met de aspecten veiligheid en leefomgeving, een betrouwbaar systeem te realiseren.

Producten

Het project Afsluitdijk is met een DBFM-contract op de markt gezet en verkeert in de realisatiefase. Het project betreft de versterking van het dijklichaam volgens het principe van de overslagbestendige dijk, met behoud van de groene (vegetatie) uitstraling, het bouwen van twee keersluizen (Den Oever en Kornwerderzand), het aanleggen van een Doorlaat voor de Vismigratierivier, het versterken van de schut- en spuicomplexen en het vergroten van de waterafvoercapaciteit door het aanbrengen van pompen in het spuicomplex Den Oever.

Openstelling (waterveilig) is behoudens het versterken van de bestaande spuinmiddelen voorzien in 2025 zoals ook aan de Tweede Kamer gemeld.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

Het projectbudget Afsluitdijk wordt met € 107 miljoen verlaagd. De oorzaken zijn:

- Op 20 mei 2022 is de Tweede Kamer geïnformeerd dat er over de afwikkeling van het opsplitsen van de projectopdracht voor de Bestaande Spuinmiddelen (BSM) voor de Afsluitdijk nog gesprekken werden gevoerd tussen RWS en de opdrachtnemer over enkele geschilpunten. Inmiddels kan gemeld worden dat Rijkswaterstaat en de opdrachtnemer hier gezamenlijk uitgekomen zijn. Het onderhandelingsresultaat van de uitkomst bedraagt € 21,6 miljoen. Dit bedrag wordt bij deze begroting teruggeboekt naar de investeringsruimte op het Deltafonds.
- Overboeking naar artikel 1.02.02 Aanleg waterveiligheid van € 149,6 miljoen omdat het projectonderdeel Bestaande Spuisluis niet onder het DBFM-contract Afsluitdijk valt en daardoor verantwoord moet worden op artikel 1.02.02.
- Toevoeging van prijscompensatie € 63,7 miljoen.

Tabel 32 Projectoverzicht geïntegreerde contractvormen/PPS (bedragen x € 1 miljoen)

	Projectbudget			Kasbudget							Oplevering		Eind contract
	huidig	vorig	t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028 later		huidig	vorig	
Projecten Noordwest-Nederland													
Afsluitdijk	2.072	2.168	239	355	112	99	114	61	60	1.032	2025	2025	
Afrondingen													
Programma Realisatie	2.072	2.168	239	355	112	99	114	61	60	1.032			
Budget (DF 4.02.01)				355	112	99	114	61	60	1.032			

3.5 Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

B. Budgettaire gevolgen van uitvoering

Op dit artikel worden de apparaatskosten van RWS en de Staf Deltacommissaris geraamd alsmede de investeringsruimte, de overige netwerkgebonden uitgaven van RWS en programma-uitgaven van de Deltacommissaris die niet direct aan de afzonderlijke projecten uit dit Deltafonds zijn toe te wijzen.

Tabel 33 Budgettaire gevolgen van de uitvoering art. 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven (bedragen x € 1.000)

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Verplichtingen	371.519	372.018	394.734	402.778	480.182	503.043	590.033
Uitgaven	371.603	372.282	394.693	402.787	480.191	503.052	590.042
5.01 Apparaat	266.040	281.692	287.234	291.109	297.209	297.515	292.515
5.01.01 Staf Deltacommissaris	1.585	1.903	1.591	1.591	1.591	2.020	2.020
5.01.02 Apparaatskosten RWS	264.455	279.789	285.643	289.518	295.618	295.495	290.495
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	264.455	279.789	285.643	289.518	295.618	295.495	290.495
5.02 Overige uitgaven	105.563	85.915	69.124	73.104	127.587	148.717	146.905
5.02.01 Overige netwerkgebonden uitgaven	103.854	84.082	67.014	71.077	125.560	146.681	144.985
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	103.854	84.082	67.014	71.077	125.560	146.681	144.985
5.02.02 Programma-uitgaven DC	1.709	1.833	2.110	2.027	2.027	2.036	1.920
5.03 Investeringsruimte	0	4.675	33.225	28.494	7.860	6.600	46.200
5.03.01 Programmaruimte	0	4.675	33.225	28.494	7.860	6.600	46.200
5.03.02 Beleidsruimte						0	0
5.04 Reserveringen	0	0	5.110	10.080	47.535	50.220	104.422
5.04.01 Reserveringen	0	0	5.110	10.080	47.535	50.220	104.422
Ontvangsten	286.037	231.527					
5.10 Saldo afgesloten rekeningen	286.037	231.527					

Geschatte budgetflexibiliteit

Tabel 34 Geschatte budgetflexibiliteit

	2024
Juridisch verplicht	90%
Bestuurlijk gebonden	
Beleidsmatig gereserveerd	10%
Nog niet ingevuld/vrij te besteden	

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten tot en met 2037 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau. De mutaties zijn in de verdiepingsbijlage bij de begroting op ditzelfde detailniveau tot en met 2037 toegelicht.

Tabel 35 Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven (bedragen x € 1.000)										
			2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
5	Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	Uitgaven	372.282	394.693	402.787	480.191	503.052	590.042	569.377	630.045
5.01	Apparaat		281.692	287.234	291.109	297.209	297.515	292.515	292.743	292.633
5.02	Overige uitgaven		85.915	69.124	73.104	127.587	148.717	146.905	144.474	147.334
5.03	Investeringsruimte		4.675	33.225	28.494	7.860	6.600	46.200	16.147	28.501
5.04	Reserveringen			5.110	10.080	47.535	50.220	104.422	116.013	161.577
5	Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	Ontvangsten	231.527							
5.10	Saldo afgesloten rekeningen		231.527							
			2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2023-2037
5	Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	Uitgaven	864.673	858.714	855.677	995.242	1.093.153	1.180.269	1.109.586	10.899.783
5.01	Apparaat		285.117	282.295	282.295	282.295	282.295	282.295	283.011	4.312.253
5.02	Overige uitgaven		74.924	74.924	74.878	74.878	74.878	74.878	74.878	1.467.398
5.03	Investeringsruimte		24.322	23.285	58.894	166.459	267.370	356.486	285.090	1.353.608
5.04	Reserveringen		480.310	478.210	439.610	471.610	468.610	466.610	466.607	3.766.524
5	Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	Ontvangsten								231.527
5.10	Saldo afgesloten rekeningen									231.527

C. Toelichting

5.01 Apparaat

Motivering

In uitzondering op de systematiek van «Verantwoord Begroten» worden op deze begroting ook de apparaatskosten van de Staf Deltacommissaris en RWS gepresenteerd.

Producten

Staf Deltacommissaris

Overeenkomstig de Deltawet heeft de Deltacommissaris een eigen staf ter ondersteuning van zijn taken en een budget voor de aan hem toebedeelde taken. Op dit artikel worden personele en materiële kosten gepresenteerd, die nodig zijn om de taken van de Staf Deltacommissaris te kunnen uitvoeren.

Apparaatskosten Rijkswaterstaat

Dit betreft de apparaatskosten (inclusief afschrijving en rente) voor de programma's Ruimte voor de Rivier, Maaswerken, HWBP-2, HWBP, Afsluitdijk, overige aanlegprojecten, verkenningen en planuitwerkingen, watermanagement, Beheer en Onderhoud en de uitvoering van landelijke taken en inhuur.

5.02 Overige Uitgaven Producten

Producten

Overige netwerkgebonden uitgaven

Onder overige kosten zijn de externe kosten verantwoord die niet direct toewijsbaar zijn aan de producten van het Deltafonds. Hiertoe behoren externe kosten voor de landelijke taken basisinformatie, sectorspecifieke ICT, kennisontwikkeling & innovatie, watermanagement, beheer en onderhoud en overige.

Programmauitgaven Deltaprogramma actie Staf DC

Deze uitgaven worden gedaan voor het Deltaprogramma en de hoofdtaken van de Deltacommissaris. Dit betreffen vooral programma-uitgaven voor: kennis- en strategieontwikkeling (waaronder voorbereiding van de tweede zesjaarlijkse herijking en Kennisprogramma Zeespiegelstijging); monitoring en evaluatie in het kader van het bewaken van de voortgang en samenhang van de uitvoering van het Deltaprogramma; de totstandkoming en het bevorderen van de uitvoering van het jaarlijkse Deltaprogramma; en voor het betrekken en informeren van belanghebbenden en publiek (communicatie en Deltacongres).

5.03 Investeringsruimte

Op dit artikel wordt de voor het Deltafonds beschikbare investeringsruimte verantwoord. Het kabinet heeft besloten tot een jaarlijkse verlenging van de investeringsfondsen. In deze begroting betekent dit een verlenging tot en met 2037. Na aftrek van de doorlopende verplichtingen (beheer, onderhoud en vernieuwing, netwerkkosten RWS en het HWBP) betekent dit een toevoeging van € 323 miljoen aan investeringsruimte in 2037. Na de verlenging van het Deltafonds en de onderstaande budgettaire aanpassingen bedraagt de generieke investeringsruimte € 1.361 miljoen. Het grootste deel van de investeringsruimte is pas vanaf 2035 beschikbaar.

Deze investeringsruimte is beschikbaar voor prioritaire beleidsopgaven binnen de scope van het Deltafonds. De uitwerking van het Deltaprogramma is in volle gang. Gedurende de lopende trajecten, zoals de beoordeling op basis van de nieuwe waterveiligheidsnormen, de nadere beleidsuitwerking van Integraal Riviermanagement, het Deltaplan zoetwater en de Programmatische Aanpak Grote Wateren, zullen de komende jaren deze investeringsmiddelen op adaptieve wijze nader worden geprogrammeerd. In de investeringsruimte van € 1.354 miljoen zijn risicoreserveringen opgenomen van in totaal circa € 245 miljoen.

Tabel 36 Investeringsruimte (bedragen x € 1.000)

	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Vrije Investeringsruimte	0	0	0	0	0	19.600	9.847	22.201
Risicoreserveringen	4.675	33.225	28.494	7.860	6.600	26.600	6.300	6.300
Totaal	4.675	33.225	28.494	7.860	6.600	46.200	16.147	28.501

Tabel 37 Vervolg Investeringsruimte (bedragen x € 1.000)

	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2023-2037
Vervolg Investeringsruimte								
Vrije Investeringsruimte	6.444	5.407	41.016	148.581	249.492	338.608	267.215	1.108.411
Risicoreserveringen	17.878	17.878	17.878	17.878	17.878	17.878	17.875	245.197
Totaal	24.322	23.285	58.894	166.459	267.370	356.486	285.090	1.353.608

5.04 Reserveringen

Op artikelonderdeel 5.04 worden uitgaven geraamd voor toekomstige opgaven, waarvoor nog geen startbeslissing is genomen. Op dit moment zijn tot en met 2037, onder voorbehoud van cofinanciering, met name de volgende posten gereserveerd:

- Regionale keringen in beheer bij het Rijk (€ 185 miljoen): Om de regionale keringen in beheer bij het Rijk te laten voldoen aan de in het Waterbesluit opgenomen normen is binnen de investeringsruimte een reservering getroffen.
- Integraal Rivier Management (€ 617 miljoen): in dit programma worden de Rijksopgaven voor de rivier, waaronder waterveiligheid, scheepvaart, waterkwaliteit en -kwantiteit, rivierbodemplugging en vegetatiebeheer in samenhang met elkaar gebracht om synergie in programmering en uitvoering te bereiken. Tevens worden deze daar waar dit leidt tot synergie verbonden met urgente regionale opgaven. Via het programma Integraal Rivier Management geven Rijk en regio nadere beleidsuitwerking aan de voorkeursstrategie voor de waterveiligheid van rivieren, zoals vastgelegd in het Nationaal Waterplan 2016–2021. Daarmee wordt ook de herijking van de voorkeursstrategie vormgegeven. Het programma heeft een doorlooptijd tot en met 2050. Voor de opgave tussen 2032–2050 wordt € 80 miljoen per jaar aan de beleidsreservering toegevoegd.
- Deltaplan Zoetwater (€ 420 miljoen): Dit betreft voortzetting van het beleid (vervolg op het 1e pakket zoetwater) om schade ten gevolge van droogte en verzilting te voorkomen. Het was in Nederland in 2022 voor de vierde keer in vijf jaar droog, met name op de hoge zandgronden. Bovendien was er dit jaar en in 2018 sprake van een feitelijk watertekort. Dit laat zien dat we meer moeten doen om problemen, zoals op de hoge zandgronden en in IJsselmeergebied, te voorkomen. Daarvoor wordt in het Deltafonds vanaf 2028 jaarlijks € 42 miljoen gereserveerd.
- Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) (€ 672 miljoen): dit betreft behoud en verbetering van natuur en waterkwaliteit gericht op toekomstbestendige grote wateren met hoogwaardige natuur die goed samengaat met een krachtige economie. PAGW heeft een doorlooptijd tot en met 2050. Voor de opgave in de periode 2030–2040 wordt jaarlijks € 85,8 miljoen per jaar en in de periode 2041–2050 jaarlijks € 66 miljoen aan de beleidsreservering toegevoegd voor de bekostiging van de urgente opgave en maatregelen ten behoeve van een robuust ecologisch netwerk.
- Onderzoekreservering (€ 24 miljoen): dit betreft middelen voor onderzoek ten behoeve van de brede wateropgave. Het gaat onder andere om onderzoek naar waterveiligheid, rivieren, verbetering waterkwaliteit en waterkwantiteit (zoetwatervoorziening). Uit deze reservering kan geput worden als onderzoeksopgaven verder zijn uitgewerkt en financieel onderbouwd. Aan de bestaande beleidsreservering wordt jaarlijks € 2 miljoen toegevoegd.
- Wettelijk Beoordelingsinstrumentarium 2035 (€ 47 miljoen): Beheerders van primaire waterkeringen (Waterschappen en Rijk) zijn conform de Waterwet wettelijk verplicht minimaal iedere twaalf jaar verslag uit te brengen aan de Minister over de waterstaatkundige toestand van deze keringen. Bij ministeriële regeling worden nadere regels gesteld over de beoordeling hiervan. Deze regels zijn bekend onder het «Wettelijk beoordelingsinstrumentarium». De scope van dit programma omvat (de doorontwikkeling van) software, technische leidraden, voorschriften, procedures, ondersteuning, beheer en onderhoud. De reservering dient voor het dekken van de benodigde jaarlijkse kosten voor dit programma in de periode 2024–2035.

- IJsselmeergebied € 3,6 mln: Samen met de regiopartners werkt IenW in de periode 2023-2026 aan de voorbereiding van de herijking van de voorkeursstrategie en Deltabeslissing IJsselmeergebied in 2026. De komende jaren zal gewerkt worden aan een integrale analyse van kansrijke alternatieven en nieuwe beleidsbesluiten. Vanaf 2030 wordt een beleidsreservering van € 3,6 mln aangelegd met een structurele doorwerking. Hiervan zal gebruik gemaakt worden als er meer zicht is op de doorwerking van de deltabeslissing in 2026 en de uitwerking en implementatie van het beleid in de jaren daarna.
- CA Instandhouding € 1.795 miljoen: de reservering CA Instandhouding betreft de middelen vanuit het coalitieakkoord voor instandhouding van het hoofdwatersysteem voor het Deltafonds.

3.6 Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

Op dit artikel worden de ontvangen bijdragen verantwoord die ten laste van de begroting van IenW komen. De doelstellingen van het onderliggend beleid zijn terug te vinden in de Begroting hoofdstuk XII.

Het productartikel is gerelateerd aan artikel 26 Bijdragen aan de Investeringsfondsen op de Begroting hoofdstuk XII.

B. Budgettaire gevolgen van uitvoering

Tabel 38 Budgettaire gevolgen van de uitvoering art. 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk (bedragen x € 1.000)							
Ontvangsten	1.114.300	1.537.980	1.650.164	1.754.350	1.879.705	1.638.621	1.648.241
6.09 Ten laste van begroting IenW	1.114.300	1.537.980	1.650.164	1.754.350	1.879.705	1.638.621	1.648.241
6.09.01 Ten laste van begroting IenW	1.114.300	1.537.980	1.650.164	1.754.350	1.879.705	1.638.621	1.648.241

Tabel 39 Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk (bedragen x € 1.000)									
		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
6 Bijdragen andere begrotingen Rijk	Ontvangsten	1.537.980	1.650.164	1.754.350	1.879.705	1.638.621	1.648.241	1.485.854	1.511.823
6.09 Ten laste van begroting IenW		1.537.980	1.650.164	1.754.350	1.879.705	1.638.621	1.648.241	1.485.854	1.511.823

		2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2023-2037
6 Bijdragen andere begrotingen Rijk	Ontvangsten	1.489.533	1.403.540	1.580.326	1.350.579	1.644.545	1.694.447	1.694.545	23.964.253
6.09 Ten laste van begroting IenW		1.489.533	1.403.540	1.580.326	1.350.579	1.644.545	1.694.447	1.694.545	23.964.253

Motivering

Dit begrotingsartikel is technisch van aard.

3.7 Artikel 7 Investeren in waterkwaliteit

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

Maatregelen op het gebied van waterkwaliteit in het hoofdwatersysteem ten behoeve van de Europese Kaderrichtlijn Water worden verantwoord op artikelonderdeel 7.01.

Met uitvoering van de maatregelen komen de doelen van de Kaderrichtlijn Water in beeld voor het hoofdwatersysteem. Voor het behalen van Natura 2000-doelen is meer nodig. Door klimaatverandering en toenemend maatschappelijk gebruik staan de natuur en ecologische waterkwaliteit en daarmee de biodiversiteit van de grote wateren onder druk. Er zijn daarom aanvullende systeemingrepen en een transitie naar duurzaam beheer nodig om een duurzame verbetering te realiseren. Het Rijk wil in 2050 toekomstbestendige grote wateren met hoogwaardige natuur die goed samengaat met een krachtige economie. Via de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW), waterzuivering van medicijnresten en waterkwaliteitsprojecten wordt invulling gegeven aan deze ambitie. Dit is verantwoord op artikel 7.02.

Met de Stroomgebied-beheerplannen wordt gewerkt aan het realiseren van de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW), daarnaast zijn er nieuwe uitdagingen om ons water chemisch schoon en ecologisch gezond te krijgen en te houden voor duurzaam gebruik. De prioriteiten daarbij zijn nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen, plastic zwerfafval, opkomende stoffen en medicijnresten in water. Studiekosten voor de waterkwaliteit worden verantwoord op artikel 7.03.

Het artikel investeren in waterkwaliteit is gerelateerd aan beleidsartikel 11 (Integraal Waterbeleid) op de Begroting Hoofdstuk XII.

B. Budgettaire gevolgen van uitvoering

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten tot en met 2037 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau. De mutaties zijn in de verdiepingsbijlage bij de begroting op hetzelfde detailniveau tot en met 2037 toegelicht.

Tabel 40 Budgettaire gevolgen van de uitvoering art. 7 Investeren in waterkwaliteit (bedragen x € 1.000)							
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Verplichtingen	79.486	210.322	208.705	146.798	141.016	138.781	45.122
Uitgaven	68.667	147.448	185.990	180.876	179.779	253.849	38.783
7.01 Ontwikkeling Kaderrichtlijn water	49.628	75.292	102.665	111.399	98.327	158.158	0
7.01.01 Aanleg Kaderrichtlijn water	49.628	75.292	102.665	111.399	98.327	158.158	0
7.02 Ontwikkeling Waterkwaliteit	9.734	37.448	67.152	53.913	70.338	92.178	37.694
7.02.01 Aanleg waterkwaliteit	2.784	27.113	59.596	48.745	47.947	39.005	23.136
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS		1.700	100	100	100	100	100
7.02.02 Planning waterkwaliteit	6.950	10.335	7.556	5.168	22.391	53.173	14.558
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	6.950	3.586	1.637	828	453	453	453
7.03 Studiekosten	9.305	34.708	16.173	15.564	11.114	3.513	1.089
7.03.01 Studiekosten waterkwaliteit	9.305	34.708	16.173	15.564	11.114	3.513	1.089
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	4.140	7.317	4.340	4.718	1.573	1.048	524
Ontvangsten	630	36	328	4	26		
7.09 Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit	630	36	328	4	26		

Geschatte budgetflexibiliteit

Tabel 41 Geschatte budgetflexibiliteit

	2024
Juridisch verplicht	87%
Bestuurlijk gebonden	13%
Beleidsmatig gereserveerd	
Nog niet ingevuld/vrij te besteden	

Tabel 42 Art. 7 Investeren in waterkwaliteit (bedragen x € 1.000)

			2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
7	Investeren in waterkwaliteit	Uitgaven	147.448	185.990	180.876	179.779	253.849	38.783	25.075	25.075
7.01	Ontwikkeling Kaderrichtlijn water		75.292	102.665	111.399	98.327	158.158			
7.02	Ontwikkeling waterkwaliteit		37.448	67.152	53.913	70.338	92.178	37.694	23.986	23.986
7.03	Studiekosten		34.708	16.173	15.564	11.114	3.513	1.089	1.089	1.089
7	Investeren in waterkwaliteit	Ontvangsten	36	328	4	26				
7.09	Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit		36	328	4	26				
			2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2023-2037
7	Investeren in waterkwaliteit	Uitgaven	24.251	365	365	365	365	365	365	1.063.316
7.01	Ontwikkeling Kaderrichtlijn water									545.841
7.02	Ontwikkeling waterkwaliteit		23.986	100	100	100	100	100	100	431.281
7.03	Studiekosten		265	265	265	265	265	265	265	86.194
7	Investeren in waterkwaliteit	Ontvangsten								394
7.09	Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit									394

C. Toelichting

7.01 Investeren waterkwaliteit

Motivering

Het op orde krijgen en houden van een duurzaam watersysteem tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten, waardoor Nederland schoon (drink)water heeft.

Producten

Verbeterprogramma Kaderrichtlijn Water

Het Verbeterprogramma Kaderrichtlijn Water bestaat uit maatregelen in de Rijkswateren die zijn geclusterd tot projecten. De projecten richten zich op het herstel van natuurlijkere overgangen tussen land en water, zoet en zout en van verbindingen, waaronder die tussen het hoofd- en regionaal watersysteem. Het betreft zoal aanlegprojecten om een meer natuurlijke inrichting van de watersystemen te bewerkstelligen als ook onderzoeksmaatregelen. Dit moet bijdragen aan het bereiken van een goede ecologische en chemische toestand van de watersystemen, zoals de Kaderrichtlijn Water vraagt. Tevens draagt dit bij aan de doelen voor de Drinkwaterrichtlijn, de Zwemwaterrichtlijn, Natura 2000 en de Kaderrichtlijn Mariene Strategie.

Meetbare gegevens

De uitvoering van het verbeterprogramma van Rijkswaterstaat is in een drietal tranches verdeeld. De tranches zijn zoveel mogelijk gekoppeld aan de planperiodes van de Kaderrichtlijn Water. De tweede tranche is gestart in 2016. Deze tranche bestaat uit 242 maatregelen. Eind 2021 liep de tweede tranche af, alhoewel niet alle maatregelen toen waren uitgevoerd. De restopgave van de tweede tranche wordt tegelijkertijd met de derde tranche (2022 – 2027) uitgevoerd. In 2022 heeft de Minister besloten over het aanpassen van de scope van het KRW verbeterprogramma. Maatregelen uit het O-pakket zullen gerealiseerd worden. Voor maatregelen uit het A-pakket wordt enkel de verkenning en planuitwerkingsfase doorlopen. Het vrijvallende budget van de realisatiefase van deze A-maatregelen wordt ingezet voor het dekken van meerkosten als gevolg van PFAS en tegenvallers bij de realisatie van het O-pakket.

De Tweede Kamer wordt jaarlijks via De Staat van ons Water geïnformeerd over de uitvoering van alle maatregelen, ook diegene die worden uitgevoerd door de waterschappen en andere partijen, gericht op de ecologische en chemische kwaliteit van de oppervlaktewateren in de stroomgebieden van de Rijn, Maas, Schelde, Eems en over de uitvoering gericht op een goede chemische en kwantitatieve toestand van de grondwateren in de vier stroomgebieden (laatste publicatie: Kamerstukken II, 2020–2021, [27 625 nr. 538](#)). Omdat de Kaderrichtlijn Water werkt met planperiodes, is een volledige beschrijving van de toestand alleen om de 6 jaar mogelijk. Een volledige beschrijving van de toestand is opgenomen in de Stroomgebiedbeheerplannen voor de periode 2022–2027, die begin 2022 zijn vastgesteld en aan de Europese Commissie zijn gerapporteerd (bijlage 1022230 bij Kamerstuk [35325 nr. 5](#)). Het Planbureau voor de Leefomgeving rapporteert jaarlijks op basis van de beschikbare gegevens over waterkwaliteit in het Compendium voor de Leefomgeving.

Het Verbeterprogramma KRW heeft de verkenningfase afgerond, in totaal zijn er 143 maatregelen te realiseren voor eind 2027. Deze maatregelen zijn divers van aard, bevatten zowel het uitvoeren van onderzoeken als de aanleg van fysieke maatregelen zoals natuurvriendelijke oevers en geulen. De maatregelen van het verbeterprogramma bevinden zich zowel in de planuitwerking als realisatiefase. In 2024 ligt het accent op de planuitwerking. In 2025 en 2026 zal naar verwachting een groot deel van het maatregelenpakket in realisatie gaan.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

Het projectbudget van KRW 2e en 3e tranche is toegenomen met € 27 miljoen door de prijsbijstelling 2022.

Volgens de Europese afspraak, gemaakt in het Europees Kaderrichtlijn Water, dienen de Kaderrichtlijn Water maatregelen eind 2027 opgeleverd te zijn.

Tabel 43 Projectoverzicht realisatieprogramma (bedragen x € 1 miljoen)

	Projectbudget			Kasbudget						Oplevering	
	huidig	vorig	t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028 later	huidig	vorig
Projecten waterkwaliteit											
Projecten Nationaal											
KRW 1e tranche	30	30	30								
KRW 2e en 3e tranche af rondingen	698	670	152	75	103	111	98	158		2027	2027
Programma Realisatie	728	700	182	75	103	111	98	158	0	0	
Budget (DF 7.01.01)				75	103	111	98	158	0	0	

7.02 Overige investeringen waterkwaliteit

Motivering

Naast het Verbeterprogramma Waterkwaliteit Rijkswateren ten behoeve van de KRW zijn hieronder de overige aanlegprojecten inzake waterkwaliteit opgenomen.

Producten

Aanleg waterkwaliteit

Tabel 44 Projectoverzicht realisatieprogramma (bedragen x € 1 miljoen)

	Projectbudget			Kasbudget						Oplevering	
	huidig	vorig	t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028 later	huidig	vorig
Waterkwaliteit											
Projecten Nationaal											
Bijdrageregeling medicijnresten	68	65	1	13	15	22	16				
Grote wateren	221	211		4	34	21	30	37	23	72	2032 2032
Verruiming vaargeul Westerschelde	26	26	26								
Natuurcompensatie Perkpolder	3			2						1	
DAW Projecten (subsidies aan o.a. Kadaster, LTO)	29	28	2	8	10	6	2	2			
Af rondingen											
Programma Realisatie	347	330	29	27	59	49	48	39	23	73	
Budget (DF 7.02.01)				27	59	49	48	39	23	73	

Grote wateren

De in 2017 uitgevoerde verkenning naar de opgaven voor natuur en water kwaliteit in de grote wateren, laat zien dat er grote systeemingrepen (inrichting en beheer) nodig zijn om de waterkwaliteit te verbeteren en de natuur toekomstbestendig te versterken, door maatregelen die ruimte bieden aan natuurlijke processen (waaronder terugbrengen van natuurlijk dynamiek), hydro-ecologische verbindingen verbeteren en voor het ecologisch functioneren verloren gegane leefgebieden terugbrengen.

Op grond daarvan hebben de Ministers van IenW en LNV de ambitie uitgesproken om tot 2050 diverse maatregelen te treffen die gericht zijn op het voorkomen van achteruitgang van ecologische kwaliteit van de grote wateren, het bevorderen van een stabiel en samenhangend ecologisch netwerk en het creëren van ruimte voor ruimtelijk-economische ontwikkeling.

Om deze ambitie verder te brengen is de Programmatische Aanpak Grote Wateren gestart die waar het kan aansluit op lopende gebiedsprocessen, waarbij samen met overheden, marktpartijen, natuurorganisaties en stakeholders maatregelen worden uitgevoerd. Na realisatie is er nog 10 jaar beheer en onderhoud, monitoring en evaluatie meegenomen in het taakstellend budget.

De komende jaren zullen IenW en LNV, in de vorm van de programmatische aanpak Grote Wateren, samen met de regio (Gebiedsagenda's voor de Grote Wateren) en ondersteund door Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en regionale partners de maatregelen uit de eerste en tweede tranche uitvoeren (Kamerstukken II, 2019-2020, [27 625, nr. 488](#) en nr. [523](#)).

De eerste en tweede tranche projecten zitten veelal in de planning en studiefase. In 2024 wordt de planning en studiefase van project Paddenpol afgerond en start de realisatiefase. Voor enkele projecten gaat de feitelijke aanleg starten in 2024. Het project Marker Wadden verlengde fase 1, twee extra eilanden, is in 2023 opgeleverd. Daarnaast is in 2023 gestart met de voorbereiding van de uitvoering van de projecten uit de derde tranche van de Programmatische Aanpak Grote Wateren ([27 625, nr. 565](#)).

Voor de elf door de ministers van IenW en NenS geselecteerde projecten voor de derde tranche worden plannen van aanpak opgesteld. In 2024 starten deze derde tranche projecten met het planvormingstraject; een aantal projecten zal in 2024 een startbeslissing nemen.

Tabel 45

PAGW project	Fase MIRT	Mijlpaal 2024
Preverkenning		
Grensmaas, achteroevers IJsselmeer en Vogel en Vis	Preverkenning	Start preverkenning
Biesbosch Rijn Maasmonding	Preverkenning	Afronding preverkenning
Verkenning		
Onderwaternatuur, Ketelpolder, Boschplaat, vierwaarden	Verkenning	Start verkenning
Noord Hollandse IJsselmeerkust	Verkenning	Afronding verkenning
Friese IJsselmeerkust	Verkenning en deel realisatie	Verkenning 2e en 3de tranche. Realisatie i.s.m. KRW maatregel Makumer Noordwaard
Planuitwerking		
Wieringerhoek	Planuitwerking	Afronding studie Zoet-zout overgang Den Oever i.c.m. verdrogingsmaatregelen
Oostvaardersoever	Planuitwerking	Uitwerking tweede en derde tranche
Eemslinje binnendijks	Planuitwerking	
Galgenplaat	Planuitwerking	Projectbesluit en voorbereiding realisatie: N2000 beheermaatregel
Meanderende Maas	Planuitwerking	Projectbesluit
Eemslinje buitendijks	Planuitwerking	Go/no go moment i.v.m. grondgebruiksissue
Paddenpol	Planuitwerking	Start realisatie
Realisatie		
Vierhuizengat-Lauwersmeer	Realisatie	In uitvoering

PAGW project	Fase MIRT	Mijlpaal 2024
	Beheer en monitoring	
Markerwadden	Beheer en monitoring	Monitoring KIMA 2.0 opgeleverd

Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW)

Vanaf juli 2023 wordt de Tijdelijke Subsidieregeling Uitvoering Maatregelen Deltaplan Agrarisch Waterbeheer van kracht. Hiermee is aanvullende financiering beschikbaar voor bovenwettelijke maatregelen op het gebied van agrarisch waterbeheer waar waterschappen en agrariërs samen aan werken.

Waterzuivering medicijnresten

Voor zuivering van medicijnresten wordt bijgedragen aan aanpassing van rioolwaterzuiveringsinstallaties. In de bijdrageregeling is een totaal van 60 miljoen beschikbaar. Afhankelijk van de snelheid waarmee aanvullende zuiveringen functioneel in bedrijf worden genomen zal in 2024 naar schatting 4 miljoen worden besteed.

Waterkwaliteitsprojecten

Voor het terugdringen van de invloed van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen op het oppervlaktewater wordt middels subsidie-bijdragen aan LTO en middels een bijdrage aan het kadaster uitvoering gegeven aan het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer.

Verkenningen- en Planuitwerkingsprogramma

Het verkenningen- en planuitwerkingsprogramma dient om een probleem of een initiatief met een maatschappelijke meerwaarde te verkennen en om daarna, indien nodig, uit alternatieven de beste oplossing voor het probleem te zoeken en voor te bereiden voor de uitvoering.

Dit artikelonderdeel geeft inzicht in de stand van zaken van diverse projecten en programma's op het gebied van zoetwatervoorziening die zich in de fasen van voorbereiding tot realisatie bevinden.

Tabel 46 Projectoverzicht Planning waterkwaliteit (bedragen x € 1 miljoen)

Projectomschrijving	Budget		Planning	
	Huidig	vorig	PB of TB	Oplevering
Projecten Nationaal				
EPK planning waterkwaliteit	7	7		
Projecten Zuid-Nederland				
Grevelingen	106	106	2028-2029	2028-2029
Totaal programma planuitwerking en verkenning	113	113		
Begroting DF 7.02.02	113	113		

Toelichting:

Getij Grevelingen

De planuitwerking van het project Getij Grevelingen zal langer gaan duren. Hierdoor schuift ook het moment van oplevering naar achteren. De vertraging vloeit voort uit een geconstateerde kostenstijging. Hierom is

een traject gestart om de kostenraming weer stabiel te krijgen. In 2023 is het rapport opgeleverd, op basis waarvan besluitvorming over het vervolg kan plaatsvinden.

7.03 Studiekosten waterkwaliteit

Motivering

Dit betreft de studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken) en de overige studiekosten op het gebied van waterkwaliteit.

Producten

Aanpak Waterkwaliteit

Speerpunten in de aanpak van waterkwaliteit zijn het terugdringen van de problematiek van nutriënten in het grond- en oppervlaktewater, de belasting van het water door emissies van gewasbeschermingsmiddelen en het verminderen van waterverontreiniging als gevolg van medicijnresten, nutriënten, microplastics en nieuwe (opkomende) stoffen. Als onderdeel van deze aanpak wordt in de periode 2023-2025 door het RIVM onderzocht op welke manier de aanwezigheid van PFAS in mens en milieu teruggedrongen kan worden. De RIVM aanpak bestaat uit het inventariseren van de bronnen, het ontwikkelen van handelingsperspectieven en het monitoren van de effectiviteit van de genomen maatregelen.

4. Bijlagen

Bijlage 1: Voeding van het Deltafonds en begrotingsstaat per artikelonderdeel

Tabel 47 Voeding van het Deltafonds (bedragen x € 1.000)																
Bedragen € x 1.000	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2023 – 2037
1	Investeren in waterveiligheid															
	586.463	709.270	803.504	891.292	619.281	688.533	575.902	552.315	473.131	430.206	589.177	214.226	383.330	335.071	401.846	8.253.547
1.01	Grote projecten	80.429	92.452	54.731	80.193	24.439	95.678	13.441		0						441.363
1.02	Ontwikkeling waterveiligheid	472.194	585.591	717.859	784.176	572.238	576.287	547.896	538.200	462.216	419.291	578.246	203.551	372.655	324.396	391.171
1.03	Studiekosten	33.840	31.227	30.914	26.923	22.604	16.568	14.115	10.915	10.915	10.931	10.675	10.675	10.675	10.675	266.217
1.09	Ontvangsten investeren in waterveiligheid	188.235	169.003	153.505	150.121	169.305	173.351	177.762	181.072	201.849	203.650	186.949	212.919	185.275	189.979	183.129
	Bijdrage van hfdst XII (art 26)	404.228	540.267	649.999	741.171	449.976	515.182	398.140	371.243	271.282	226.556	402.228	1.307	198.055	145.092	218.717
Bedragen € x 1.000	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2023 – 2037
2	Investeren in zoetwatervoorziening															
	145.568	105.207	53.483	45.561	62.318	38.046	2.069									452.252
2.02	Ontwikkeling zoetwatervoorziening	140.312	101.487	45.079	43.361	60.118	37.046	2.069								429.472
2.03	Studiekosten	5.256	3.720	8.404	2.200	2.200	1.000									22.780
	Bijdrage van hfdst XII (art 26)	145.568	105.207	53.483	45.561	62.318	38.046	2.069								452.252
Bedragen € x 1.000	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2023 – 2037
3	Beheer, onderhoud en vernieuwing															
	344.873	312.524	368.393	319.308	308.566	406.087	432.033	427.128	271.808	260.548	265.098	296.420	296.420	312.850	312.850	8.504.934
3.01	Exploitatiekosten	7.304	7.594	8.019	13.765	16.597	16.350	16.155	16.479	8.273	8.273	8.273	8.273	8.273	8.273	160.174
3.02	Onderhoud en vernieuwing	337.569	304.930	360.374	305.543	291.969	389.737	415.878	263.535	252.275	256.825	288.147	288.147	304.577	304.577	7.774.732
3.09	Ontvangsten onderhoud en vernieuwing	0														0

Bijlage 2: Verdiepingshoofdstuk

In het verdiepingshoofdstuk is per productartikel een meerjarige begrotingsmutatietabel opgenomen op artikelonderdeelniveau met daarbij de aansluiting tussen de vorige stand van de begroting en de nu voorgestelde stand. Dit voor de volledige looptijd van het fonds. Bij het toelichten van de begrotingsmutaties wordt de normering die is opgenomen in de leeswijzer gehanteerd. Dit houdt in dat de begrotingsmutaties, waarbij het verschil kleiner is dan de aangegeven norm niet worden toegelicht (tenzij beleidsmatig toch relevant). De begrotingsmutaties zijn in alfabetische volgorde in de tabellen opgenomen en worden ook in deze volgorde toegelicht.

Artikel 1 Investeren in waterveiligheid

Tabel 48 Artikel 1 Investeren in waterveiligheid (bedragen x € 1.000)

1 Investeren in waterveiligheid	Totaal mutatie	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037
Ontwerpbegroting 2023																
artikelonderdeel 1.01 Grote projecten waterveiligheid		122.013	89.081	1.478	75.804	22.162	84.883				0					
Mutaties Voorjaarsnota 2023		-45.293	-893	50.729	691	1.149	6.383	12.821								
Stand eerste suppletoire wet 2023 artikelonderdeel 1.01 Grote projecten waterveiligheid		76.720	88.188	52.207	76.495	23.311	91.266	12.821	0	0	0	0	0	0	0	0
Loon- en prijsbijstelling 2023	20.365	3.709	4.264	2.524	3.698	1.128	4.412	620								
Mutaties Miljoenennota 2024		3.709	4.264	2.524	3.698	1.128	4.412	620	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand ontwerpbegroting 2024 artikelonderdeel 1.01 Grote projecten waterveiligheid		80.429	92.452	54.731	80.193	24.439	95.678	13.441	0	0	0	0	0	0	0	0
Ontwerpbegroting 2023																
artikelonderdeel 1.02 Ontwikkeling waterveiligheid		510.860	620.750	592.768	485.568	390.289	478.454	506.612	435.005	376.967	288.523	568.727	346.318	302.813	419.036	
Mutaties Voorjaarsnota 2023		-64.362	-75.693	75.107	175.830	114.704	55.551	-34.128	-7.122	20.914	24.477	37.193	5.737	3.803	3.871	15.440
Stand eerste suppletoire wet 2023 artikelonderdeel 1.02 Ontwikkeling waterveiligheid		446.498	545.057	667.875	661.398	504.993	534.005	472.484	427.883	397.881	313.000	605.920	352.055	306.616	422.907	15.440
CA-middelen																
instandhouding kasschuif	0	74.372	57.288	22.803	76.500	41.956	-15.322	10.711	-35.917	13.244	13.240	-49.679	-60.162	-49.679	-49.679	-49.676
Desaldering	122.554	12.963	8.012	7.078	6.922	7.807	5.563	8.298	8.364	7.835	8.130	8.580	8.796	8.596	8.167	7.443
Extrapolatie 2037		371.517														371.517
Kaderaanpassing	0	154.000	37.000	-24.000	-8.000	-59.000	45.000	20.000	105.000		38.000					
Kasschuiven binnen Deltafonds	0	78.811	-83.748	-18.742	-58.678	18.874	-31.157	21.492	16.815	25.320	32.483	1.041	101.241	108.909	-59.091	48.912
Loon- en prijsbijstelling 2023	217.254	13.598	22.127	29.884	32.774	20.507	20.697	14.911	16.055	17.936	14.438	12.384	4.103	-1.787	2.092	-2.465
HXII: Integraal Rivieren Management	-435	-48	-145	-145	-97											
Overboeking Afsluitdijk bestaande spuisluis	149.569				75.357	37.101	37.101									
Mutaties Miljoenennota 2024		25.696	40.534	16.878	124.778	67.245	61.882	75.412	110.317	64.335	106.291	-27.674	148.504	66.039	-98.511	375.731
Stand ontwerpbegroting 2024 artikelonderdeel 1.02 Ontwikkeling waterveiligheid		472.194	585.591	684.753	786.176	572.238	595.887	547.896	538.200	462.216	419.291	578.246	203.551	372.655	324.396	391.171
Ontwerpbegroting 2023																
artikelonderdeel 1.03 Studiekosten		20.244	15.150	13.456	11.135	9.737	7.571	7.571	7.571	7.571	7.571	7.587	7.331	7.331	7.331	
Mutaties Voorjaarsnota 2023		13.468	13.184	14.038	12.569	8.386	5.653	3.650	3.200							
Stand eerste suppletoire wet 2023 artikelonderdeel 1.03 Studiekosten		33.712	28.334	27.494	23.704	18.123	13.224	11.221	10.771	7.571	7.571	7.587	7.331	7.331	7.331	0
Desaldering	410	410														

	Totaal mutatie	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037
1 Investeren in waterveiligheid																
Extrapolatie 2037	7.331															7.331
HXII: Cyber en Vitaal middelen DF	48.868	891	3.367	3.345	3.344	4.481	3.344	3.344	3.344	3.344	3.344	3.344	3.344	3.344	3.344	3.344
HXII: Herschikking Cyber Security	- 982	- 433	- 549													
HXII: Kennisonderzoek Water en Bodem Deltares corr.	- 125	- 125														
HXII: Mirt onderzoek Water	- 800	- 200	- 200	- 200	- 200											
Kasschuiven Investeren in waterveiligheid	0	- 400	200	200												
Mirt onderzoek Waterveiligheid	- 90	- 90														
Ministerie LNV: PPS-call Landbouw Water Voedsel	300	75	75	75	75	75										
Mutaties Miljoenennota 2024	128	2.893	3.420	3.219	3.420	4.481	3.344	3.344	3.344	3.344	3.344	3.344	3.344	3.344	3.344	10.675
Stand ontwerpbegroting 2024																
artikelonderdeel 1.03 Studiekosten	33.840	31.227	30.914	26.923	22.604	16.568	14.565	14.568	14.115	10.915	10.915	10.931	10.675	10.675	10.675	10.675
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2023 Investeren in waterveiligheid	653.117	724.981	607.702	572.507	422.188	570.908	514.183	442.576	384.538	296.094	576.314	353.649	310.144	426.367	0	
Totaal Uitgaven stand eerste supplettoire wet 2023 Investeren in waterveiligheid	556.930	661.579	747.576	761.597	546.427	638.495	496.526	438.654	405.452	320.571	613.507	359.386	313.947	430.238	15.440	
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2024 Investeren in waterveiligheid	586.463	709.270	770.398	893.292	619.281	708.133	575.902	552.315	473.131	430.206	589.177	214.226	383.330	335.071	401.846	
Ontwerpbegroting 2023																
artikelonderdeel 1.09 Ontvangsten investeren in waterveiligheid	164.608	150.945	141.478	152.036	168.307	168.276	168.116	171.334	192.470	193.964	176.950	202.499	175.273	180.365		
Mutaties Voorjaarsnota 2023	4.672	10.046	4.949	- 8.837	- 6.809	- 488	1.348	1.374	1.544	1.556	1.419	1.624	1.406	1.447	1.398	
Stand eerste supplettoire wet 2023																
artikelonderdeel 1.09 Ontvangsten investeren in waterveiligheid	169.280	160.991	146.427	143.199	161.498	167.788	169.464	172.708	194.014	195.520	178.369	204.123	176.679	181.812	1.398	
Desaldering	122.546	12.955	8.012	7.078	6.922	7.807	5.563	8.298	8.364	7.835	8.130	8.580	8.796	8.596	8.167	7.443
Extrapolatie 2037	174.288															174.288
Kasschuiven Investeren in waterveiligheid	0															
Mutaties Miljoenennota 2024	12.955	8.012	7.078	6.922	7.807	5.563	8.298	8.364	7.835	8.130	8.580	8.796	8.596	8.167	181.731	
Stand ontwerpbegroting 2024																
artikelonderdeel 1.09 Ontvangsten investeren in waterveiligheid	182.235	169.003	153.505	150.121	169.305	173.351	177.762	181.072	201.849	203.650	186.949	212.919	185.275	189.979	183.129	
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2023 Investeren in waterveiligheid	164.608	150.945	141.478	152.036	168.307	168.276	168.116	171.334	192.470	193.964	176.950	202.499	175.273	180.365	0	

	Totaal mutatie														
	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037
1 Investeren in waterveiligheid															
Totaal Ontvangsten stand eerste supplettoire wet 2023 Investeren in waterveiligheid	169.280	160.991	146.427	143.199	161.498	167.788	169.464	172.708	194.014	195.520	178.369	204.123	176.679	181.812	1.398
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2024 Investeren in waterveiligheid	182.235	169.003	153.505	150.121	169.305	173.351	177.762	181.072	201.849	203.650	186.949	212.919	185.275	189.979	183.129

Artikel 1 Investeren in waterveiligheid

Loon- en prijsbijstelling 2023

Dit betreft de toegekende loon- en prijsbijstelling tranch 2023 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar de investeringsruimte van het Deltafonds. Vanuit de investeringsruimte worden de artikelonderdelen verhoogd met de loon- en prijsbijstelling.

Extrapolatie 2037

Bij de begroting 2024 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2037. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2036 stand begroting 2023 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.

CA-middelen instandhouding

In het Coalitieakkoord zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor exploitatie, onderhoud en vernieuwing van de Rijksinfrastructuur. Bij Voorjaarsnota 2023 zijn deze middelen van de aanvullende post overgeboekt naar het Deltafonds voor de jaren 2026-structureel (artikel 5.04 Reserveringen). Met deze mutaties worden de beschikbaar gestelde middelen voor de korte termijn (periode tot en met 2025) overgeboekt naar de artikelen waar ze worden ingezet voor de instandhouding van onze dijken, duinen en dammen. Naast de overboekingen is er ook sprake van kasschuiven om de bedragen in lijn te brengen met de programmering. Voor nadere toelichting zie bijlage 4 Instandhouding.

Kaderaanpassing

Als gevolg van de actualisering van de projectramingen is een kaderaanpassing doorgevoerd op het DF. Met deze kaderaanpassing worden de uitgavenkaders op het DF weer in balans gebracht met de programmering. Het gaat om een kaderaanpassing die over de jaren budgetneutraal is. Vanuit de periode 2023-2028 wordt € 163 miljoen naar latere jaren doorgeschoven. Daarmee komt de over/onderprogrammering uit op een overprogrammering van € 475 miljoen in de periode 2023-2028 waarvan € 75 miljoen in 2023.

Kasschuif binnen Deltafonds

Om binnen het Deltafonds tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren noodzakelijk. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 Ontwikkeling waterveiligheid onderdeel over/onderprogrammering worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

HXII: Cyber en Vitaal middelen DF

Dit betreft het aandeel van het Deltafonds in de middelen uit het Coalitieakkoord voor de thema's cybersecurity, economische veiligheid (EV) en vitaal voor de begrotingsjaren 2023 en verder. Het sluit aan bij de doelen uit de Nederlandse Cybersecurity Strategie (NLCS) en de IenW Cybersecuritystrategie (IWCS) in wording. Deels zijn het middelen om uitvoering te geven aan Europese richtlijnen die nieuwe eisen stellen aan de weerbaarheid van vitale organisaties.

XII: Herschikking Cyber Security

Voor de uitvoering van het programma cyberveiligheid worden externen ingezet. Voor de juiste verantwoording worden middelen overgeboekt van DF naar artikel 98 personele uitgaven

Desaldering

Aan verschillende projecten binnen het Deltafonds wordt een bijdrage van derden toegevoegd. Het gaat met name om bijdragen van de waterschappen aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma.

Overboeking Afsluitdijk bestaande spuisluis

Het project Afsluitdijk Bestaande Spuisluis is vanuit artikel 4.02 GIV/PPS overgeboekt naar artikel 1.02.02 Aanleg waterveiligheid omdat het project-onderdeel Bestaande Spuisluis niet onder het DBFM-contract Afsluitdijk valt en daardoor verantwoord moet worden op artikel 1.02.02.

Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening

Tabel 49 Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening (bedragen x € 1.000)

	Totaal															
2 Investeren in zoetwatervoorziening	mutatie	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037
Ontwerpbegroting 2023																
artikelonderdeel 2.02		137.886	43.020	37.811	49.311	76.488	982	1.604								
Ontwikkeling zoetwatervoorziening		73.986	13.971	10.009	-34.762	-1.033	60	339								
Mutaties Voorjaarsnota 2023																
Stand eerste supplettoire wet 2023 artikelonderdeel 2.02		211.872	56.991	47.820	14.549	75.455	1.042	1.943								
Ontwikkeling zoetwatervoorziening																
BCF: Deltaprogramma Zoetwater	-5	-5														
Kasschuif Investeren																
in Zoetwatervoorziening	0	-81.796	41.740	-5.053	28.108	-18.983	35.953	31								
Loon- en prijsbijstelling 2023	19.805	10.241	2.756	2.312	704	3.646	51	95								
Mutaties Miljoenennota 2024	-71.560	44.496	-2.741	28.812	-15.337	36.004	126									
Stand ontwerpbegroting 2024 artikelonderdeel 2.02		140.312	101.487	45.079	43.361	60.118	37046	2.069								
Ontwikkeling zoetwatervoorziening																
Ontwerpbegroting 2023																
artikelonderdeel 2.03 Studiekosten	4.500	4.139	7.387	2.200	2.200											
Mutaties Voorjaarsnota 2023	1.724	-419	1.017													
Stand eerste supplettoire wet 2023 artikelonderdeel 2.03 Studiekosten	6.224	3.720	8.404	2.200	2.200											
Kasschuif Investeren in Zoetwatervoorziening	0	-1.000					1.000									
Loon- en prijsbijstelling 2023	32	32														
Mutaties Miljoenennota 2024	-968	0	0	0	0	0	1.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand ontwerpbegroting 2024 artikelonderdeel 2.03 Studiekosten	5.256	3.720	8.404	2.200	2.200		1.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2023 Investeren in zoetwatervoorziening																
	142.386	47.159	45.198	51.511	78.688	982	1.604									
Totaal Uitgaven stand eerste supplettoire wet 2023 Investeren in zoetwatervoorziening																
	218.096	60.711	56.224	16.749	77.655	1.042	1.943									
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2024 Investeren in zoetwatervoorziening																
	145.568	105.207	53.483	45.561	62.318	38.046	2.069									

Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening

Kasschuif Investeren in Zoetwatervoorziening

Om binnen een modaliteit tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettaire neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. De omvangrijkste kasschuiven vinden plaats op het de impulsregeling ruimtelijke adaptie en zoetwatermaatregelen om de beschikbare bedragen beter in lijn te brengen met de programmering. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

De kasschuif op de Impulsregeling Ruimtelijke Adaptie is noodzakelijk omdat in de afgelopen twee jaren bleek dat veel aanvragen worden ingediend in de laatste maand van het jaar. Er is een termijn van 13 weken voor het proces van beoordeling van de aanvragen en afgeven van beschikkingen. Daarom wordt verwacht dat in 2024 nog een budget van € 60 miljoen nodig is om de laatste aanvragen van de Impulsregeling Ruimtelijke Adaptatie uit 2023 te kunnen afhandelen. De adaptatie maatregelen moeten zijn uitgevoerd vóór 1 januari 2028.

Loon- en prijsbijstelling 2023

Dit betreft de toegekende loon- en prijsbijstelling tranch 2023 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar de investeringsruimte van het Deltafonds. Vanuit de investeringsruimte worden de artikelonderdelen verhoogd met de loon- en prijsbijstelling.

Artikel 3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing

Tabel 50 Artikel 3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing (bedragen x € 1.000)

3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing	Totaal mutatie	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037
Ontwerpbegroting 2023																
artikelonderdeel 3.01 Exploitatie		8.028	8.055	8.055	8.055	8.283	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829
Mutaties Voorjaarsnota 2023	64	65	65	65	65	66	63	63	63	63	63	63	63	63	63	63
Stand eerste supplettoire wet 2023																
artikelonderdeel 3.01 Exploitatie	8.092	8.120	8.120	8.120	8.120	8.349	7.892	7.892	7.892	7.892	7.892	7.892	7.892	7.892	7.892	7.892
CA-middelen Instandhouding	34.669	54	-145	-170	2.921	7.844	8.077	7.882	8.206							
CA-middelen																
Instandhouding kasschuif	0	-1.233	-774	-324	2.331											
Extraplatie 2037	7.829															7.829
Loon- en prijsbijstelling 2023	5.784	391	393	393	393	404	381	381	381	381	381	381	381	381	381	381
Mutaties Miljoenennota 2024	-788	-526	-101	5.645	8.248	8.458	8.263	8.587	381	381	381	381	381	381	381	8.210
Stand ontwerpbegroting 2024																
artikelonderdeel 3.01 Exploitatie	7.304	7.594	8.019	13.765	16.597	16.350	16.155	16.479	8.273	8.273	8.273	8.273	8.273	8.273	8.273	8.273
Ontwerpbegroting 2023																
artikelonderdeel 3.02 Onderhoud en vernieuwing	363.614	320.242	399.163	177.569	128.327	199.830	194.328	173.276	256.952	246.293	190.581	210.222	220.222	220.222	235.769	
Mutaties Voorjaarsnota 2023	15.355	16.666	-38.278	22.672	3.566	-29.338	30.354	923	752	666	701	938	938	938	1.063	1.063
Stand eerste supplettoire wet 2023																
artikelonderdeel 3.02 Onderhoud en vernieuwing	378.969	336.908	360.885	200.241	131.893	170.492	224.682	174.199	257.704	246.959	191.282	211.160	221.160	221.160	236.832	1.063
CA-middelen Instandhouding	555.877	2.311	-5.472	-7.204	44.565	122.473	128.778	128.225	129.349	-306	-305	2.596	3.079	2.596	2.596	2.596
CA-middelen																
Instandhouding kasschuif	0	-52.509	-29.280	-13.717	95.506											
CA-middelen instandhouding kasschuif VenR	0	-9.273	-13.511	2.991	-46.949	-18.623	29.825	6.610	48.930							
CA-middelen Instandhouding VenR	465.868			2.500	49.850	52.400	45.500	49.750	-6.320	-6.317	53.701	53.701	53.701	53.701	53.701	53.701
Correctie budgetoverheveling BenO Hollandse IJsselkering	-25			-25												
Extraplatie 2037	235.769															235.769
Loon- en prijsbijstelling 2023	173.050	18.307	16.285	17.444	9.680	6.376	8.242	10.861	8.421	12.457	11.938	9.246	10.207	10.690	11.448	11.448
Ministerie EZK:																
Onderzoeksprogramma VenR	-236	-236														
Mutaties Miljoenennota 2024	-41.400	-31.978	-511	105.302	160.076	219.245	191.196	236.450	5.831	5.316	65.543	76.987	66.987	66.987	67.745	303.514
Stand ontwerpbegroting 2024																
artikelonderdeel 3.02 Onderhoud en vernieuwing	337.569	304.930	360.374	305.543	291.969	389.737	415.878	410.649	263.535	252.275	256.825	288.147	288.147	288.147	304.577	304.577
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2023 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing	371.642	328.297	407.218	185.624	136.610	207.659	202.157	181.105	264.781	254.122	198.410	218.051	228.051	228.051	243.598	0
Totaal Uitgaven stand eerste supplettoire wet 2023 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing	387.061	345.028	369.005	208.361	140.242	178.384	232.574	182.091	265.596	254.851	199.174	219.052	229.052	229.052	244.724	1.126

3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing	Totaal mutatie	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2024 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing		344.873	312.524	368.393	319.308	308.566	406.087	432.033	427.128	271.808	260.548	265.098	296.420	296.420	312.850	312.850

Artikel 3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing

Loon- en prijsbijstelling 2023

Dit betreft de toegekende loon- en prijsbijstelling tranch 2023 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar de investeringsruimte van het Deltafonds. Vanuit de investeringsruimte worden de artikelonderdelen verhoogd met de loon- en prijsbijstelling.

Extrapolatie 2037

Bij de begroting 2024 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2037. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2036 stand begroting 2023 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.

CA-middelen instandhouding

In het Coalitieakkoord zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor exploitatie, onderhoud en vernieuwing van de Rijksinfrastructuur. Bij Voorjaarsnota 2023 zijn deze middelen van de aanvullende post overgeboekt naar het Deltafonds voor de jaren 2026-structureel (artikel 5.04 Reserveringen). Met deze mutaties worden de beschikbaar gestelde middelen voor de korte termijn (periode tot en met 2025) overgeboekt naar de artikelen waar ze worden ingezet voor de instandhouding van onze dijken, duinen en dammen. Naast de overboekingen is er ook sprake van kasschuiven om de bedragen in lijn te brengen met de programmering. Voor nadere toelichting zie bijlage 4 Instandhouding.

Tabel 51 Artikel 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet (bedragen x € 1.000)

Totaal																	
4 Experimenteren cf. art. III Deltawet	mutatie	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	
Ontwerpbegroting 2023																	
artikelonderdeel 4.02 GIV/PPS		243.009	193.233	103.707	91.346	95.802	95.127	94.300	56.679	55.879	55.718	55.328	55.609	54.927	54.257		
Mutaties Voorjaarsnota 2023		88.847	- 87.765	13.025	91.181	- 648	- 718	- 36.204	603	603	605	602	604	604	604	- 1.468	
Stand eerste suppletioire wet 2023		331.856	105.468	116.732	182.527	95.154	94.409	58.096	57.282	56.482	56.323	55.930	56.213	55.531	54.861	- 1.468	
artikelonderdeel 4.02 GIV/PPS																	
Extrapolatie 2037	53.596															53.596	
Loon- en prijsbijstelling 2023	54.641	23.288	6.343	3.684	6.551	2.807	2.793	1.064	1.050	1.037	1.034	1.028	1.032	1.021	1.010	899	
Overboeking Afsluitdijk	-																
bestaande spuisluis	149.559					- 75.357	- 37.101	- 37.101									
Afsluitdijk: Afwikkeling restgeschild/schikking WVSO	- 21.600				- 21.600												
Mutaties Miljoenennota 2024		23.288	6.343	- 17.916	- 68.806	- 34.294	- 34.308	1.064	1.050	1.037	1.034	1.028	1.032	1.021	1.010	54.495	
Stand ontwerpbegroting 2024																	
artikelonderdeel 4.02 GIV/PPS		355.144	111.811	98.816	113.721	60.860	60.101	59.160	58.332	57.519	57.357	56.958	57.245	56.552	55.871	53.027	
Totaal Uitgaven stand																	
ontwerpbegroting 2023																	
Experimenteren cf. art. III Deltawet		243.009	193.233	103.707	91.346	95.802	95.127	94.300	56.679	55.879	55.718	55.328	55.609	54.927	54.257	0	
Totaal Uitgaven stand eerste																	
suppletioire wet 2023																	
Experimenteren cf. art. III Deltawet		331.856	105.468	116.732	182.527	95.154	94.409	58.096	57.282	56.482	56.323	55.930	56.213	55.531	54.861	- 1.468	
Totaal Uitgaven stand																	
ontwerpbegroting 2024																	
Experimenteren cf. art. III Deltawet		355.144	111.811	98.816	113.721	60.860	60.101	59.160	58.332	57.519	57.357	56.958	57.245	56.552	55.871	53.027	

Artikel 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet

Loon- en prijsbijstelling 2023

Dit betreft de toegekende loon- en prijsbijstelling tranch 2023 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar de investeringsruimte van het Deltafonds. Vanuit de investeringsruimte worden de artikelonderdelen verhoogd met de loon- en prijsbijstelling.

Extrapolatie 2037

Bij de begroting 2024 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2037. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2036 stand begroting 2023 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.

Overboeking Afsluitdijk bestaande spuisluis

Overboeking naar artikel 1.02.02 Aanleg waterveiligheid van € 149,6 miljoen omdat het projectonderdeel Bestaande Spuisluis niet onder het DBFM-contract valt en daardoor verantwoordt moet worden op artikel 1.02.02.

Afsluitdijk: Afwikkeling restgeschil/schikking WVSO

Op 20 mei 2022 is de Tweede Kamer geïnformeerd dat er over de afwikkeling van het opsplitsen van de projectopdracht voor de Bestaande Spuimiddelen (BSM) voor de Afsluitdijk nog gesprekken werden gevoerd tussen RWS en de opdrachtnemer over enkele geschilpunten. Inmiddels kan gemeld worden dat Rijkswaterstaat en de opdrachtnemer hier gezamenlijk uitgekomen zijn. Het onderhandelingsresultaat van de uitkomst bedraagt € 21,6 miljoen. Dit bedrag wordt bij deze begroting teruggeboekt naar de investeringsruimte op het Deltafonds.

Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven

Tabel 52 Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven (bedragen x € 1.000)

5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	Totaal mutatie	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037
Ontwerpbegroting 2023																
artikelonderdeel 5.01 Apparaat		264.444	260.910	266.893	259.725	258.806	257.864	257.393	257.289	256.670	254.070	254.070	254.070	254.070	254.070	
Mutaties Voorjaarsnota 2023		5.244	4.090	2.033	1.785	2.088	485	484	483	482	476	476	476	476	476	476
Stand eerste supplettoire wet 2023																
artikelonderdeel 5.01 Apparaat		269.688	265.000	268.926	261.510	260.894	258.349	257.877	257.772	257.152	254.546	254.546	254.546	254.546	254.546	476
Adv. grensoverschrijdende vergunningen PFA	413	138	275													
Extrapolatie 2037	254.070															254.070
EZK: Noordzee en Oceanen correctie	314															649
Loon- en prijsbijstelling 2023	221.325	15.363	15.099	15.323	14.902	14.867	14.720	14.693	14.688	14.652	14.503	14.503	14.503	14.503	14.503	14.503
SCM capaciteit	205.757	- 3.497	6.860	6.860	20.797	21.754	19.446	20.173	20.173	13.313	13.313	13.313	13.313	13.313	13.313	13.313
Mutaties Miljoenennota 2024		12.004	22.234	22.183	35.699	36.621	34.166	34.866	34.861	27.965	27.749	27.749	27.749	27.749	27.749	282.535
Stand ontwerpbegroting 2024																
artikelonderdeel 5.01 Apparaat		281.692	287.234	291.109	297.209	297.515	292.515	292.743	292.633	285.117	282.295	282.295	282.295	282.295	282.295	283.011
Ontwerpbegroting 2023																
artikelonderdeel 5.02																
Overige uitgaven		95.355	72.947	73.288	73.417	75.107	69.467	69.126	69.126	69.126	69.126	69.083	69.083	69.083	69.083	
Mutaties Voorjaarsnota 2023		491	710	612	593	607	2.327	2.324	2.324	2.324	2.324	2.324	2.324	2.324	2.324	2.324
Stand eerste supplettoire wet 2023																
artikelonderdeel 5.02																
Overige uitgaven		95.846	73.657	73.900	74.010	75.714	71.794	71.450	71.450	71.450	71.450	71.407	71.407	71.407	71.407	2.324
CA-middelen Instandhouding	306.685	631	- 1.276	- 1.508	25.933	69.325	71.620	69.550	72.410							
CA-middelen instandhouding kasschuif	0	- 14.353	- 6.830	- 2.871	24.054											
Extrapolatie 2037	69.083															69.083
HXII: Maatwerk KNMI-RWS	- 950	- 950														
Deelname Praktijkleerstoel Gebiedsontwikkeling	- 27			- 9	- 9	- 9										
Mirt onderzoek Waterveiligheid	90	90														
Loon- en prijsbijstelling 2023	53.844	4.651	3.582	3.592	3.599	3.678	3.491	3.474	3.474	3.474	3.474	3.471	3.471	3.471	3.471	3.471
Mutaties Miljoenennota 2024		- 9.931	- 4.533	- 796	53.577	73.003	75.111	73.024	75.884	3.474	3.474	3.471	3.471	3.471	3.471	72.554
Stand ontwerpbegroting 2024																
artikelonderdeel 5.02																
Overige uitgaven		85.915	69.124	73.104	127.587	148.717	146.905	144.474	147.334	74.924	74.924	74.878	74.878	74.878	74.878	74.878
Ontwerpbegroting 2023																
artikelonderdeel 5.03 Investeringsruimte		12.216	23.277	30.881	19.112	142.135	66.849	68.664	73.039	72.466	74.102	73.899	72.444	373.371	298.265	
Mutaties Voorjaarsnota 2023		- 16.490	- 10.741	- 15.182	- 9.590	121.859	- 25.250	- 29.733	- 28.492	- 24.609	- 25.389	- 25.774	- 26.352	- 21.636	- 20.788	- 30.334

5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	Totaal mutatie	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037
Stand eerste supplettoire wet 2023 artikelonderdeel 5.03 Investeringsruimte		- 4.274	12.536	15.699	9.522	20.276	41.599	38.931	44.547	47.857	48.713	48.125	46.092	351.735	277.477	- 30.334
Adv. grensoverschrijdende vergunningen PFA	- 413	- 138	- 275													
Correctie budgetoverheveling BenO Hollandse IJsselkering	25			25												
Extrapolatie 2037	339.750															339.750
Kasschuiven binnen Deltafonds	0	16.135	20.308	33.345	30.570	109	- 5.796	- 21.523	- 16.815	- 25.320	- 32.483	- 1.041	101.241	108.909	59.091	- 48.912
Loon- en prijsbijstelling 2023	246.508	- 8.845	7616	- 2.109	- 11.335	8.069	10.343	19.012	21.042	15.198	20.468	25.223	32.539	37.957	33.331	37.999
Natuurcompensatie Perkpolder	- 3.100	- 1.700	- 100	- 100	- 100	- 100	- 100	- 100	- 100	- 100	- 100	- 100	- 100	- 100	- 100	- 100
Afsluitdijk: Afwikkeling restgeschild/schikking WWSO	21.600			21.600												
SCM capaciteit	-	3.497	- 6.860	- 6.860	- 20.797	- 21.754	- 19.446	- 20.173	- 20.173	- 13.313	- 13.313	- 13.313	- 13.313	- 13.313	- 13.313	- 13.313
Mutaties Miljoenennota 2024		8.949	20.689	45.901	- 1.662	- 13.676	- 14.999	- 22.784	- 16.046	- 23.535	- 25.428	10.769	120.367	- 84.365	79.009	315.424
Stand ontwerpbegroting 2024 artikelonderdeel 5.03 Investeringsruimte		4.675	33.225	61.600	7.860	6.600	26.600	16.147	28.501	24.322	23.285	58.894	166.459	267.370	356.486	285.090
Ontwerpbegroting 2023 artikelonderdeel 5.04 Reserveringen		12.500	55.463	63.500	75.508	134.500	186.500	124.000	195.800	236.500	236.900	210.800	210.800	210.800	210.800	209.800
Mutaties Voorjaarsnota 2023		- 12.500	- 50.353	- 53.420	197.388	188.545	193.300	260.491	238.505	250.428	247.928	235.428	267.428	264.428	263.428	263.428
Stand eerste supplettoire wet 2023 artikelonderdeel 5.04 Reserveringen		0	5.110	10.080	272.896	323.045	379.800	384.491	434.305	486.928	484.828	446.228	478.228	475.228	473.228	263.428
CA-middelen Instandhouding	897.231	- 2.996	6.893	8.882	- 73.419	199.642	208.475	205.657	209.965	306	305	- 2.596	- 3.079	- 2.596	- 2.596	- 2.596
CA-middelen instandhouding kasschuif	0	2.996	- 6.893	- 8.882	151.442	- 23.333	- 14.503	- 17.321	- 13.013	- 13.244	- 13.240	49.679	60.162	49.679	49.679	49.676
CA-middelen instandhouding VenR	-				- 2.500	- 49.850	- 52.400	- 45.500	- 49.750	6.320	6.317	- 53.701	- 63.701	- 53.701	- 53.701	- 53.701
Extrapolatie 2037	209.800															209.800
Mutaties Miljoenennota 2024		0	0	0	227.361	272.825	275.378	268.478	272.728	- 6.618	- 6.618	- 6.618	- 6.618	- 6.618	- 6.618	203.179
Stand ontwerpbegroting 2024 artikelonderdeel 5.04 Reserveringen		0	5.110	10.080	45.535	50.220	104.422	116.013	161.577	480.310	478.210	439.610	471.610	468.610	466.610	466.607
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2023																
Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven		384.515	412.597	434.562	427.762	610.548	580.680	519.183	595.254	634.762	634.198	607.852	606.397	907.324	831.218	0
Totaal Uitgaven stand eerste supplettoire wet 2023																
Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven		361.260	356.303	368.605	617.938	679.929	751.542	752.749	808.074	863.387	859.537	820.306	850.273	1.152.916	1.076.658	235.894

5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	Totaal mutatie	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2024																
Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven		372.282	394.693	435.893	478.191	503.052	570.442	569.377	630.045	864.673	858.714	855.677	995.242	1.093.153	1.180.269	1.109.586
Ontwerpbegroting 2023																
artikelonderdeel 5.10 Saldo afgesloten rekeningen																
Mutaties Voorjaarsnota 2023		231.527														
Stand eerste suppletoire wet 2023 artikelonderdeel 5.10 Saldo afgesloten rekeningen		231.527	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mutaties Miljoenennota 2024																
Stand ontwerpbegroting 2024 artikelonderdeel 5.10 Saldo afgesloten rekeningen		231.527	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2023																
Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Ontvangsten stand eerste suppletoire wet 2023																
Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven		231.527	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2024																
Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven		231.527	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven

Loon- en prijsbijstelling 2023

Dit betreft de toegekende loon- en prijsbijstelling tranch 2023 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar de investeringsruimte van het Deltafonds. Vanuit de investeringsruimte worden de artikelonderdelen verhoogd met de loon- en prijsbijstelling.

Extrapolatie 2037

Bij de begroting 2024 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2037. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2036 stand begroting 2023 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.

CA-middelen instandhouding

In het Coalitieakkoord zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor exploitatie, onderhoud en vernieuwing van de Rijkswaterstaat. Bij Voorjaarsnota 2023 zijn deze middelen van de aanvullende post overgeboekt naar het Deltafonds voor de jaren 2026-structureel (artikel 5.04 Reserveringen). Met deze mutaties worden de beschikbaar gestelde middelen overgeboekt naar de artikelen waar ze worden ingezet voor de instandhouding van onze dijken, duinen en dammen. Naast de overboekingen is er ook sprake van kasschuiven om de bedragen in lijn te brengen met de programmering. Voor nadere toelichting zie bijlage 4 Instandhouding.

XII: Maatwerk KNMI-RWS

Door Rijkswaterstaat wordt budget beschikbaar gesteld voor de verstrekte maatwerkopdracht die het KNMI voor Rijkswaterstaat verricht.

Natuurcompensatie Perkpolder

Bij de aanleg van de nieuwe primaire waterkeringen bij het project Natuur Compensatie Perkpolder is Thermisch Gereinigde Grond in de kern van de kering toegepast. Vanwege de toepassing van de TGG is het risico van bodemverontreiniging ontstaan. Op 30 juni 2022 heeft de Minister ingestemd met een aanvullende beheersmaatregel, die is opgenomen in het Plan van Aanpak dat aan de 4 bevoegde gezagen is aangeboden. Conform het zorgplichtartikel 13 van de Wet Bodembescherming is Rijkswaterstaat als toepasser verantwoordelijk voor de TGG en zal Rijkswaterstaat uitvoering moeten geven aan de zorgplicht.

SCM capaciteit

De capaciteit RWS is structureel gedekt op een niveau van 9.341 fte en t/m 2030 op een niveau van 9.572 fte. Hiermee kan de maakbare opgave op instandhouding opgevangen worden binnen RWS.

Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk

Tabel 53 Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk (bedragen x € 1.000)																	
Totaal mutatie		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	
Ontwerpbegroting 2023																	
artikelonderdeel 6.09 Ten laste van begroting lenW		1.743.840	1.707.285	1.623.855	1.352.059	1.411.522	1.323.567	1.186.180	1.127.149	1.170.359	1.046.433	1.261.219	1.031.472	1.325.438	1.375.340		
Mutaties Voorjaarsnota 2023		135.203	181.567	69.845	464.088	210.822	210.094	210.094	210.094	249.594	249.594	249.594	249.594	249.594	249.594		
Stand eerste suppletoire wet 2023 artikelonderdeel 6.09 Ten laste van begroting lenW		1.608.637	1.525.718	1.693.700	1.816.147	1.622.344	1.533.661	1.396.274	1.337.243	1.419.953	1.296.027	1.510.813	1.281.066	1.575.032	1.624.934	249.594	
BCF: Delta programma Zoetwater		- 5	- 5														
Extrapolatie 2037		1.374.722														1.374.722	
Herschikking Cyber Security		- 982	- 433	- 549													
HXII: Cyber en Vitaalmiddelen		48.868	891	3.367	3.345	3.344	4.481	3.344	3.344	3.344	3.344	3.344	3.344	3.344	3.344	3.344	
HXII: Maatwerk KNMI-RWS		- 950	- 950														
HXII: Integraal Rivieren Management		- 435	- 48	- 145	- 145	- 97											
HXII: Mirt onderzoek Water		- 800	- 200	- 200	- 200	- 200											
Kaderaanpassing		0	154.000	37.000	- 24.000	- 8.000	- 59.000	45.000	20.000	105.000	38.000						
Kennisonderzoek Water en Bodem																	
Deltares corr.		- 125	- 125														
Loon- en prijsbijstelling 2023		1.052.716	86.474	84.807	80.834	67.695	70.546	66.236	66.236	66.236	66.236	66.236	66.236	66.236	66.236	66.236	
Ministerie EZK: Noordzee en Oceanen correctie		314									- 67	- 67	- 67	- 67	- 67	649	
Ministerie EZK: Onderzoeksprogramma VenR		- 236	- 236														
Ministerie LNV: Bestuursvereenkomst Nitraat		- 1.800	- 1.800														
Ministerie LNV: PPS-call Landbouw Water Voedsel		300	75	75	75	75											
Deelname Praktijkleerstoel Gebiedsontwikkeling		- 27	- 9	- 9	- 9	- 9											
Herschikking Onderzoek Waterkwaliteit KRW en Ecologie		- 450	- 300	- 150													
Opdracht SEB 2023		2.000	250	750	750	250											
Mutaties Miljoenennota 2024		- 70.657	124.446	60.650	63.558	16.277	114.580	89.580	174.580	69.580	107.513	69.513	69.513	69.513	69.513	1.444.951	
Stand ontwerpbegroting 2024 artikelonderdeel 6.09 Ten laste van begroting lenW		1.537.980	1.650.164	1.754.350	1.879.705	1.638.621	1.648.241	1.485.854	1.511.823	1.489.533	1.403.540	1.580.326	1.350.579	1.644.545	1.694.447	1.694.545	
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2023 Bijdragen andere begrotingen Rijk		1.743.840	1.707.285	1.623.855	1.352.059	1.411.522	1.323.567	1.186.180	1.127.149	1.170.359	1.046.433	1.261.219	1.031.472	1.325.438	1.375.340	0	
Totaal Ontvangsten stand eerste suppletoire wet 2023 Bijdragen andere begrotingen Rijk		1.608.637	1.525.718	1.693.700	1.816.147	1.622.344	1.533.661	1.396.274	1.337.243	1.419.953	1.296.027	1.510.813	1.281.066	1.575.032	1.624.934	249.594	

Totaal		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037
6 Bijdragen andere begrotingen Rijk	mutatie															
Totaal Ontvangsten stand																
ontwerpbegroting 2024 Bijdragen		1.537.980	1.650.164	1.754.350	1.879.705	1.638.621	1.648.241	1.485.854	1.511.823	1.489.533	1.403.540	1.580.326	1.350.579	1.644.545	1.694.447	1.694.545
andere begrotingen Rijk																

Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk

Loon- en prijsbijstelling 2023

Dit betreft de toegekende loon- en prijsbijstelling tranch 2023 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar de investeringsruimte van het Deltafonds. Vanuit de investeringsruimte worden de artikelonderdelen verhoogd met de loon- en prijsbijstelling.

Extrapolatie 2037

Bij de begroting 2024 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2037. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2036 stand begroting 2023 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.

HXII: Cyber en Vitaal middelen DF

Dit betreft het aandeel van het Deltafonds in de middelen uit het Coalitieakkoord voor de thema's cybersecurity, economische veiligheid (EV) en vitaal voor de begrotingsjaren 2023 en verder. Het sluit aan bij de doelen uit de Nederlandse Cybersecurity Strategie (NLCS) en de lenW Cybersecuritystrategie (IWCS) in wording. Deels zijn het middelen om uitvoering te geven aan Europese richtlijnen die nieuwe eisen stellen aan de weerbaarheid van vitale organisaties.

Ministerie LNV: Bestuursovereenkomst Nitraat

Het betreft een overboeking naar het ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit ten behoeve van de voortzetting van de bestuursovereenkomst Nitraat tot landing in het Nationaal Programma Landelijk Gebied.

Opdracht SEB 2023

Het programma (SEB) is opgericht om in samenspraak met de bouwsector, medeoverheden, aanbestedende rijksdiensten en verschillende ministeries te komen tot een eenduidige invulling van de maatregelen die nodig zijn om de doelen en ambities te halen die gesteld zijn met betrekking tot de reductie van stikstof, CO₂ en fijnstofemissies van mobiele werk-, vaar- en voertuigen in de bouw (ook wel aangeduid als bouw materieel). Ter financiering van het aandeel Deltafonds in de opdracht 2023 wordt € 2 miljoen aan het Deltafonds toegevoegd.

Kaderaanpassing

Als gevolg van de actualisering van de projectramingen is een kaderaanpassing doorgevoerd op het DF. Met deze kaderaanpassing worden de uitgavenkaders op het DF weer in balans gebracht met de programmering. Het gaat om een kaderaanpassing die over de jaren budgetneutraal is. Vanuit de periode 2023-2028 wordt € 163 miljoen naar latere jaren doorgeschoven. Daarmee komt de over/onderprogrammering uit op een overprogrammering van € 475 miljoen in de periode 2023-2028 waarvan € 75 miljoen in 2023.

Artikel 7 Investeren in waterkwaliteit

Tabel 54 Artikel 7 Investeren in waterkwaliteit (bedragen x € 1.000)

7 Investeren in waterkwaliteit	Totaal mutatie	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037
Ontwerpbegroting 2023																
artikelonderdeel 701 Ontwikkeling Kaderrichtlijn Water		58.791	78.946	107.100	114.125	158.824										
Mutaties Voorjaarsnota 2023		13.029	18.747	- 1.553	- 21.047	- 8.188										
Stand eerste supplettoire wet 2023																
artikelonderdeel 701 Ontwikkeling Kaderrichtlijn Water		71.820	97.693	105.547	93.078	150.636	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Loon- en prijsbijstelling 2023	25.067	3.472	4.722	5.102	4.499	7.272										
Opdracht SEB 2023	2.000		250	750	750	250										
Mutaties Miljoenennota 2024		3.472	4.972	5.852	5.249	7.522	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand ontwerp-begroting 2024																
artikelonderdeel 701 Ontwikkeling Kaderrichtlijn Water		75.292	102.665	111.399	98.327	158.158	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ontwerpbegroting 2023																
artikelonderdeel 702 Ontwikkeling waterkwaliteit		38.144	53.364	46.060	60.355	76.404	36.222	22.604	22.604	22.604	22.604					
Mutaties Voorjaarsnota 2023		7.883	- 9.232	15.036	7.726	13.930	290	181	181	181	181					
Stand eerste supplettoire wet 2023																
artikelonderdeel 702 Ontwikkeling waterkwaliteit		46.027	44.132	61.096	68.081	90.334	36.512	22.785	22.785	22.785	22.785	0	0	0	0	0
Kasschuif Investeren in waterkwaliteit	0	- 11.750	21.500	- 9.750												
Loon- en prijsbijstelling 2023	13.644	1.471	1.420	2.467	2.157	1.744	1.082	1.101	1.101	1.101	1.101					
Natuurcompensatie Perkpolder	3.100	1.700	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Mutaties Miljoenennota 2024		- 8.579	23.020	- 7.183	2.257	1.844	1.182	1.201	1.201	1.201	1.201	100	100	100	100	100
Stand ontwerp-begroting 2024																
artikelonderdeel 702 Ontwikkeling waterkwaliteit		37.448	67.152	53.913	70.338	92.178	37.694	23.986	23.986	23.986	100	100	100	100	100	100
Ontwerpbegroting 2023																
artikelonderdeel 703 Studiekosten waterkwaliteit		16.844	19.653	13.786	865	765	265	265	265	265	265	265	265	265	265	265
Mutaties Voorjaarsnota 2023		19.586	- 3.530	1.560	10.176	2.700	800	800	800							
Stand eerste supplettoire wet 2023																
artikelonderdeel 703 Studiekosten waterkwaliteit		36.430	16.123	15.346	11.041	3.465	1.065	1.065	1.065	265	265	265	265	265	265	0
Extrapolatie 2037	265															265
Loon- en prijsbijstelling 2023	989	378	200	218	73	48	24	24	24	24						
Herschikking Onderzoek Waterkwaliteit KRW en Ecologie	- 450	- 300	- 150													
Ministerie LNV: Bestuursvereenkomst Nitraat	- 1.800	- 1.800														
Mutaties Miljoenennota 2024		- 1.722	50	218	73	48	24	24	24	24	0	0	0	0	0	265

	Totaal mutatie	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037
7 Investeren in waterkwaliteit																
Stand ontwerpbegroting 2024 artikelonderdeel 7.03 Studiekosten waterkwaliteit		34.708	16.173	15.564	11.114	3.513	1.089	1.089	1.089	265	265	265	265	265	265	265
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2023 Investeren in waterkwaliteit		113.779	151.963	166.946	175.345	235.993	36.487	22.869	22.869	22.869	265	265	265	265	265	0
Totaal Uitgaven stand eerste supplettoire wet 2023 Investeren in waterkwaliteit		154.277	157.948	181.989	172.200	244.435	37.577	23.850	23.850	23.050	265	265	265	265	265	0
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2024 Investeren in waterkwaliteit		147.448	185.990	180.876	179.779	253.849	38.783	25.075	25.075	24.251	365	365	365	365	365	365
Ontwerpbegroting 2023 artikelonderdeel 7.09 Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit																
Mutaties Voorjaarsnota 2023		36	328	4	26											
Stand eerste supplettoire wet 2023 artikelonderdeel 7.09 Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit		36	328	4	26	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mutaties Miljoenennota 2024																
Stand ontwerpbegroting 2024 artikelonderdeel 7.09 Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit		36	328	4	26	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2023 Investeren in waterkwaliteit		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Ontvangsten stand eerste supplettoire wet 2023 Investeren in waterkwaliteit		36	328	4	26	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2024 Investeren in waterkwaliteit		36	328	4	26	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Artikel 7 Investeren in waterkwaliteit

KRW

Bij het verbeterprogramma Kaderrichtlijn Water (KRW) zijn er versneld verplichtingen (€ 25,4 miljoen) aangegaan uit latere jaren (2024-2026) om budget beschikbaar te stellen voor de opdrachtverlening aan het consortium GROW (Green Rivers Open Wonders) om de ecologische kwaliteit van de wateren te verbeteren.

Loon- en prijsbijstelling 2023

Dit betreft de toegekende loon- en prijsbijstelling tranch 2023 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar de investeringsruimte van het Deltafonds. Vanuit de investeringsruimte worden de artikelonderdelen verhoogd met de loon- en prijsbijstelling.

Extrapolatie 2037

Bij de begroting 2024 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2037. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2036 stand begroting 2023 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.

Ministerie LNV: Bestuursovereenkomst Nitraat

Het betreft een overboeking naar het ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit ten behoeve van de voortzetting van de bestuursovereenkomst Nitraat tot landing in het Nationaal Programma Landelijk Gebied.

Natuurcompensatie Perkpolder

Bij de aanleg van de nieuwe primaire waterkeringen bij het project Natuur Compensatie Perkpolder is Thermisch Gereinigde Grond in de kern van de kering toegepast. Vanwege de toepassing van de TGG is het risico van bodemverontreiniging ontstaan. Op 30 juni 2022 heeft de Minister ingestemd met een aanvullende beheersmaatregel, die is opgenomen in het Plan van Aanpak dat aan de 4 bevoegde gezagen is aangeboden. Conform het zorgplichtartikel 13 van de Wet Bodembescherming is Rijkswaterstaat als toepasser verantwoordelijk voor de TGG en zal Rijkswaterstaat uitvoering moeten geven aan de zorgplicht.

Opdracht SEB 2023

Het programma (SEB) is opgericht om in samenspraak met de bouwsector, medeoverheden, aanbestedende rijksdiensten en verschillende ministeries te komen tot een eenduidige invulling van de maatregelen die nodig zijn om de doelen en ambities te halen die gesteld zijn met betrekking tot de reductie van stikstof, CO₂ en fijnstofemissies van mobiele werk-, vaar- en voertuigen in de bouw (ook wel aangeduid als bouw materieel). Ter financiering van het aandeel Deltafonds in de opdracht 2023 wordt € 2 miljoen aan het Deltafonds toegevoegd.

Bijlage 3: Overzicht Hoogwaterbeschermingsprogramma

Tabel 55

Oorspronkelijke financiering										
Bijdragen		Totaal	t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029-2037
Waterschappen	Totaal	251	251	0	0	0	0	0	0	0
<i>Spoedwet</i>	<i>HWBP-2</i>	239	239							0
	<i>HWBP</i>	4	4							0
<i>Overige bijdrage</i>	<i>HWBP-2</i>	8	8							0
Rijk	Totaal	1.055	1.015	0	0	0	0	40	0	0
<i>Oorspronkelijke financiering</i>	<i>HWBP-2</i>	1.007	967					40		0
	<i>HWBP</i>	49	49							0
Totaal bijdragen oorspronkelijke financiering		1.307	1.267	0	0	0	0	40	0	0
Bestuursakkoord Water										
Bijdragen		Totaal	t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029-2037
Waterschappen	Totaal (50%)	5.088	1.715	225	225	225	225	225	225	2.024
	<i>HWBP-2</i>	799	799							0
	<i>HWBP</i>	3.482	764	180	169	154	150	169	173	1.723
	Projectgebonden aandeel (10%)	807	152	45	56	71	75	56	51	301
Rijk	Totaal (50%)	5.088	1.259	308	449	567	614	334	407	1.150
	<i>HWBP-2</i>	829	473	67	91	53	68	- 18	95	0
	<i>HWBP</i>	4.258	786	241	358	514	546	352	312	1.150
Rijksbijdrage Rijkskeringen HWBP		736	33	33	34	57	56	66	81	375
Totaal bijdragen Bestuursakkoord Water		10.911	3.007	566	708	849	894	625	713	3.548
Totaal bijdragen		12.218	4.274	566	708	849	894	665	713	4.139
Gezamenlijke uitgaven Rijk en Waterschappen										
Uitgaven		Totaal	t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029-2037
HWBP-2	Totaal	2.640	2.260	65	89	52	68	22	83	0
	<i>Waterschapsprojecten</i>	2.640	2.260	65			68	22	83	0
HWBP	Totaal (100%)	8.527	1.733	464	580	735	767	574	533	3.142
	<i>Waterschapsprojecten</i>	7.236	1.352	393	503	644	673	500	463	2.709
	<i>Budgetoverheveling riviervruiming</i>	14	14	0	0	0	0	0	0	0
	<i>Programmabureau</i>	152	46	8	7	7	7	7	7	63
	<i>Innovatie</i>	291	160	14	11	11	11	11	11	64
	<i>HWBP: opleidingen nieuwe normering en MIRT bijdrage</i>	29	9	5	3	3	2	1	1	6
	<i>Projectgebonden aandeel (10%)</i>	805	152	44	56	71	75	56	51	301
Totaal gezamenlijke uitgaven Rijk en Waterschappen		11.167	3.993	529	669	788	835	596	616	3.142
Uitgaven Rijk										
Uitgaven		Totaal	t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029-2037
HWBP-2	Totaal	243	227	2	1	1	0	0	12	0
	<i>Rijksprojecten</i>	170	167							0
	<i>Interne kosten</i>	24	24							0
	<i>Programmabureau</i>	49	36	1	1				12	0

Oorspronkelijke financiering										
HWBP	Totaal	808	54	36	38	61	59	69	85	407
	<i>Rijksprojecten</i>	736	33	33	34	57	56	66	81	375
	<i>Interne kosten</i>	72	21	2	4	4	4	4	4	32
Totaal uitgaven Rijk		1.051	281	37	39	62	59	69	97	407

Toelichting bij het extracomptabele overzicht voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma

Conform het wetsvoorstel doelmatigheid en bekostiging Hoogwaterbescherming wordt in de jaarlijkse begroting en verantwoording van het Deltafonds een extra-comptabel overzicht opgenomen waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe de bijdragen van het Rijk en waterschappen zich verhouden tot de uitgaven van het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Voor een nadere toelichting op de bekostigingssystematiek van het Hoogwaterbeschermingsprogramma wordt verwezen naar de memorie van toelichting van het voornoemde wetsvoorstel. Het extracomptabele overzicht is als volgt opgebouwd:

De ontvangsten en bijdragen van de waterschappen respectievelijk het Rijk.

1. De bijdrage van de waterschappen bestaat uit de volgende drie elementen.

- De jaarlijkse bijdragen van de waterschappen in de periode 2011–2013 aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma die voortvloeien uit de Spoedwet.
- De bijdragen die voortvloeien uit het Bestuursakkoord Water: totaal € 131 miljoen in 2014 en jaarlijks € 181 miljoen vanaf 2015. Vanaf 2016 worden deze bedragen geïndexeerd op basis van de IBOI, zoals gehanteerd door het Ministerie van Financiën. De bijdragen van de waterschappen bestaan uit een projectgebonden aandeel voor het HWBP dat door de betreffende beheerder direct wordt betaald en een solidariteitsdeel dat via het Deltafonds wordt verevend. Het projectgebonden aandeel bedraagt 10% van de (bruto) begrote uitgaven voor waterschapsprojecten binnen het HWBP.
- Incidentele ontvangsten bijvoorbeeld in het kader van de eindafrekening van projecten.

2. De bijdrage van het Rijk bestaat uit de volgende drie elementen:

- De bijdrage van het Rijk zoals vastgelegd in de bijlage van het Bestuursakkoord Water (nadere toelichting op het onderdeel «Financiering van een beheersbaar programma voor de waterkeringen» van het Bestuursakkoord Water), uitgaande van het toen beschikbare budget binnen de Rijksbegroting voor het Hoogwaterschermingsprogramma.
- De bijdragen die voortvloeien uit het Bestuursakkoord Water: € 131 miljoen in 2014 en € 181 miljoen vanaf 2015. Vanaf 2016 worden deze bedragen geïndexeerd op basis van de IBOI, zoals gehanteerd door het Ministerie van Financiën, geïndexeerd met terugwerkende kracht ten opzichte van het prijspeil 2011. Het jaarbedrag prijspeil 2023 bedraagt € 225 miljoen (inclusief project gebonden aandeel).
- De bijdrage van het Rijk aan de maatregelen voor rijkskeringen.

De uitgaven voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma en het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma

De uitgaven ten behoeve van hoogwaterbeschermingsmaatregelen bestaan uit:

- Waterschapsprojecten: de subsidies (Lees: bij HWBP 100 respectievelijk 90% van de kosten van een sober en doelmatig ontwerp) voor versterkingen van primaire keringen in beheer van de waterschappen.
- Rijksprojecten: de kosten van versterkingen van primaire keringen in beheer van het Rijk. Deze uitgaven komen voor wat betreft het HWBP volledig ten laste van het Rijk
- Programmabureau: de kosten van het programmabureau.
- Het projectgebonden aandeel van 10%: wordt door de betreffende beheerder zelf direct betaald.
- De interne kosten hebben betrekking op de kosten van de inzet van Rijkswaterstaat-medewerkers binnen de programmabureaus en maken voor de bekostigingssystematiek geen deel uit van de programmabudgetten. Deze kosten vallen onder de 50/50 verdeling en zijn daarom afzonderlijk weergegeven.
- Innovatie: Betreft innovaties waaronder de projectoverstijgende verkenningen. Deze kosten vallen onder de 50/50 verdeling. De subsidie beschikking betreft hier 100% bijdrage.

De uitgaven die vallen onder a), c) en f) worden door Rijk en waterschappen voor ieder de helft bekostigd.

De kasschuiven die voortvloeien uit de verschillen tussen de geraamde en begrote uitgaven.

De ontvangsten van de waterschappen vormen een deel van de uitgaven voor het HWBP. Het andere deel wordt bekostigd door het Rijk. De uitgaven van het HWBP in de begroting wordt in een bepaald uitgaventempo geraamd. Deze kasplanning komt tot stand op basis van de planningen van de diverse projecten, ingediend door de waterschappen (en RWS). Indien de daadwerkelijke uitgaven afwijken van de geraamde uitgaven of planningen van projecten wijzigen worden de uitgavenbudgetten aangepast door middel van kasschuiven binnen de kaders van de lenW-begroting.

Bijlage 4: Instandhouding

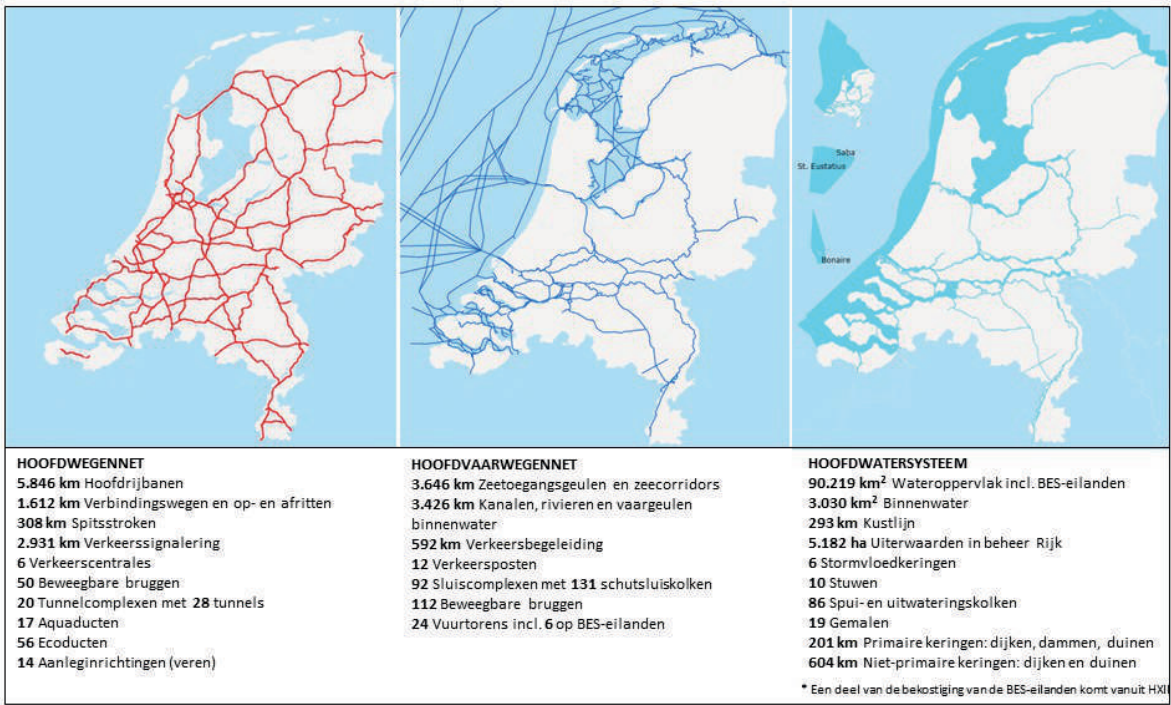
Het ministerie van IenW is verantwoordelijk voor de ontwikkeling en instandhouding van het hoofdwegennet, hoofdvaarwegennet, hoofdspoorweginfrastructuur en het hoofdwatersysteem. Dit doet IenW samen met Rijkswaterstaat en ProRail. De netwerken beschermen ons tegen het water, dragen bij aan de economische ontwikkeling van ons land en zorgen ervoor dat mensen elkaar kunnen ontmoeten, goederen en diensten kunnen worden vervoerd en dat Nederland in verbinding staat met de rest van de wereld.

In deze bijlage wordt toegelicht wat de vier netwerken omvatten, en hoe de instandhouding van deze netwerken wordt aangepakt. Daarbij wordt ingegaan op de opgave van de toekomst, waaronder het basiskwaliteitsniveau en de ontwikkelingen met betrekking tot het ontwikkelplan assetmanagement. Ook zijn de overzichten met de benodigde en beschikbare middelen voor instandhouding tot en met 2036 opgenomen.

1. Instandhouding van de netwerken

De Nederlandse infrastructuurnetwerken behoren tot de beste én meest intensief gebruikte netwerken ter wereld. Een goede instandhouding van netwerken is een randvoorwaarde voor de veiligheid, bereikbaarheid en leefbaarheid van Nederland. Om dit zo te houden, borgen IenW en de uitvoeringsorganisaties Rijkswaterstaat (RWS) en ProRail systematisch de instandhouding van de netwerken over de gehele levenscyclus. De netwerken worden, naast het intensieve gebruik, gekenmerkt door inpassing in een sterk verstedelijkte delta. Daardoor omvatten de netwerken voorzieningen als beweegbare bruggen, tunnels, op- en afritten, geluidschermen, sluizen en stormvloedkeringen. Deze elementen zorgen voor netwerken met een hoog serviceniveau, maar vergen ook onderhoud. Figuren 1 en 2 illustreren de omvang van netwerken.

Figuur 7 Netwerken Rijkswaterstaat

Figuur 8 Netwerken ProRail

Scope van instandhouding

Bij instandhouding gaat het om het behouden van de huidige functie van de infrastructuur. De begrippen die hierbij in het Mobiliteitsfonds en Deltafonds worden gehanteerd zijn: exploitatie, onderhoud en vernieuwing infrastructuur:

- Tot het domein van de exploitatie behoren (beheer)activiteiten die gericht zijn op het reguleren van het gebruik: verkeersleiding en capaciteitsmanagement, verkeersmanagement en watermanagement;
- Onderhoud betreft de activiteiten die erop zijn gericht de beoogde (ontwerp)levensduur van de infrastructuur te realiseren;

- Vernieuwing is gericht op het begin van een nieuwe levenscyclus van een nieuw object of het verlengen van de levensduur van het bestaande object (vervanging en renovatie). Het gaat bij vernieuwing expliciet niet om activiteiten die gericht zijn op toevoeging van functies of om aanleg van nieuwe of uitbreiding van bestaande infrastructuur (ontwikkeling).

Werkwijze instandhouding

Bij de instandhouding van de netwerken staan de prestaties die deze netwerken moeten leveren en de doelmatigheid van instandhoudingswerkzaamheden centraal. Het zijn de prestaties – de beschikbaarheid, betrouwbaarheid, duurzaamheid en veiligheid van de infrastructuur – die de gebruikers direct ervaren. Over deze te leveren prestaties en de bijhorende budgetten maakt IenW afspraken met ProRail en RWS. De slijtage van de infrastructuur vanwege veroudering en gebruik in combinatie met deze afspraken vormen de basis van de instandhoudingswerkzaamheden die door ProRail en RWS jaarlijks worden uitgevoerd. Onderstaande aspecten geven samen een beeld van de systematische aanpak en daarmee hoe de programmering ten behoeve van de instandhouding van de Rijksinfrastructuur tot stand komt:

- De aanlegbesluiten zijn het meest bepalend voor de budget- en capaciteitsbehoefte, zowel voor de aanlegkosten zelf, als de structurele instandhoudingskosten in de decennia daarna. Zo kost het instandhouden van een tunnel meer dan een brug (in geval van een oeververbinding) of dan een weg op maaiveld (in geval van een landtunnel). Bedenk daarbij dat een tunnel meer is dan een betonnen bak onder de grond, maar dat deze ook vol zit met andere voorzieningen zoals vluchtwegen met brandveilige deuren, luchtzuiveringssystemen en elektronica die ook bediend en onderhouden moet worden;
- De beheerders werken volgens een werkwijze waarbij de gehele levenscyclus van de onderdelen en objecten wordt betrokken. Als eenmaal wordt besloten tot de aanleg van infrastructuur is op basis van ervaring al bekend wat voor instandhoudingswerkzaamheden aan de diverse objecten gemiddeld per jaar nodig zijn. Dit is vastgelegd in de instandhoudingsregimes. De instandhoudingsregimes zijn één onderdeel op basis waarvan de instandhoudingsprogrammering wordt opgesteld;
- De extra budgetbehoefte voor instandhouding in verband met de uitbreiding van de infrastructuur wordt bij het besluit om tot aanleg over te gaan ook toegevoegd aan de instandhoudingsbudgetten vanaf het jaar na beoogde openstelling;
- In de instandhoudingsregimes zijn ook regelmatige inspecties opgenomen, die leiden tot het inventariseren van de toestand van de objecten en – indien nodig – het nemen van maatregelen (concrete maatregelen of intensiveren inspecties). De inspecties krijgen een plaats in de instandhoudingsprogrammering;
- Tevens wordt gezien of er vanuit doelmatigheidsoogmerk en het beperken van hinder voor onze gebruikers, maatregelen gekoppeld kunnen worden (werk met werk): onderhoudswerkzaamheden met andere onderhoudswerkzaamheden, maar ook mogelijkheden om onderhoudsmaatregelen te koppelen aan vernieuwings- of aanlegprojecten die in de komende jaren gepland zijn. Het kan dus zijn dat in de regimes beoogde maatregelen naar een later moment worden verschoven om werk met werk te maken;
- Het kan ook voorkomen dat een bepaald schadebeeld of een ongeplande gebeurtenis vraagt om tussentijds ingrijpen (bijvoorbeeld de overstromingen in Limburg of de aanvaring bij de Gerrit Krolbrug). Die tussentijdse maatregelen worden dan geprioriteerd ten koste van reeds

- geprogrammeerde maatregelen. Het onderhoud dat als gevolg daarvan wordt uitgesteld, dient vervolgens opnieuw een plek te krijgen in de instandhoudingsprogrammering;
- De totale programmering is een samenstel van preventieve en correctieve maatregelen. Leidend daarbij is het principe de kosten over de gehele levenscyclus van de infrastructuur (Life Cycle Costing; LCC) zo laag mogelijk te krijgen binnen de gegeven kaders en ontwikkelingen op de netwerken, rekening houdend met de gewenste netwerkprestaties. Waar sprake is van uitgesteld onderhoud, is vaak ook meer sprake van verstoringen en hinder. De beheerders proberen dit voor het gehele netwerk zoveel mogelijk te beperken.

Het is van belang te beseffen dat veiligheid te allen tijde bovenaan staat. Indien geconstateerd wordt dat de veiligheid voor de gebruikers in het geding is, dan worden direct maatregelen genomen om het gebruik van de infrastructuur weer binnen de geldende kaders plaats te laten vinden, bijvoorbeeld (tijdelijke) snelheidsverlagingen ter plaatse of andere (tijdelijke) gebruiksbeporingen of fysieke infrastructuur ondersteunende maatregelen.

Om de systematische werkwijze op een hoger niveau te brengen worden externe toetsingen ingezet. Deze leveren waardevolle inzichten op voor zowel de interne processen als het in beeld hebben van de opgave buiten.

Werkwijze vernieuwing bij RWS

De objecten en onderdelen zoals sluizen, bruggen en tunnels, hebben een beperkte levensduur en dienen aan het eind hiervan te worden vernieuwd. Door grootschalige aanleg, met name vanaf de jaren 50 van de vorige eeuw, en het intensievere gebruik is sprake van een flinke vernieuwingsopgave.

Om de veiligheid en de beschikbaarheid van de netwerken in stand te houden wordt voor alle netwerken en onderdelen daarvan de opgave in kaart gebracht.

Allereerst wordt op basis van het ontwerp ingeschat wanneer vernieuwing aan de orde zal zijn. Daarnaast worden de objecten onderworpen aan inspecties en berekeningen. Dit leidt tot het inzicht in, en een prognose van, waar op een termijn van vijf tot vijftien jaar vernieuwing nodig is. Zo worden, steeds vooruitkijkend, objecten en onderdelen geïdentificeerd waarvoor een planfase wordt gestart. In de planfase wordt de uiteindelijke opgave vastgesteld en daarna volgt een definitief besluit over de aanpak van het betreffende object.

Het vernieuwingsprogramma (programma Vervanging en Renovatie) kent een technische aanleiding, namelijk het einde van de technische levensduur van onderdelen en objecten in het hoofdwegennet. Vanuit dit perspectief hoeven geen aanvullende wensen of functionaliteiten te worden toegevoegd. Maar omdat het relatief grote ingrepen in het netwerk betreft, wordt ook gekeken naar eventuele verstandige, aanvullende investeringen in het kader van beleidsdoelstellingen zoals bereikbaarheid, duurzaamheid en klimaatadaptatie. Het primaire doel blijft echter het borgen van de beschikbaarheid en veiligheid van de Rijksnetwerken. Door het vernieuwen van objecten en onderdelen worden de beschikbaarheid en veiligheid van de netwerken op lange termijn geborgd.

Opgave naar de toekomst: toewerken naar een nieuw Basiskwaliteitsniveau

Nederland beschikt over een goede infrastructuur, zeker in vergelijking met omringende landen. Onze wegen, spoorwegen en waterwegen zorgen voor goede bereikbaarheid en hebben de afgelopen decennia veel welvaart en welzijn gebracht. Dat is geen vanzelfsprekendheid. Veel wegen, bruggen, viaducten en sluizen werden halverwege de vorige eeuw gebouwd en zijn nu aan groot onderhoud of vernieuwing toe. De infrastructuur heeft het zwaarder te verduren dan werd voorzien in de tijd dat het werd aangelegd. Daar komt bij dat nieuwe ontwikkelingen in technologie en digitalisering, maar ook het veranderende klimaat met hitte, droogte en hevige neerslag nieuwe eisen aan de infrastructuur stellen. Ook zijn er achterstanden in het onderhoud ontstaan. Deze werden eind 2022 becijferd op € 1,8 miljard.¹ In het coalitieakkoord zijn mede daarom extra middelen vrijgemaakt voor de instandhouding van onze netwerken.

In lijn met de motie Stoffer c.s. is toegewerkt naar een meerjarenplan voor instandhouding van de Rijksinfrastructuur. Het plan bevat een nieuw basiskwaliteitsniveau voor de netwerken in beheer van RWS en is gericht op een stabiele langdurige programmering, waarbij op termijn het uitgesteld onderhoud kan worden ingelopen. Bij brief van 17 maart 2023 is de kamer hierover geïnformeerd.

Met het basiskwaliteitsniveau (BKN) werken we toe naar een stabiel, langjarig en robuust onderhoudsniveau. Zo bieden we in het hele land een toekomstvast fundament, dat zekerheid geeft aan gebruikers en marktpartijen die betrokken zijn bij instandhouding en aanleg. In het BKN is voor de netwerken van RWS vastgesteld waar een weg, vaarweg, of waterwerk in de basis aan moet voldoen om de gebruikers en belanghebbenden goed te kunnen blijven bedienen. Een robuust mobiliteitsstelsel met basale voorzieningen passend bij de functie van de verschillende netwerken. Voor instandhouding RWS wordt uitgegaan van de volgende uitgangspunten:

- Nederland is beschermd tegen hoogwater en beschikt over voldoende water en voldoende schoon (drink)water;
- De huidige wegen zijn beschikbaar om Nederland bereikbaar te houden;
- De huidige vaarwegen zijn beschikbaar om goederen te vervoeren, bestemmingen bereikbaar zijn en de reistijd is betrouwbaar;
- De constructieve veiligheid van de netwerken en de daarin gelegen kunstwerken (bruggen, tunnels, viaducten, etc.) wordt geborgd;
- De omgeving blijft bereikbaar door oeververbindingen en kruisende infra voor een fijnmazig netwerk.

De betrouwbaarheid uit zich door te groeien naar een beter voorspelbare situatie m.b.t. storingen en een vermindering van het aantal ongeplande storingen. De maakbaarheid van de opgaven - samen met de ontwikkel-snelheid van nieuwe technologieën - bepaalt de snelheid waarmee het nieuwe basiskwaliteitsniveau kan worden bereikt. Het BKN kent daarmee een ingroeitraject.

Omdat een deel van het aanlegprogramma door stikstof voorlopig tot stilstand komt, wordt het in stand houden van wat we hebben nog belangrijker. Daarom is het voornemen een beweging van nieuwe aanlegprojecten naar instandhouding te maken en daarmee middelen, maar ook capaciteit bij RWS, vrij te spelen voor instandhouding. Met deze

¹ Daarbij aangetekend dat een zekere mate van uitgesteld onderhoud doelmatig is.

middelen kunnen we werken aan de grootste onderhoudsopgave van onze infrastructuur ooit. Het streven is een groei van het productievolume te realiseren van € 2 miljard naar € 3 miljard.

Met deze middelen kan RWS op termijn toewerken naar een hoger instandhoudingsvolume en dat ook vasthouden. Om RWS maximaal te ondersteunen in het realiseren van deze groei, wordt de sturing verder geoptimaliseerd. In de nieuwe aansturing zal er sprake zijn van één integrale achtjarige opdracht voor alle instandhoudingswerkzaamheden van RWS. Een achtjarige voortrollende opdracht in combinatie met verdere optimalisatie van de agentschapssturing, maakt het mogelijk om meer efficiëntievoordelen te realiseren. RWS wordt hierdoor beter in staat gesteld om kosten efficiënt over de gehele levenscyclus (LCC) voordelen te behalen, slim werk-met-werk te maken en effectievere contractvormen in de markt te zetten. Hierin moeten ook de effecten van reeds ingezette verbetermaatregelen zichtbaar worden. De areaalinformatie wordt verbeterd middels het ontwikkelplan assetmanagement en via Markt in Transitie wordt er gewerkt aan effectieve contractvormen en een blijvend goede samenwerking met de markt.

Ook na het definiëren van het basiskwaliteitsniveau is echter sprake van onzekerheden, is onduidelijk in welke mate de efficiency in de keten zijn doorwerking heeft, hoeverre achterstanden op de netwerken op korte termijn kunnen worden weggewerkt. Alle maatregelen worden daarom gevalideerd en gemonitord. Mochten er additionele maatregelen nodig blijken te zijn, dan zullen er keuzes moeten worden gemaakt om binnen de kaders te blijven – zowel wat betreft financiële middelen als capaciteit.

Naar verwachting kan eind 2023 de validatie naar de instandhoudingskosten worden afgerond. Bij de validatie van het basiskwaliteitsniveau voor de RWS netwerken wordt het ministerie van IenW ondersteund door een externe partij. Een volgende validatie naar de instandhoudingskosten ProRail wordt in 2024 afgerond.

Te leveren prestaties

De prestaties van de infrastructuur worden gemeten en uitgedrukt in indicatoren. Over de indicatoren met daarbij horende (streef)waarden worden prestatieafspraken gemaakt met RWS en ProRail en hiervoor worden budgetten beschikbaar gesteld. Voor de netwerken in beheer van RWS moeten de afspraken over het basiskwaliteitsniveau nog worden vertaald naar nieuwe indicatoren en streefwaarden.

Dit vergt nog verdere uitwerking, daarom wordt in afwachting daarvan nog uitgegaan van de prestatieafspraken vanuit de SLA 2022-2023. Hierbij opgemerkt dat ook toen al gold dat de er aan de Tweede Kamer zal worden gerapporteerd hoe gescoord wordt op de PINs, maar dat hierbij niet kan worden gestuurd op het behalen van de streefwaarden.

Het basiskwaliteitsniveau is leidend voor het werk dat RWS moet voorbereiden. Met ProRail zijn prestatieafspraken gemaakt die zijn opgenomen in de tienjarige beheerconcessie (2015-2025) en de (twee)jaarlijkse beheerplannen.

In tabel 1 en 2 staat een overzicht van de prestatieafspraken opgenomen. Toelichting op de indicatoren en de gerealiseerde prestaties zijn te vinden de Instandhoudingsbijlage bij het Jaarverslag.

Tabel 56 Indicatoren RWS

Indicator	Streefwaarde 2022-2023*	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022
Hoofdwegenet					
Beschikbaarheid					
Technische beschikbaarheid van de weg	90%	99%	99%	99%	98%
Files door Werk in Uitvoering als gevolg van aanleg en gepland onderhoud in:					
Voertuigverliesuren (vanaf 2018)	10%	3%	6%	7%	3%
Levering verkeersgegevens:					
– Beschikbaarheid data voor derden	90%	93%	93%	94%	93%
– Actualiteit data voor derden	95%	97%	100%	96%	100%
Veiligheid					
– Voldoen aan norm voor verhardingen	99,7%	99,8%	99,7%	99,8%	99,7%
– Voldoen aan norm voor gladheidbestrijding	95%	97%	Voldoende	99%	99%
Hoofdvaarwegenet					
Beschikbaarheid / Betrouwbaarheid					
Stremmingen gepland onderhoud	0,8%	0,2%	0,5%	2,0%	1,0%
Stremmingen ongepland onderhoud	0,2%	0,5%	1,0%	1,0%	2,4%
Tijdig melden ongeplande stremmingen	97%	98%	98%	98%	98%
Vaargeul op orde (% oppervlakte op orde)					
– Toegangsgeulen	99%	100%	100%	100%	100%
– Hoofdtransportassen	90%	92%	92%	92%	93%
– Hoofdvaarwegen	85%	80%	81%	80%	82%
– Overige vaarwegen	85%	83%	83%	83%	83%
Veiligheid					
Vaarwegmarkering op orde	95%	90%	91%	92%	88%
Hoofdwatersysteem					
Waterveiligheid					
Handhaving kustlijn	90%	92%	91%	90%	91%
Beschikbaarheid stormvloedkeringen	100%	83%	83%	83%	83%
Waterhuishouding op orde in alle peilgereguleerde gebieden	100%	75%	50%	100%	75%
Betrouwbaarheid informatievoorziening	95%	99%	100%	96%	100%
*Er worden streefwaarden voor drie jaren gevraagd: die blijven voorlopig voor alle jaren gelijk, maar kunnen wel veranderen door BKN					
Bron RWS					

Tabel 57 Indicatoren ProRail

KPI	Bodemwaarde ¹	Streefwaarde	Realisatie 2021	Realisatie 2022
Klantoordeel reizigersvervoerders	6	7	7	7
Klantoordeel goederenvervoerders	6	7	6	5
Reizigerspunctualiteit HRN (5 min) (met NS)	88,9%	91,5%	94,4%	91,6%
Reizigerspunctualiteit HRN (15 min) (met NS)	96,7%	97,4%	98,1%	97,3%
Reizigerspunctualiteit HSL (5 min) (met NS)	82,1%	84,2%	89,2%	82,0%
Betrouwbaarheid regionale series (3 min)	90,7%	93,7%	93,7%	91,3%
Impactvolle verstoringen	520	450	406	455

¹ Toelichting bodemwaarde: Waarde voor het jaarlijks minimaal te realiseren prestatieniveau op een prestatie indicator. In het geval van de prestatie indicator 'Impactvolle storingen op de infra' geldt een maximum.

2. Budgettair beeld

Beschikbare budgetten Exploitatie, onderhoud en Vernieuwing

Met de extra middelen voor instandhouding uit het coalitieakkoord en de schuif vanuit het aanlegprogramma zijn er meer middelen beschikbaar voor instandhouding. Hiermee wordt ingezet op de maximale productiecapaciteit die RWS kan leveren

In de begroting 2024 groeien we voor de periode 2023-2030 toe naar een beschikbaar budget van € 2,9 miljard per jaar voor instandhouding (€ 2,1 miljard BenO en € 0,8 miljard VenR). Dit is inclusief inzet van een deel van de balanspost Nog Uit Te Voeren Werk (NUTW) en reguliere ontvangsten. Het verschil ten opzichte van € 3 miljard wordt als doelmatigheidswinst ingezet voor de Rijksbrede taakstelling.

Met vaststellen van het BKN en de langere planningshorizon wordt aangenomen dat de markt op een efficiëntere manier kan worden benaderd, wat een doelmatigheidswinst oplevert. Deze wordt geschat op een voordeel van 1% in 2026 oplopend tot 5%. RWS wordt gevraagd dezelfde kwaliteit van het BKN blijft leveren

Dit zal een forse inspanning voor de uitvoering vragen, ook omdat er nog steeds sprake zal zijn van een verhoogd risico op verstoringen en zij-invliegers mede als gevolg van het uitgesteld onderhoud dat in voorgaande jaren is ontstaan

Om deze redenen wordt er monitoring opgezet of de gevraagde efficiëntie gerealiseerd wordt en sturen we bij indien nodig.

Instandhoudingsopgave ProRail

Voor de hoofdspoorwegen bestaat een basiskwaliteitsniveau voor instandhouding tot en met 2025, dat via een reguliere cyclus wordt herijkt. De laatste validatie is in 2020 uitgevoerd door Horvat en PwC|Rebel (Kamerstuk [35300 A, nr. 94](#) en Kamerstuk [35 570 A nr. 46](#)). Dit najaar verwacht lenW een herijkte gevalideerde budgetbehoefte van ProRail voor de instandhoudingskosten vanaf 2026 en verder. De uitkomsten van de validatie en de rapportage zullen aan de Tweede Kamer worden toegezonden.

Voor het spoornetwerk zal op basis van de gevalideerde budgetbehoefte een vergelijkbaar proces als voor de RWS-netwerken worden doorlopen om tot een nieuw basiskwaliteitsniveau voor spoor vanaf 2026 te komen. In het voorjaar van 2024 informeren we de Kamer over de besluitvorming over instandhoudingsopgave, het basiskwaliteitsniveau spoor en bijbehorende budget. Een deel van de beschikbare budgetten instandhouding ProRail staat nog op de Aanvullende Post in afwachting van het opleveren van het basiskwaliteitsniveau in voorjaar 2024.

Budgetten instandhouding

In de periode tot en met 2037 zijn de volgende budgetten benodigd en beschikbaar voor instandhouding.

Tabel 58 Budgetten Exploitatie, Onderhoud en Watermanagement RWS																
Artikelonderdeel	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037/2023-2037	
Hoofdwegen																
MF 12.01	Exploitatie	4.135	4.401	4.600	9.335	9.945	9.182	8.365	8.203	4.404	4.404	4.404	4.404	4.404	4.404	88.994
MF 12.02.01	Onderhoud	774.855	904.696	941.286	884.439	869.955	882.986	893.404	885.903	545.984	547.135	549.650	582.462	575.086	609.195	626.407 11.073.443
	Overige netwerkgebonden kosten															
MF 12.06.02		108.509	112.171	243.411	249.125	226.919	206.684	202.716	108.834	108.807	108.807	108.833	108.833	108.833	108.833	108.833 2.280.683
Totaal budget Exploitatie en Onderhoud Hoofdwegen		948.358	1.017.606	1.058.057	1.137.185	1.129.025	1.119.087	1.108.453	1.096.822	659.222	660.346	662.861	695.699	688.323	722.432	739.644 3.443.120
Hoofdvaarwegen																
MF 15.01	Exploitatie	9.856	9.947	10.219	24.482	26.732	23.131	21.512	21.414	10.209	10.209	10.209	10.209	10.209	10.209	218.756
MF 15.02.01	Onderhoud	419.131	515.281	511.222	432.959	417.289	433.729	436.181	431.343	192.477	194.715	198.478	245.936	245.936	245.936	245.936 5.166.549
	Overige netwerkgebonden kosten															
MF 15.06.02		56.001	33.069	34.658	84.961	93.351	76.810	71.307	70.834	33.914	33.914	33.914	33.914	33.914	33.914	758.389
Totaal budget Exploitatie en Onderhoud Hoofdvaarwegen		484.988	558.297	556.099	542.402	537.372	533.670	529.000	523.591	236.600	238.838	242.601	290.059	290.059	290.059	290.059 6.143.694
Hoofdwatersysteem																
DF 3.01.01	Watermanagement	7.004	7.594	8.019	13.765	16.597	16.350	16.155	16.479	8.273	8.273	8.273	8.273	8.273	8.273	160.174
	Onderhoud															
DF 3.02.01	Waterveiligheid	223.403	265.565	315.791	235.275	227.004	228.218	231.055	227.521	91.692	80.431	84.982	116.304	116.304	116.304	116.304 2.676.153
	Onderhoud															
DF 3.02.02	Zoetwatervoorziening	67.669	71.701	73.761	23.395	10.204	10.657	10.226	10.593	3.803	3.804	6.705	7.188	6.705	23.135	272.705
	Overige netwerkgebonden kosten															
DF 5.02.01		84.082	67.014	71.077	125.560	146.681	144.985	142.554	145.414	73.004	73.004	73.004	73.004	73.004	73.004	1.438.395
Totaal budget Watermanagement en Onderhoud Hoofdwatersysteem		402.482	361.874	418.648	397.995	400.486	400.210	399.990	400.007	176.772	165.512	172.964	204.769	204.286	220.716	220.716 4.547.427
Totaal budget Exploitatie, Watermanagement en Onderhoud		1.835.828	1.937.777	2.032.804	2.077.582	2.066.883	2.052.967	2.037.443	2.020.420	1.072.594	1.064.696	1.078.426	1.190.527	1.182.668	1.233.207	1.250.419 4.134.241

Tabel 59 Budgetten Vernieuwing RWS															
Artikelderdeel	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	20372023-2037
Hoofdwegen															
MF 12.02.04	Vernieuwing	38.611	309.145	328.222	278.098	586.189	640.125	560.239	445.673	257.993	257.185	328.476	323.410	288.711	291.230 5.425.846
Hoofdvaarwegen															
MF 15.02.04	Vernieuwing	43.074	137.839	209.582	261.870	251.403	254.942	240.161	239.500	143.632	141.441	139.791	156.815	156.815	156.815 2.690.495
Hoofdwatersysteem															
DF 3.02.03	Vernieuwing	26.473	17.664	20.822	46.873	54.761	150.862	174.597	172.535	168.040	168.040	165.138	164.655	165.138	165.138 1.825.874
Totaal budget Vernieuwing		308.158	464.648	558.626	586.841	892.353	1.045.929	974.997	857.708	569.665	566.666	597.468	649.946	645.363	610.664 613.183 9.942.215

Tabel 60 Gereserveerde budgetten Instandhouding															
Artikelderdeel	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037/2023-2037
Mobiliteitsfonds															
MF 12.03.02	Reservering arealgroei hoofdwegen	0	0	0	5.245	10.491	26.347	32.190	32.222	37.227	41.641	44.478	53.998	53.735	425.009
	Reservering arealgroei hoofdvaarwegen	0	21.863	21.863	21.863	25.370	30.517	30.517	30.517	30.517	30.517	30.517	30.517	30.517	391.210
MF 15.03.02	Reservering CA Rutte IV	0	0	0	0	0	0	0	0	943.542	985.704	1.070.545	1.140.025	1.184.637	7.766.646
	instandhouding	0	0	90.739	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal reserveringen Mobiliteitsfonds		0	21.863	112.602	27.108	35.861	56.864	62.707	62.739	1.011.286	1.057.862	1.142.703	1.224.540	1.268.889	8.582.865
Deltafonds															
DF 1.02.01	Reservering arealgroei hoofdwatersysteem	1.741	1.741	1.741	1.741	1.741	1.741	1.741	1.742	1.742	1.742	1.742	1.742	1.742	24.381
	Reservering CA Rutte IV	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal reserveringen Deltafonds		0	1.741	1.741	1.741	1.741	1.741	1.741	1.741	258.102	258.102	258.102	258.102	258.102	1.818.898
Totaal reserveringen		0	23.604	114.343	28.849	37.602	58.605	64.448	64.480	1.269.388	1.315.964	1.400.805	1.482.642	1.526.991	1.514.128

Tabel 61 Budgetten Exploitatie, Onderhoud en Vernieuwing Spoor																
Artikelonderdeel	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2023-2037
Hoofdspoorweginfrastructuur																
MF 13.02	Exploitatie	336.529	327.972	323.854	329.658	327.336	326.694	326.558	326.495	328.213	329.630	328.755	328.703	329.126	327.231	327.388 4.924.142
MF 13.02	Onderhoud	52.344	817.413	834.520	791.811	776.641	769.858	764.889	774.550	784.296	811.335	817.076	815.365	836.824	847.269	852.534 2.046.723
MF 13.02	Vernieuwing	23.497	968.737	942.970	505.481	510.032	405.326	445.479	588.711	594.950	607.464	706.916	813.095	793.527	941.661	937.346 10.685.192
	Overige															
	netwerkgebonden															
MF 13.02	kosten	496.663	450.423	459.832	467.917	550.257	457.923	460.307	461.796	465.090	469.381	470.453	471.051	440.547	437.742	433.184 6.992.566
	Gebruiksheffing	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
MF 13.02	vervoerder	440.412	441.144	439.916	438.247	439.133	439.870	451.165	451.292	451.677	452.447	463.683	463.683	463.652	463.652	463.652 6.763.624
Totaal budget Exploitatie, Onderhoud en Vernieuwing Spoor																
		2.068.621	2.123.402	2.121.260	1.656.620	1.725.133	1.519.931	1.546.068	1.700.260	1.720.871	1.765.364	1.859.517	1.964.531	1.936.371	2.090.250	2.086.800 27.884.999

DBFM

Een deel van de instandhouding van de netwerken gebeurt via DBFM-contracten (Design-Build-Maintain-Finance). Bij deze contractvorm is aan een consortium niet alleen het ontwerp en de bouw van een project gegund, maar ook het onderhoud voor een langdurige periode. Bij DBFM is de opdrachtnemer niet alleen verantwoordelijk voor het ontwerp en de bouw van het project, maar ook voor de financiering en het totale onderhoud. Het is dus een geïntegreerde contractvorm. Bij traditionele contracten koopt het Rijk een product in: bijvoorbeeld een rijksweg met 2x2 rijstroken. Bij een DBFM-contract neemt het Rijk echter een dienst af: een beschikbare rijksweg. Het benodigde budget komt uit drie bronnen: (i) het aanlegbudget, (ii) het beschikbare exploitatie en onderhoudsbudget van reeds aanwezige infrastructuur en (iii) het budget voor areaalgroei voor dat deel van de infrastructuur dat nieuw wordt aangelegd. Ten behoeve van de aanbesteding van een DBFM-contract wordt een referentieraming opgesteld voor de te verwachten aanleg- en exploitatie en onderhoudskosten bij traditionele uitvoering. Deze referentieraming wordt gebruikt om de plafondprijs (het acceptabele maximum) voor de bieding te bepalen. Deze ramingen worden op dezelfde wijze uitgevoerd als de ramingen die voor LCC worden uitgevoerd. De aanbesteding verloopt in een aantal stappen. Na de laatste stap vindt ook de budgettaire verwerking in de begroting plaats. De beschikbare middelen vanuit Aanleg en exploitatie en onderhoud (incl. areaalgroei) worden overgeboekt naar het GIV/PPS-artikel. De middelen worden met eenzelfde «netto contante waarde» omgezet in een langjarige reeks ter betaling van de beschikbaarheidsvergoedingen. Dit is de zogenaamde financiële inpassing of DBFM conversie. Er wordt hiermee geen budget toegevoegd aan het project, de kasreeks wordt alleen aangepast aan de contractvorm. De prestatie-eisen en uitrustingsniveaus van de infrastructuur binnen het DBFM-contract zijn dezelfde als die aan RWS worden gesteld. Op het moment van aanbesteden wordt bij de M (maintain) van DBFM, een serviceniveau uitgevraagd dat past bij het onderhoudsregime wat op dat moment van toepassing was. Dat niveau geldt voor de looptijd van het contract en is daarmee niet budgettair flexibel. Bij DBFM geldt dat voor een periode van 20–25 jaar het consortium verantwoordelijk is voor het onderhoud van infrastructuur. Na afloop van het DBFM-contract valt dit deel van het areaal weer binnen het reguliere exploitatie en onderhoud van RWS. De mutaties tussen het exploitatie-, onderhoud- en vernieuwingartikel (voor wegen artikelonderdeel 12.02, vaarwegen artikelonderdeel 15.02, voor het hoofdwatersysteem artikel 3.02) en het DBFM artikel (voor wegen artikelonderdeel 12.04, vaarwegen artikelonderdeel 15.04, voor het hoofdwatersysteem artikel 4.02) zijn zichtbaar in de begroting en worden toegelicht. Na afloop van een DBFM-contract wordt het exploitatie- en onderhoudsdeel weer aan de reguliere exploitatie- en onderhouds-budgetten van RWS toegevoegd. In onderstaand overzicht is aangegeven voor welke projecten DBFM-contracten zijn afgesloten. Voor de financiering van deze projecten is het genoemde exploitatie- en onderhoudsbudget (per jaar) ingezet. Dit komt na afloop van het DBFM-contract weer beschikbaar tegen het dan geldende prijspeil.

Tabel 62 Overzicht DBFM-projecten

Project	Areaalinformatie			Einde DBFM-contract	Uitgenomen BenO-budget/jaar
<i>Hoofdwegen</i>	<i>Baanlengte</i> ¹	<i>Grote kunstwerken</i>	<i>Wegconfiguratie in M-fase</i>		
A12 Lunetten–Veenendaal	65 km		2x4, 2x3	2033	5,9 mln.
A10 Tweede Coentunnel	39 km	1 ^{ste} en 2 ^{de} Coentunnel	2x3+2x2, 2x4	2037	12,0 mln.
N33 Assen–Zuidbroek	105 km		2x2	2034	2,8 mln.
A15 Maasvlakte–Vaanplein	129 km	nieuwe Botlekbrug, Thomassentunnel, Botlektunnel	2x3+2x2, 2x3, 2x2	2035	31,7 mln.
A1/A6 Diemen–Almere Havendreef (SAA)	72 km	Aquaduct Muiden, verbrede Hollandse Brug	2x5+2, 2x4+2	2042	11,9 mln.
A12 Veenendaal–Ede–Grijsoord	50 km		2x3	2032	2,2 mln.
A9 Holendrecht–Diemen (Gaasperdammerweg, SAA)	41 km	Gaasperdammer-tunnel	2x5+1	2038	14,2 mln.
N18 Varsseveld Enschede	70 km		2x2+2x1	2043	1,8 mln.
A27/A1 Utrecht Noord - knpt. Eemnes - Bunschoten	53 km		2x3+2x4	2043	3,9 mln.
A6 Almere (SAA)	39 km		2x5	2039	3,3 mln.
A24 Blankenburgverbinding	35 km	Blankenburgtunnel, Aalkeettunnel	2x3	2043	10,1 mln.
A16 Rotterdam	37 km	Rottemerentunnel	2x2+2x3	2043	7,2 mln.
A9 Badhoevedorp – Holendrecht (Amstelveen)	52 km		2x4+1	2038	2,6 mln.
A15/A12 Ressen - Oudbroeken (ViA15)	87 km	Brug over het Pannerdensch kanaal	2x3 + 2x2	2044	6,1 mln.
<i>Hoofdvaarwegen</i>	<i>Vaarweglengte</i>	<i>Grote kunstwerken</i>			
Keersluis Limmel		Nieuwe Keersluis Limmel, incl. verkeersbrug over sluis		2048	0,4 mln.
Beatrixsluis 3e Kolk	4 km	Complex Prinses Beatrixsluis incl. baggeren, onderhoud oevers en ligplaatsen langs Lekkanaal		2046	2,8 mln.
Zeetoegang IJmond		Nieuwe zeesluis en sluiseilanden		2045	2,5 mln.
Sluis Eefde		Nieuwe schutsluis inclusief onderhoud voorhavens (bestaande schutsluis tot 2021)		2047	1,0 mln.
<i>Hoofdwatersysteem</i>		<i>Grote kunstwerken</i>			
Afsluitdijk		Afsluitdijk, spuicomplexen en keringen Den Oever en Kornwerderzand		2047	9,3 mln.
<i>Hoofdspoorweginfrastructuur</i>	<i>Spoorweglengte</i>	<i>Grote kunstwerken</i>			
HSL	85 km	Tunnel Groene Hart, Doorgaand Spoorviaduct Bleiswijk, Tunnel Rotterdam Noord, Tunnel Oude Maas, Tunnel Dordtse Kil, Brug Hollands Diep		2031	N.v.t.

1 Baanlengte omvat: hoofdrijbanen, verbindingswegen en op- en afritten.

3. Overig

We zijn op weg naar een situatie waarin we een grotere instandhoudingsbehoefte moeten aankunnen om onze netwerken veilig, beschikbaar en betrouwbaar te houden. De komende jaren zien we als een transitiefase waarin Rijkswaterstaat en ProRail stapsgewijs kunnen toegroeien naar deze situatie. Maakbaarheid is hierbij een belangrijk uitgangspunt. Beide uitvoerders en de markt kunnen immers niet van vandaag op morgen structureel extra werk leveren. Uitvoeren van extra werk vraagt om een gedegen voorbereiding, aanbesteding en werving van personeel.

Ontwikkelplan Assetmanagement

In 2020 is de instandhoudingsbehoefte gevalideerd. Dat heeft ertoe geleid dat naast financiële maatregelen ook – in lijn met de aanbevelingen van Horvat en PwC/Rebel – maatregelen genomen worden om het assetmanagement voor het hoofdwegennet, het hoofdvaarwegennet en het hoofdwatersysteem te verbeteren. Daartoe is het Ontwikkelplan Assetmanagement lenW opgesteld. De Tweede Kamer is hierover december 2020 geïnformeerd.

Met het Ontwikkelplan is de ambitie voor de door RWS beheerde netwerken neergezet die past bij instandhoudingsopgave op deze netwerken. Assetmanagement is er om deze netwerken met oog voor de omgeving op een duurzame wijze beter te laten presteren zodat de gebruikers er nu en in de toekomst veilig gebruik van kunnen blijven maken. Het assetmanagement wordt zodanig ingericht dat Rijkswaterstaat op ieder moment in samenhang inzicht kan bieden in de staat en het presteren van de netwerken, de risico's en kosten en op een veilige, betrouwbare en voorspelbare wijze diensten aan de maatschappij kan blijven verlenen. Het verbeterde assetmanagement resulteert erin dat lenW richting de politiek en samenleving overtuigende en inzichtelijk goede beslisinformatie kan opleveren om te komen tot realistische, betere, efficiëntere keuzes in het ontwikkelen, in stand houden en bedienen van de netwerken. En het resulteert erin dat Rijkswaterstaat betrouwbaar, voorspelbaar en eenduidig de instandhoudingsmaatregelen programmeert, plant, uitvoert opdat de netwerken zo efficiënt en effectief mogelijk functioneren.

Om deze ambitie te bereiken moeten op alle stappen van het assetmanagement verbeteringen doorgevoerd worden. De internationale norm ISO 55000 geeft hier richting aan. Het ontwikkeltraject duurt 5 jaar. De acties waren tot nu toe gericht op het verbeteren van de kaders en de tools voor uniform werken en het vastleggen van areaalgegevens zodat op landelijk en regionaal niveau betere afwegingen gemaakt kunnen worden. Voorts zijn de verantwoordelijkheden aangescherpt en eenduidig belegd, zowel binnen RWS als in de driehoek opdrachtgever-eigenaar-opdrachtnemer RWS. In 2024 en verder wordt hierop doorgepakt zodat de werkwijze, de areaalgegevens en IV in samenhang verbeteren. Ook zullen de prestatie- en sturingsafspraken geherdefinieerd worden, het startpunt van het assetmanagementbeleid. Het gaat hier om afspraken over het prestatieniveau van het hoofdwegennet, hoofdvaarwegennet en hoofdwatersysteem om invulling te geven aan een veilig, leefbaar en bereikbaar Nederland en afspraken over het daarvoor benodigde uitvoeringsapparaat. Nu er meerjarige zekerheid is over de budgetten voor instandhouding kan hieraan invulling gegeven worden.

Periodiek wordt geëvalueerd welke voortgang op de ambitie is bereikt, zodat leervaringen kunnen worden benut in de volgende stap in de transitie. De voortgang op het meerjarige ontwikkelplan zal extern beoordeeld worden.

Programma Versoberingen en efficiency

In bijlage 4.2 van de Infrastructuurbegroting 2012 is de Tweede Kamer geïnformeerd over de toen niet gedekte onderhoudsproblematiek tot en met 2020 bij RWS en over de mix van maatregelen om deze problematiek te beheersen.

Een van de maatregelen betreft een pakket aan efficiencymaatregelen en versoberingen van het onderhoudsniveau. De afspraken over deze te realiseren maatregelen zijn opgenomen in het Programma Versobering en Efficiency. De versoberingen en efficiencymaatregelen zijn stapsgewijs geïmplementeerd, omdat dit de mogelijkheid bood om binnen het afgesproken budgettaire kader door een verstandige mix van maatregelen passend bij de lokale situatie optimalisaties aan te brengen. Hierdoor konden en kunnen eventuele negatieve gevolgen voor doorstroming en veiligheid worden beperkt.

In bijlage 5 van de Infrastructuurbegroting 2013 is de verdeling van het totale pakket efficiency- en versoberingmaatregelen van € 1,64 miljard naar netwerk gepresenteerd. Hiervan is tot en met 2016 € 891 miljoen gerealiseerd. In die bijlage is tevens een eerste inschatting opgenomen van effecten op veiligheid en doorstroming.

In bijlage 4 van de Infrastructuurbegroting 2015 is de verdeling van het totale pakket efficiency- en versoberingsmaatregelen a € 1,64 miljard naar netwerk uitgesplitst en de prognose bijgesteld. In deze bijlage is de verwachte bandbreedte op basis van de verdere uitwerking en implementatie van de maatregelen in beeld gebracht. Wanneer het totaalpakket aan maatregelen bij de onderkant van de bandbreedte dreigt uit te komen, zal worden bijgestuurd door nieuwe maatregelen te treffen. Op basis van het huidige beeld is de inschatting dat het realiseren van het totale pakket van € 1,64 miljard aan versobering- en efficiencymaatregelen mogelijk is. Ten opzichte van de vorige begroting zijn de inzichten niet gewijzigd.

Zoals in eerdere begrotingen toegezegd, is geëvalueerd of met het Programma Versoberingen en Efficiency de gestelde doelen zijn bereikt en of er vervolgacties nodig zijn. Uitkomst is dat de maatregelen om te komen tot de afgesproken versoberingen en efficiency zijn geïmplementeerd en geborgd binnen de RWS organisatie.

Op basis van de gehanteerde monitoringssystematiek was in 2015 de aanname, dat de beoogde besparingen vrijwel volledig konden worden gerealiseerd. De absolute besparing was echter moeilijk aan te geven omdat meer (externe) factoren van invloed zijn op de cijfers. Wat voor RWS aanleiding was om na 2015 te stoppen met de centrale monitoring. Na 2015 is er dan ook geen duidelijk beeld of de beoogde besparingsresultaten daadwerkelijk zijn behaald.

In het licht van het nieuwe (basis)kwaliteitsniveau van de hoofdinfrastructuurnetwerken wordt dit niet meer verder onderzocht, omdat hiermee een nieuwe uitgangssituatie is gecreëerd. Dit is daarom de laatste keer dat over het programma versoberingen en efficiency worden gerapporteerd.

Bijlage 5: Lijst van afkortingen

Tabel 63 Afkortingenlijst	
BAW	Bestuursakkoord Water
BenO	Beheer en Onderhoud
BOI	Beoordelings- en Ontwerpinstrumentarium
BOV	Beheer, Onderhoud en Vernieuwing
BPRW	Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren
CA	Coalitieakkoord
CER	Critical Entities Resilience directive
DAW	Delta-aanpak Agrarisch Waterbeheer
DBFM	Design, Build, Finance and Maintain
DF	Deltafonds
DP	Deltaprogramma
DPZW	Deltaprogramma Zoet Water
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
HWBP	Hoogwaterbeschermingsprogramma
HWBP-2	Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma
IBO	Interdepartementaal beleidsonderzoek
IBOI	Index Bruto Overheidsinvesteringen
IenW	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
IRM	Integraal Rivier Management
IWCS	IenW Cybersecuritystrategie
KIJK	Krachtige IJsseldijken Krimpenerwaard
KRW	Kaderrichtlijn Water
LNv	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
LRT3	Derde Landelijke Rapportage Toetsing primaire waterkeringen
LTO	Land- en Tuinbouworganisatie
MER	MilieuEffectRapportage
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MKBA	Maatschappelijke Kosten-BatenAnalyse
MSNF	Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland
MTIB	Missiegedreven topsectoren- en innovatiebeleid
NCSA	Nationale Cybersecuritystrategie Agenda
NCTV	Nationaal Coördinator Terrorismedebijding en Veiligheid
NenS	Natuur en Stikstof
NGR	Nationale Grondwater Reserves
NIB	Netwerk- en Informatiebeveiligingsrichtlijn
NKWK	Nationaal Kennis- en innovatieprogramma Water en Klimaat
NLCS	Nederlandse Cybersecurity Strategie
NNN	Natuurnetwerk Nederland
NOVI	Nationale Omgevingsvisie
NURG	Nadere Uitwerking Rivieren Gebied
NUTW	Nog uit te voeren werkzaamheden
NWO	Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek
NWP	Nationaal Water Programma
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OI	Ontwerp Instrumentarium
OT	Operationele technologie
PAGW	Programmatiese Aanpak Grote Wateren
PBL	Planbureau voor de Leefomgeving
PFAS	Poly- en perfluoralkylstoffen
PKB	Planologische Kernbeslissing
PPS	Publiek-private samenwerking
RvdR	Ruimte voor de Rivier
RWS	Rijkswaterstaat
SCM	Strategische Capaciteitsmanagement
TTW	Toegepaste en Technische Wetenschappen
VenR	Vernieuwing en Renovatie
VNAC	Versterking van de Nationale aanpak Cybersecurity
WB21	Waterbeleid voor de 21e eeuw
WBI	Wettelijk BeoordelingsInstrumentarium